

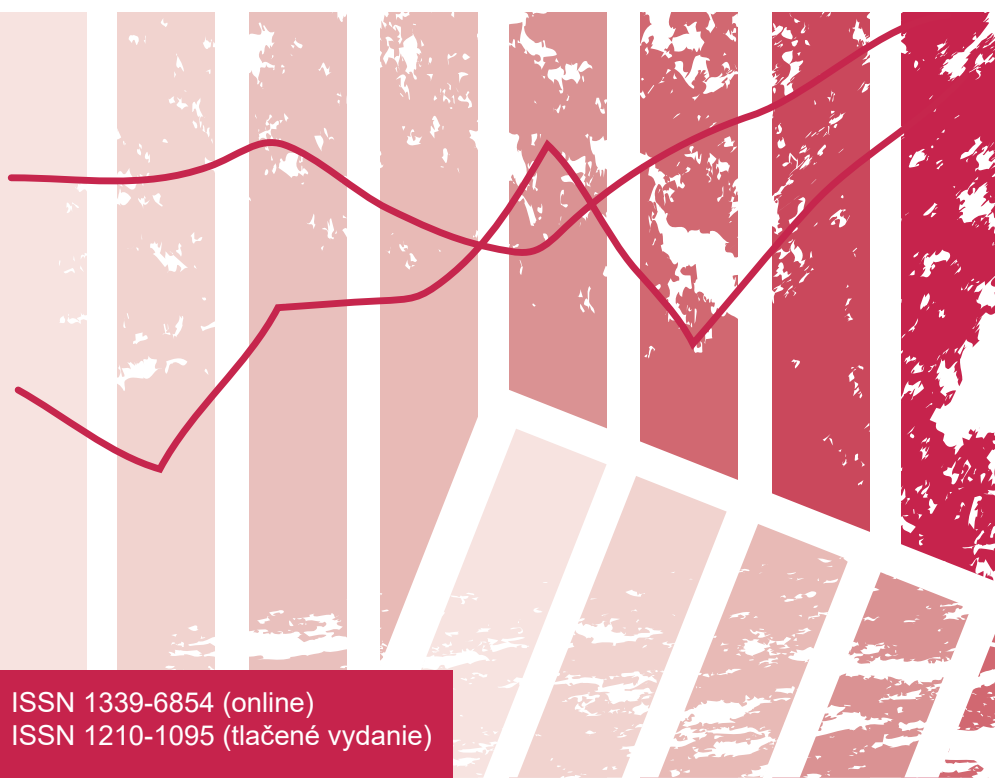
Štatistický úrad Slovenskej republiky
The Statistical Office of the Slovak Republic
Slovenská štatistická a demografická spoločnosť
The Slovak Statistical and Demographic Society

SLOVENSKÁ ŠTATISTIKA a DEMOGRAFIA

SLOVAK STATISTICS
and DEMOGRAPHY

vedecký časopis/scientific journal

3/2025
ročník 35

ŠTATISTICKÝ
ÚRAD
SLOVENSKEJ
REPUBLIKY

ISSN 1339-6854 (online)
ISSN 1210-1095 (tlačené vydanie)

SLOVENSKÁ ŠTATISTIKA A DEMOGRAFIA

Recenzovaný vedecký časopis založený v roku 1991. Jednotlivé čísla časopisu zverejňujeme aj v elektronickej podobe na ssad.statistics.sk a na slovak.statistics.sk. Názory autorov článkov sa nemusia zhodovať s názormi vydavateľa.

Redakčná rada/Editorial Board

Ľudmila Ivančíková

(predsedníčka/chairwoman)

Štatistický úrad SR/Statistical Office of the SR

Martin Bod'a

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

Matej Bel University in Banská Bystrica

Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem

Jan Evangelista Purkyně University in Ústí nad Labem

Helena Glaser-Opitzová

Štatistický úrad SR/Statistical Office of the SR

Peter Knížat

Štatistický úrad SR/Statistical Office of the SR

Tomáš Kučera

Univerzita Karlova/Charles University

Karol Macháček

Národná banka Slovenska/National Bank of Slovakia

Iveta Stankovičová

Slovenská štatistická a demografická spoločnosť

Slovak Statistical and Demographic Society

Gábor Szűcs

Univerzita Komenského v Bratislave

Comenius University in Bratislava

Erik Šoltés

Univerzita Komenského v Bratislave

Comenius University in Bratislava

Branislav Šprocha

INFOSTAT – Výskumné demografické centrum

INFOSTAT – Demographic Research Centre

Centrum spoločenských a psychologických vied SAV

Centre of Social and Psychological Sciences SAS

Univerzita Komenského v Bratislave

Comenius University in Bratislava

Adresa redakcie/Address of Editorial Office

Slovenská štatistika a demografia

Štatistický úrad SR

Lamačská cesta 3/C, 840 05 Bratislava 45

Slovenská republika

SLOVAK STATISTICS AND DEMOGRAPHY

The scientific peer-reviewed journal founded in 1991. Individual copies of the journal are available to readers in electronic form at the websites ssad.statistics.sk and slovak.statistics.sk. The opinions of the authors do not necessarily correlate with the opinions of the publisher.

Boris Vaňo

INFOSTAT – Výskumné demografické centrum

INFOSTAT – Demographic Research Centre

Zahranční poradcovia/Foreign Consultants

Gabriela Czanner

University of Liverpool

Veľká Británia/United Kingdom

Jitka Langhamrová

Vysoká škola ekonomická v Praze

University of Economics in Prague

Česká republika/Czech Republic

Estefanía Mourelle Espasandín

Universidade da Coruña

Španielsko/Spain

Michaela Potančoková

Joint Research Centre,

European Commission

Taliansko/Italy

Hana Řezanková

Vysoká škola ekonomická v Praze

University of Economics in Prague

Česká republika/Czech Republic

Milan Stehlík

Institute of Statistics, University of Valparaíso

Čile/Chile

Johannes Kepler University Linz

Rakúsko/Austria

Výkonná redaktorka/Executive Editor

Silvia Hudecová

Časopis prešiel jazykovou korektúrou.

The journal has undergone language proofreading.

E-mailová adresa/E-mail adress

SSaD@statistics.sk

ssad.statistics.sk

www.statistics.sk

OBSAH/CONTENTS

Boris VAŇO, Ľudmila IVANČÍKOVÁ EDITORIÁL/EDITORIAL	3

I. VEDECKÉ ČLÁNKY/SCIENTIFIC ARTICLES

Boris VAŇO SPOLUŽITIE CENZOVÝCH DOMÁCNOSTÍ NA SLOVENSKU COEXISTENCE OF CENSUS HOUSEHOLDS IN SLOVAKIA	7

Viera PILINSKÁ VÝVOJ CENZOVÝCH DOMÁCNOSTÍ NA SLOVENSKU V OBDOBÍ 2025 – 2040 DEVELOPMENT OF CENSUS HOUSEHOLDS IN SLOVAKIA IN 2025 – 2040	19

Andrej CHROMEČEK, Kristián ÓVÁRI OD KOMBINOVANÉHO SČÍTANIA K REGISTROVÉMU: MOŽNOSTI A LIMITY TVORBY DOMÁCNOSTÍ FROM COMBINED CENSUS TO REGISTERS: POSSIBILITIES AND LIMITS OF HOUSEHOLD CONSTRUCTION	36

Martin CESNAK, Andrej CUPAK, Ján KLACSO DETERMINANTY ZADLŽENOSTI DOMÁCNOSTÍ – ZISTENIA NA ZÁKLADE NOVÝCH DOSTUPNÝCH SLOVENSKÝCH MIKRO-DÁT DETERMINANTS OF HOUSEHOLDS' INDEBTEDNESS – EVIDENCE BASED ON NEWLY AVAILABLE SLOVAK MICRODATA	47

II. INFORMATÍVNE ČLÁNKY, NÁZORY, RECENZIE, ROZHOVORY, INFORMÁCIE/ INFORMATIVE ARTICLES, OPINIONS, REVIEWS, INTERVIEWS, INFORMATION

Denys ORLOV, Anna STRACHOTOVÁ ŠTATISTIKA ESCB: ÚČTY ROZDELENIA BOHATSTVA DOMÁCNOSTÍ ESCB STATISTICS: DISTRIBUTIONAL WEALTH ACCOUNTS Informatívny článok/Informative article	72

Monika RÁKOŠOVÁ MIERA CHUDOBY ALEBO SOCIÁLNEHO VYLÚČENIA V SLOVENSKÝCH DOMÁCNOSTIACH SLOVAK HOUSEHOLDS AT RISK OF POVERTY OR SOCIAL EXCLUSION Informatívny článok/Informative article	83

EDITORIÁL

Vážení čitatelia,

aj výsledky posledného Sčítania obyvateľov, domov a bytov 2021 potvrdili, že väčšina obyvateľov na Slovensku žije v individuálnych domácnostiach. Výnimkou sú osoby žijúce v kolektívnych alebo inštitucionálnych domácnostiach a ľudia bez domova.

V domácnostiach prebieha mnoho z činností, ktoré obyvatelia bežne vykonávajú. Jednotlivé činnosti, ktoré sú spojené s domácnosťami, majú reprodukčný, ekonomický, organizačný, emocionálny alebo socializačno-výchovný charakter.

Všetkých typov domácností sa týkajú iba činnosti ekonomickej alebo organizačnej povahy. Ide predovšetkým o hospodárenie domácností, ďalej činnosti spojené s bývaním, stravovaním, voľnočasovými aktivitami a logistikou. Dnes sa však v domácnostiach čoraz častejšie vykonáva aj časť profesijných činností a pracovných aktivít. S emocionálnou funkciou sú zase spojené medziľudské vzťahy, či už v rámci domácnosti, alebo vo vzťahu k iným domácnostiam, ako sú rodinné, priateľské, susedské alebo občianske vzťahy.

Niektoré činnosti obyvateľov sa viažu len na tú časť domácností, ktoré majú viac členov, predovšetkým na rodiny. Ide o činnosti spojené s reprodukčnou, emocionálnou a socializačno-výchovnou funkciou. Sem môžeme zaradiť väčšinu reprodukčných procesov, výchovu a vzdelávanie detí, vnútorodinné emocionálne a medziľudské vzťahy.

Počet domácností na Slovensku dlhodobo rastie, v povojnovom období sa zvýšil viac ako dvojnásobne. Je to spojené hlavne s nárastom počtu obyvateľov, ale aj so znižovaním priemernej veľkosti domácnosti, keďže počet domácností rastie rýchlejším tempom ako počet obyvateľov.

Za posledné desaťročia sa výrazne zvýšil počet aj podiel domácností jednotlivcov. Napriek tomu väčšinu domácností naďalej tvoria rodiny. Ich podoba sa v súčasnosti mení, a to najmä z hľadiska štruktúry a veľkosti. Kedysi najpočetnejšia skupina rodín, zložená z manželského páru a detí, je dnes v menšine. Pribúdajú rodiny založené na kohabitujuúcich pároch, rodiny bez detí aj neúplné (jednorodičovské) rodiny. A vo všetkých typoch rodín prebieha atomizácia, spôsobená predovšetkým menším počtom detí, ako aj menej častým spoložitím nukleárnej rodiny s ostatnými príbuznými.

Je preto veľmi dôležité zisťovať a analyzovať údaje o domácnostiach. Relevantné údaje o počte a štruktúre domácností v kombinácii s bývaním, počtom a štruktúrou obyvateľov sa na Slovensku zisťujú v sčítaní obyvateľov. Napriek viacerým metodologickým vplyvom existuje na Slovensku dlhý časový rad podrobných a porovnateľných údajov o cenových domácnostiach. Druhým významným zdrojom údajov o domácnostiach sú výberové zisťovania, ktoré umožňujú získať informácie z rôznych oblastí spoločenského a sociálno-ekonomického života. Sčítania obyvateľov aj výberové zisťovania v domácnostiach sa realizujú podľa harmonizovaných metódik v rámci Európskej únie, čo umožňuje ich medzinárodné porovnanie.

Získané údaje o domácnostiach sú podkladom nielen na vypracovanie rôznych demografických, sociálnych a ekonomických analýz a prognóz, ale sú aj dôležitým zdrojom informácií pre rozhodovacie procesy a na tvorbu politík a opatrení na rôznych stupňoch riadenia krajiny.

Monotematické číslo časopisu Slovenská štatistika a demografia si kladie za cieľ poskytnúť pohľad na domácnosti na Slovensku z viacerých aspektov s využitím najnovších dostupných údajov. Prináša štyri vedecké a dva informatívne články. Metodologicky zameraný článok sa venuje zložitej problematike získavania udržateľných údajov o domácnostiach v rámci sčítaní obyvateľov. Demografické články sú zamerané na problematiku spolužitia cenзовých domácností a na očakávaný vývoj počtu a štruktúry cenзовých domácností do roku 2040. Zvyšné tri články majú ekonomické zameranie. Prvý sa venuje determinantom zadlženosti domácností, druhý informuje o účtoch rozdelenia bohatstva, ktoré spájajú makro- a mikroúdaje o aktívach a pasívach domácností a tretí je zameraný na mieru chudoby a sociálneho vylúčenia v slovenských domácnostiach.

Ing. Boris VAŇO

*Autor je pracovníkom Výskumného demografického centra
Inštitútu informatiky a štatistiky v Bratislave*

PhDr. Ľudmila IVANČÍKOVÁ, PhD.

*Autorka je podpredsedníčkou Štatistického úradu Slovenskej republiky
a predsedníčkou redakčnej rady časopisu Slovenská štatistika a demografia*

EDITORIAL

Dear readers,

the results of the last 2021 Population and Housing Census also confirmed the fact that the majority of the population in Slovakia lives in individual households. The exceptions are people living in collective or institutional households and the homeless people.

Many of the activities commonly performed by residents take place in households. Individual activities associated with households are reproductive, economic, organizational, emotional or socio-educational.

Only economic or organizational activities apply to all types of households. This primarily concerns household management, as well as activities associated with housing, catering, leisure activities and logistics. However, nowadays, some professional and work activities also take place in households more and more often. Interpersonal relationships, whether within the household or in relation to other households, such as family, friendship, neighborly or civic relationships, are associated with the emotional function.

Some activities of the population are linked only to that part of households having more members, especially families. These are activities associated with reproductive, emotional and socio-educational functions. We can include most reproductive processes, upbringing and education of children, intra-family emotional and interpersonal relationships.

The number of households in Slovakia has been increasing for a long time, in the post-war period it increased more than twice. This is mainly associated with the increase in the number of inhabitants, but also with the decrease in the average size of the household, since the number of households is growing at a faster rate than the number of inhabitants.

The number and share of single-person households have increased significantly over the past few decades. Nevertheless, the majority of households remain to be made up of families. Their form is currently changing, especially in terms of structure and size. The formerly most numerous family group, consisting of a married couple and children, is now in the minority. Families based on cohabiting couples, families without children and incomplete (single-parent) families are on an increase. And all types of families are undergoing atomization, caused primarily by the smaller number of children in families as well as the less frequent coexistence of the nuclear family with other relatives.

It is therefore very important to collect and analyse household data. Relevant data on the number and structure of households in combination with housing, the number and structure of the population are collected in the population census in Slovakia. Despite several methodological influences, there is a long time series of detailed and comparable data on census households in Slovakia. The second important source of household data are sample surveys, allowing to obtain information from various fields of social and socio-economic life. Both population censuses and sample

household surveys are carried out according to harmonised methodologies within the European Union, enabling their international comparison.

The obtained household data serve as basis not only for the development of various demographic, social and economic analyses and forecasts, but are also an important source of information for decision-making processes and the creation of policies and measures at various levels of the country's governance.

The monothematic issue of the journal *Slovak Statistics and Demography* aims to provide a view of households in Slovakia from several aspects using the latest available data. It brings four scientific and two informative articles. The methodologically oriented article deals with the complex issue of obtaining sustainable data on households within the framework of population censuses. The demographic articles focus on the issue of cohabitation of census households and the expected development of the number and structure of census households until 2040. The remaining three articles are economically oriented. The first article deals with the determinants of household indebtedness, the second informs about the Distributional Wealth Accounts, combining macro and microdata on household assets and liabilities, and the third focuses on the level of poverty and social exclusion in the Slovak households.

Ing. Boris VAŇO

*The author is an employee of the Demographic Research Center
of the Institute of Informatics and Statistics in Bratislava*

PhDr. Ľudmila IVANČÍKOVÁ, PhD.

*The author is the Vice President of the Statistical Office of the Slovak Republic
and the Chairwoman of the Editorial Board of the journal
*Slovak Statistics and Demography**

Boris VAŇO
INFOSTAT – Výskumné demografické centrum

SPOLUŽITIE CENZOVÝCH DOMÁCNOSTÍ NA SLOVENSKU

COEXISTENCE OF CENSUS HOUSEHOLDS IN SLOVAKIA

ABSTRAKT

Spolužitie viacerých cenzových domácností v jednom byte je komplexný fenomén, ktorý ovplyvňuje mnoho faktorov. Medzi najvýznamnejšie patrí stupeň urbanizácie a s ním spojená štruktúra bytového fondu. Vývoj spolužitia cenzových domácností za posledných 60 rokov nebol rovnomerný, významný vplyv na trend spolužitia cenzových domácností mala zmena spoločenského zriadenia na konci 80. rokov 20. storočia. Regionálne rozdiely v spolužití cenzových domácností na Slovensku sú významné a v podstate sú podobné ako regionálne rozdiely rodinného a reprodukčného správania obyvateľstva.

ABSTRACT

The coexistence of several census households in one dwelling is a complex phenomenon that affects many factors. The most important ones are the degree of urbanization and the associated structure of the housing stock. The development of coexistence of census households over the past 60 years has been uneven, a significant impact on the trend of coexistence of census households was the change in the political regime at the end of the 1980s. Regional differences in coexistence of census households in Slovakia are significant and are essentially similar to regional differences in family and reproductive behavior of the population.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

cenzová domácnosť, obývaný byt, spolužitie cenzových domácností

KEY WORDS

census household, occupied dwelling, coexistence of census households

1. ÚVOD

Spolužitie viacerých domácností v rámci jedného bytu je veľmi komplexná problematika, ktorú ovplyvňuje celý rad faktorov, ktoré môžeme súhrnne označiť ako spoločensko-ekonomicko-kultúrny kontext. Ten tvorí predovšetkým ekonomická situácia obyvateľov, situácia na trhu práce, stav a štruktúra domového a bytového fondu, stupeň urbanizácie, ako aj tradície v oblasti rodinného správania a medzigeneračných vzťahov.

Cieľom článku je vyhodnotiť základný trend v spolužití cenzových domácností na Slovensku za posledných 60 rokov, keď v rámci sčítania obyvateľov, domov a bytov existuje koncept cenzových domácností, ktoré sú v oficiálnej štatistike jediným zdrojom údajov o počte, štruktúre, rozmiestnení a spolužití rodín a domácností. Zároveň nás bude zaujímať aktuálna štruktúra spolužitia cenzových domácností v závislosti od typu sídla a typu domu. Ide o dva významné aspekty spolužitia cenzových domácností. Okrem spolužitia cenzových domácností na celoštátnej úrovni vyhodnotíme aj územné rozdiely v tomto spolužití na úrovni okresov.

2. ÚDAJE A METODICKÉ POZNÁMKY

Všetky údaje o spolužití cenzových domácností použité v tomto článku pochádzajú zo sčítaní obyvateľov, domov a bytov. Preto sú aj všetky použité údaje definované v zmysle sčítaní. Hodnotenie vývoja spolužitia cenzových domácností na Slovensku je založené na údajoch zo sčítaní od roku 1961 až po najnovšie sčítanie z roku 2021. Štrukturálne a regionálne rozdiely v spolužití cenzových domácností hodnotíme na základe údajov z najnovšieho sčítania obyvateľov, domov a bytov z roku 2021.

V centre našej pozornosti sú cenzové domácnosti a ich spolužitie v obývaných bytoch.

Cenzovú domácnosť tvoria osoby, ktoré spoločne obývajú jeden byt, pričom sú vyčlenené na základe vzájomných rodinných vzťahov. Hlavné kritériá sú teda spoločné bývanie a rodinné, resp. príbuzenské vzťahy. Cenzová domácnosť je základná jednotka, ktorá sa ďalej nedelí. Cenzové domácnosti sú na Slovensku zároveň jediným zdrojom údajov o počte, veľkosti, štruktúre, rozmiestnení a spolužití rodín.

Do roku 2001 boli cenzové domácnosti tvorené na základe trvalého pobytu, v roku 2011 podľa miesta sčítania a v roku 2021 podľa súčasného pobytu. Zmena pobytu bola zavedená, aby sa získal čo najobjektívnejší obraz rodinných spolužití.

Definícia obývaného bytu sa počas sledovaného obdobia menila. V sčítaniach 1961 – 2001 sa za obývaný považoval byt, v ktorom bola na trvalý pobyt prihlásená aspoň jedna osoba alebo užívateľ mal v ňom dočasný pobyt z dôvodu zamestnania alebo štúdia. Za obývané byty sa považovali aj byty, ktorých užívatelia boli dočasne neprítomní, a to aj na dlhší čas. Pri sčítaní v roku 2011 sa za obývaný považoval byt, v ktorom sa zdržiaval aspoň jeden užívateľ väčšiu časť roka, ale aj byt, ktorého užívateľ bol dočasne neprítomný. Pri sčítaní v roku 2021 obývanosť bytu na trvalý pobyt vyjadruje skutočnosť, že v byte bol prihlásený na trvalý pobyt jeden alebo viac obyvateľov. Obývanosť na súčasný pobyt vyjadruje skutočnosť, že byt bol skutočným bydliskom jedného alebo viacerých obyvateľov v rozhodujúcom okamihu sčítania.

Medzi obývané byty nepatria byty určené na rekreáciu, uvoľnené na prestavbu alebo byty z rôznych dôvodov (obvykle právnych) nespôsobilé na bývanie.

Do bytového fondu boli pre potreby tejto analýzy zahrnuté len obývané byty v rodinných domoch, bytových domoch a iných domoch. Do úvahy sa nebrali inštitucionálne a kolektívne zariadenia (napr. domovy sociálnych služieb, zariadenia pre seniorov, zariadenia podporovaného alebo núdzového bývanie, zariadenia opatrovateľskej služby, útulky), núdzové objekty (napr. ubytovanie na pracovisku), objekty nevhodné na bývanie (hlavne zo zdravotných, hygienických alebo bezpečnostných dôvodov), neskolaudované objekty, rekreačné objekty, mobilné obydlia, fiktívne objekty (nahlásenie trvalého pobytu na mestskom alebo obecnom úrade) a tiež byty nezisteného typu.

Rozhodujúcu časť bytového fondu tvoria byty v rodinných domoch a bytových domoch. Rodinný dom je budova so samostatným vstupom z verejnej komunikácie, určená predovšetkým na rodinné bývanie. Môže mať najviac tri samostatné byty a najviac štyri podlažia (vrátane podzemného). Bytový dom je budova určená na

bývanie, ktorá ma najmenej štyri byty prístupné zo spoločnej chodby alebo schodiska. Každý byt, ktorý sa nachádza v bytovom dome, musí mať svoje číslo.

Obývaný byt sa môže nachádzať aj v iných domoch ako rodinných alebo bytových. Všetky tieto budovy musia mať súpisné číslo, a pokiaľ sa v budove nachádza viac bytov, musí mať každý svoje číslo. Ide najčastejšie o polyfunkčné budovy, prevádzkové budovy (napr. budovy štátnej a verejnej správy, administratívne budovy, školy, obchodné zariadenia) alebo iné budovy nevyčlenené z domového fondu (napr. fary, horárne, majery, salaše, zámky, kaštiele).

Pri hodnotení spolužitia cenzových domácností za obdobie 1961 až 2021 treba mať na zreteli skutočnosť, že zisťovanie údajov v rámci jednotlivých sčítaní prešlo za uvedené obdobie viacerými zmenami, ktoré mohli čiastočne ovplyvniť porovnateľnosť výsledkov. Týka sa to hlavne posledných dvoch sčítaní, ktoré sa od predchádzajúcich významnejšie líšia.

Pri sčítaní v roku 1961 bolo sčítanie obyvateľov, domov a bytov spojené do jedného nedeliteľného celku. Pri predchádzajúcich sčítaniach sa obyvatelia, domy a byty síce sčítavali súčasne, ale z vecnej stránky oddelene a oddelene sa spracovávali aj výsledky jednotlivých cenzov. Ešte pri sčítaní v roku 1950 sa súkromné domácnosti (na rozdiel od kolektívnych domácností) sčítavali ako deklaratórne, t. j. na základe vyjadrenia sčítavaných osôb. Deklaratórne údaje, navyše nedostatočne spracované, však nebolo možné spoľahlivo využívať na analytické ani prognostické účely (Kučera, 1987; Ústřední komise lidové kontroly a statistiky, 1965).

Pri sčítaní v roku 1961 sa domácnosti a rodiny stali samostatnou jednotkou štatistického spracovania. Domácnosti sa konštruovali až vo fáze spracovania výsledkov na základe čísla domácnosti a vzťahov medzi členmi domácnosti, ktoré sa zisťovali pri sčítaní. Zároveň vznikol nový koncept domácností, ktorý sa začal uplatňovať hlavne pri sčítaniach, ale aj pri niektorých výberových zisťovaniach. Domácnosti boli vymedzené na základe troch hľadísk – bytového, ekonomického a rodinného. Tak vznikli bytové, spoločne hospodáriace a cenzové domácnosti. Motívom takéhoto členenia domácností bola potreba získať spoľahlivé údaje o bytovej situácii domácností, o ich ekonomickej situácii a rodinných vzťahoch. Všetky tri typy domácností boli navzájom prepojené cez vzťah k užívateľovi bytu a prednostovi cenzovej domácnosti, pričom v každom obývanom byte bola najmenej jedna cenzová domácnosť. Pokiaľ žila v byte viac ako jedna cenzová domácnosť, ich prípadné spoločné hospodárenie bolo deklaratórnym údajom (Kučera, 1987; Ústřední komise lidové kontroly a statistiky, 1965).

Charakter sčítania z roku 1961 zostal zachovaný až do roku 2001. Viaceré zmeny síce nastali z obsahovej stránky, ale čo sa týka spôsobu zisťovania, nič zásadnejšie sa nezmenilo. V roku 2011 a hlavne v roku 2021 sa uplatnil nový koncept sčítania s využitím administratívnych zdrojov údajov a elektronického zberu údajov. Sčítanie v roku 2021 už bolo na Slovensku po prvýkrát v histórii integrované a plne elektronické. Zmeny nastali aj pri sčítaní domov a bytov.

Do výsledkov sčítania 2011 zasiahla aj revízia zistených údajov. Pri analýze detailnejších obsahových i územných štruktúr domácností sa totiž ukázalo, že v prípade cenzových domácností došlo zo strany obyvateľov alebo sčítacích

komisárov k čiastočnému nepochopeniu podstaty rodinných domácností. Základný problém vznikol preferovaním prístupu orientovaného na vek dieťaťa na úkor priameho príbuzenského vzťahu. Z tohto dôvodu Štatistický úrad SR pristúpil v roku 2014 k revízií publikovaných výsledkov o cenzových domácnostiach. Cenzové domácnosti boli podrobené kontrole zameranej na priame príbuzenské vzťahy. Výsledkom revízie bolo zníženie počtu cenzových domácností (predovšetkým domácností jednotlivcov), zmeny v počte jednotlivých typov cenzových domácností, v počte členov v jednotlivých typoch cenzových domácností a zvýšenie počtu detí v cenzových domácnostiach.

Z údajov zo sčítaní je možné vypočítať za celé hodnotené obdobie dva základné ukazovatele, ktoré sú použiteľné na hodnotenie spolužitia cenzových domácností. Ide o podiel obývaných bytov s viac ako jednou cenzovou domácnosťou na celkovom počte obývaných bytov a o priemerný počet cenzových domácností pripadajúci na jeden obývaný byt. Keďže obidva ukazovatele poskytujú pri hodnotení všetkých aspektov spolužitia cenzových domácností prakticky rovnaké výsledky, zvolili sme pre potreby nášho hodnotenia ukazovateľ, ktorý má jednoznačnejšiu interpretáciu, a tým je podiel obývaných bytov s viac ako jednou cenzovou domácnosťou na celkovom počte obývaných bytov.

3. SPOLUŽITIE CENZOVÝCH DOMÁCNOSTÍ NA SLOVENSKU

Spolužitie cenzových domácností na Slovensku budeme hodnotiť z troch aspektov – historický pohľad na spolužitie za posledných 60 rokov, vplyv vybraných štrukturálnych charakteristík na spolužitie cenzových domácností v roku 2021 a regionálna diferenciacia (na úrovni okresov) taktiež za rok 2021.

3.1. VÝVOJ SPOLUŽITIA CENZOVÝCH DOMÁCNOSTÍ V OBDOBÍ 1961 – 2021

V roku 1961 sa vo vyše 18,4 % obývaných bytov na Slovensku nachádzali najmenej dve cenzové domácnosti. Veľmi podobné hodnoty dosahuje spolužitie cenzových domácností aj v súčasnosti. Pri Sčítaní obyvateľov, domov a bytov v roku 2021 dosiahlo spolužitie cenzových domácností na Slovensku 18,7 %, čo bol v porovnaní s rokom 1961 rozdiel iba o 0,3 percentuálneho bodu. To však neznamená, že by bol vývoj spolužitia cenzových domácností na Slovensku za posledných 60 rokov stabilný (graf č. 1). V období 1961 až 1991 bol trend spolužitia cenzových domácností klesajúci, po roku 1991 sa, naopak, spolužitie cenzových domácností zvýšilo.

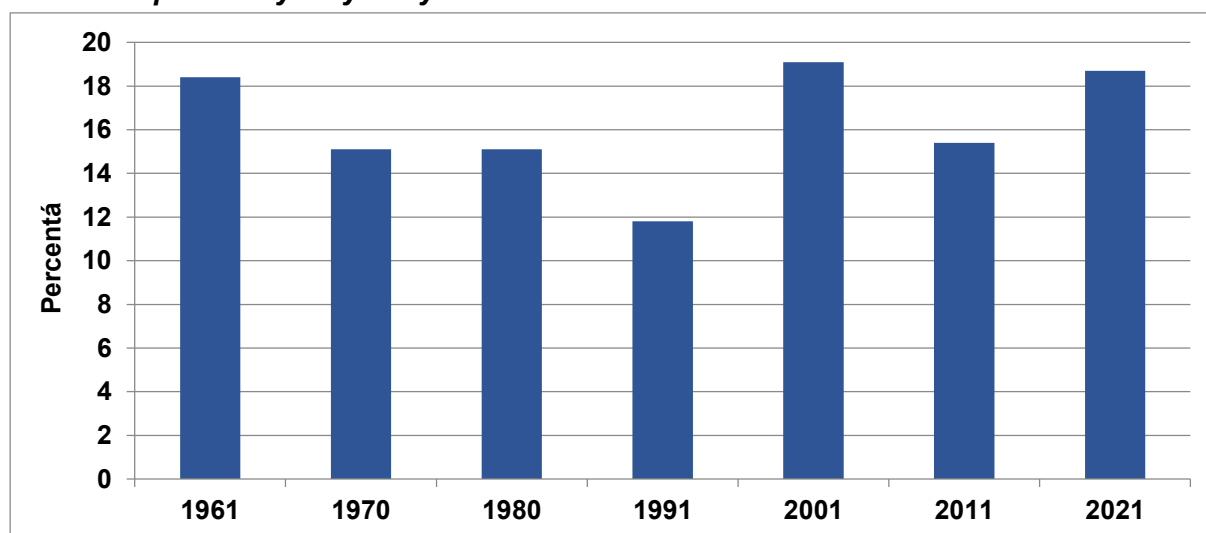
Do roku 1991 sa podiel obývaných bytov, v ktorých žila viac ako jedna cenzová domácnosť, znížil na necelých 12 %, čo predstavuje oproti roku 1961 zníženie o 6,6 percentuálneho bodu. V období 1991 až 2001 nasledoval výrazný nárast spolužitia cenzových domácností. V priebehu desiatich rokov sa podiel obývaných bytov s viac ako jednou cenzovou domácnosťou zvýšil o 7,7 percentuálneho bodu. 19,1-percentný podiel obývaných bytov s viac ako jednou cenzovou domácnosťou na celkovom počte obývaných bytov je najvyššia hodnota z celého hodnoteného obdobia 1961 až 2021. Spolužitie cenzových domácností v období 2001 až 2021 sa už nevrátilo na hodnoty pred roka 2001 a v realite sa pravdepodobne pohybovalo v blízkosti hranice 19 %¹ (graf č. 1).

---

¹Pokles hodnoty ukazovateľa spolužitia cenzových domácností v roku 2011 má metodologické a nie vecné pozadie a súvisí s revíziou výsledkov sčítania.

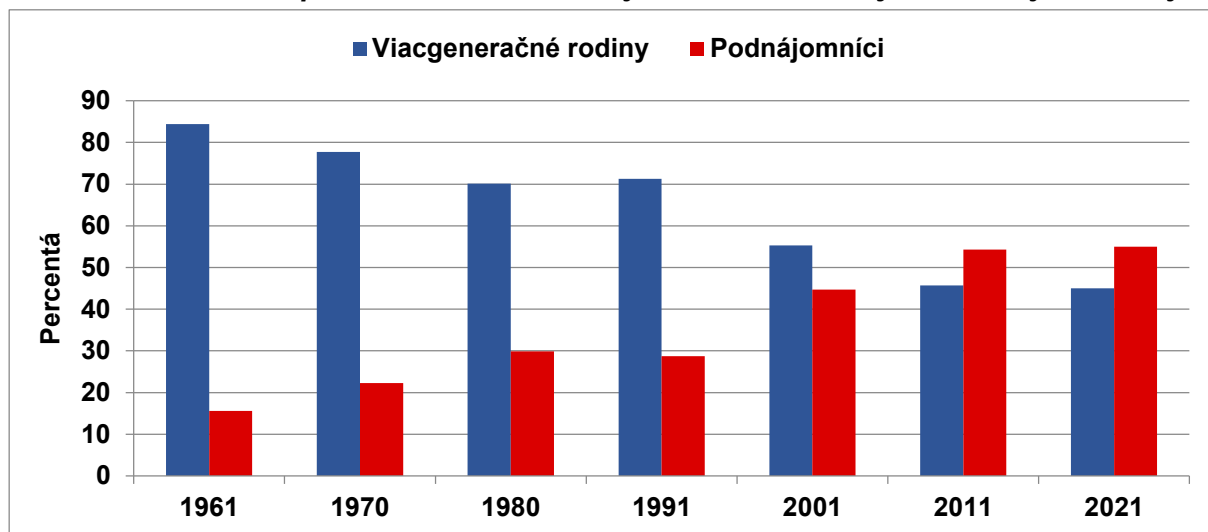
Ako sme už spomínali, úroveň spolužitia cenzových domácností na začiatku a na konci sledovaného obdobia je takmer zhodná, hoci spoločenský kontext aj štruktúra spolužitia cenzových domácností sú celkom odlišné. Je zrejmé, že na zmenu trendu v spolužití cenzových domácností mala významný vplyv zmena politických a spoločenských pomerov na konci 90. rokov minulého storočia. Obdobie socializmu bolo charakteristické nárastom urbanizácie, ako aj koncentračným charakterom migrácie, ktorý bol okrem iného spôsobený intenzívnou hromadnou bytovou výstavbou a koncentráciou pracovných príležitostí do najväčších miest a regionálnych centier. Dôsledkom bolo zhoršenie podmienok na spolužitie viacerých cenzových domácností v jednom byte, hlavne viacgeneračné. K znižovaniu viacgeneračného spolužitia prispel aj rozmach ústavnej starostlivosti o starých a chorých obyvateľov, ktorá začala čoraz viac nahrádzať starostlivosť v rodinách. Po zmene politických pomerov nastal výrazný rozvoj bývania v podnájme, ktorý rozhodujúcou mierou prispel k nárastu spolužitia viacerých cenzových domácností v jednom byte. Za nárastom bývania v podnájme treba vidieť hlavne finančnú nedostupnosť bytov pre mladých ľudí v mestách, odsun zakladania rodín do vyššieho veku a situáciu na trhu práce. V dôsledku uvedených skutočností vzrástol počet domácností jednotlivcov, ktorí po roku 1990 riešili čoraz častejšie svoje bývanie prostredníctvom podnájmu (graf č. 2).

Graf č. 1: Podiel obývaných bytov s viac ako jednou cenzovou domácnosťou na celkovej počte obývaných bytov

Zdroj: Štatistický úrad SR; výpočty autora

Uvedené skutočnosti dokumentuje aj pohľad na štruktúru spoločného bývania dvoch cenzových domácností v jednom byte (graf č. 2). Na začiatku sledovaného obdobia išlo predovšetkým o viacgeneračné bývanie založené na rodinných vzťahoch (až viac ako 84 % spolužití), o podnájomnícky vzťah išlo len v prípade 15,6 % spolužití. Rozdiel medzi viacgeneračným rodinným spolužitím a podnájomom sa postupne zmenšoval, ale až do roku 1991 bola prevaha viacgeneračného spolužitia výrazná. V roku 2001 sa obidve formy spolužitia cenzových domácností v jednom byte priblížili, 55,3 % predstavovali viacgeneračné spolužitia a 44,7 % podnájomnícke vzťahy. Zásadná zmena nastala až ku koncu sledovaného obdobia. V roku 2011 aj v roku 2021 prevládali už pri spolužití dvoch cenzových domácností v obývanom byte podnájomníci nad viacgeneračným spolužitím rodín. V roku 2011 bol rozdiel v prospech podnájomníckeho vzťahu takmer 10 p. b. a v roku 2021 presne 10 p. b.

Graf č. 2: Štruktúra spolužitia dvoch cenzových domácností v jednom obývanom byte

Zdroj: Štatistický úrad SR; výpočty autora

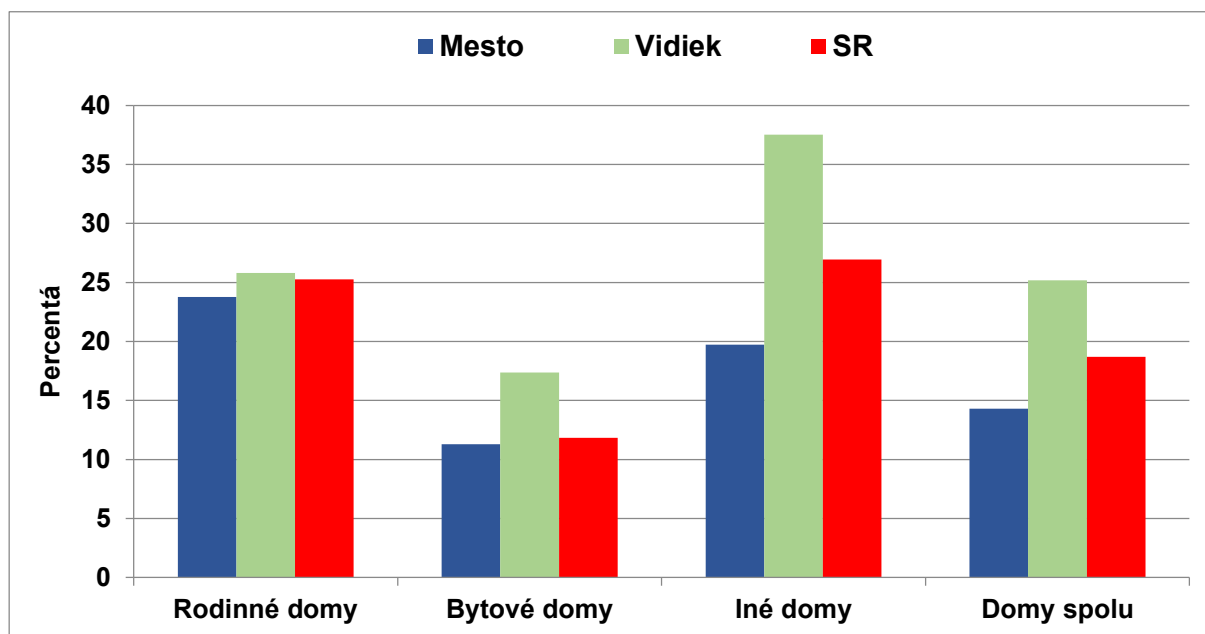
3.2. SPOLUŽITIE CENZOVÝCH DOMÁCNOSTÍ PODĽA TYPU OSÍDLENIA A DOMOVÉHO FONDU V ROKU 2021

Existuje mnoho faktorov, ktoré ovplyvňujú intenzitu spolužitia viacerých domácností v jednom byte. Medzi najvýznamnejšie, ktoré ovplyvňujú predovšetkým podmienky na toto spolužitie, patrí stupeň urbanizácie a s ním spojená štruktúra domového fondu.

Podľa údajov Sčítania obyvateľov, domov a bytov z roku 2021, keď berieme do úvahy všetky obývané byty bez ohľadu na typ domu a typ sídla, tak obývané byty, v ktorých žije viac ako jedna cenzová domácnosť, tvoria 18,7 % obývaného bytového fondu. V mestách je tento podiel nižší, ide o 14,3 % obývaných bytov, na vidieku je to vyše 25 % (graf č. 3).

V rodinných domoch tvoria obývané byty s dvomi a viac cenzovými domácnosťami zhruba 25 % obývaného bytového fondu, pričom je len malý rozdiel medzi situáciou v mestách a na vidieku. V mestách tvoria obývané byty s viac ako jednou cenzovou domácnosťou takmer 24 % obývaných bytov, na vidieku je to 25,2 %, teda rozdiel len niečo viac ako 1 p. b. (graf č. 3).

V bytových domoch je vyše 88 % obývaných bytov obývaných jednou cenzovou domácnosťou. Obývané byty v bytových domoch, v ktorých žije viac ako jedna cenzová domácnosť, tvorili v roku 2021 len 11,8 % z obývaného bytového fondu. Rozhodujúca časť bytových domov sa nachádza v mestách, preto sú hodnoty tohto ukazovateľa za mestá veľmi blízke celoslovenskej hodnote. Podiel obývaných bytov, v ktorých žije viac ako jedna cenzová domácnosť, na celkovej počte obývaných bytov v mestách je 11,3 %, čo je hodnota len o 0,5 p. b. nižšia ako hodnota za SR. Spolužitie v bytových domoch na vidieku je výrazne vyššie ako v mestách. Až 17,4 % bytových domov na vidieku je obývaných viac ako jednou cenzovou domácnosťou (graf č. 3).

Graf č. 3: Podiel obývaných bytov s viac ako 1 cenzovou domácnosťou v SR v roku 2021

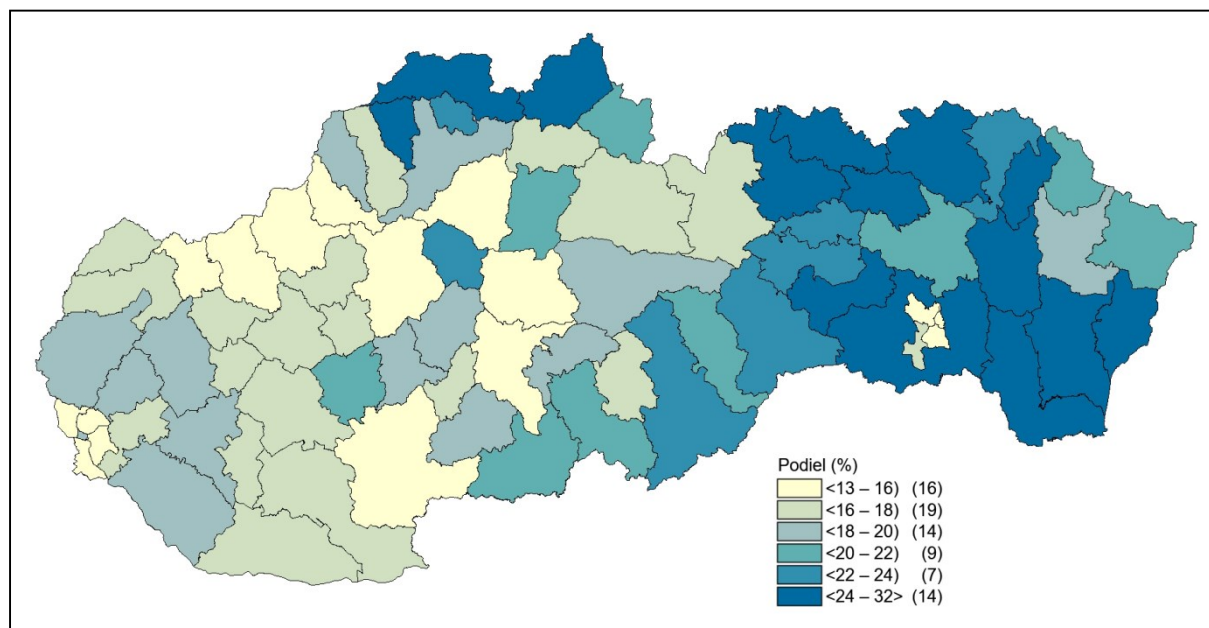
Zdroj: Štatistický úrad SR; výpočty autora

Najvyšší podiel obývaných bytov, v ktorých žije viac ako jedna cenzová domácnosť, je v skupine iných domov (27 % z obývaného bytového fondu). V mestách je to takmer 20 %, na vidieku až 37,5 % (graf č. 3). Ide však o malú skupinu domov (byty v iných domoch tvoria len 2,5 % z obývaného bytového fondu), ktorá má popri rodinných a bytových domoch zanedbateľný vplyv na celkové údaje o spolužití cenzových domácností.

3.3. SPOLUŽITIE CENZOVÝCH DOMÁCNOSTÍ V OKRESOCH SR V ROKU 2021

Podiel obývaných bytov s viac ako jednou cenzovou domácnosťou na celkovom počte obývaných bytov sa v okresoch SR v roku 2021 pohyboval od 13,1 % v okrese Košice I až po 31,4 % v okrese Košice-okolie. K priemernej hodnote za všetky okresy Slovenska (19,7 %) bol najbližšie okres Detva. Z uvedeného rozpätia je zrejmé, že regionálne rozdiely v spolužití domácností sú značné a nevybočujú z rámca významných regionálnych rozdielov na Slovensku v mnohých ďalších oblastiach (mapa, tabuľka).

V 13 okresoch tvorili obývané byty s viac ako jednou cenzovou domácnosťou vyše štvrtiny obývaného bytového fondu. Išlo o 11 východoslovenských okresov (Košice-okolie, Sobrance, Vranov nad Topľou, Trebišov, Sabinov, Gelnica, Kežmarok, Stará Ľubovňa, Michalovce, Stropkov a Bardejov) a dva okresy zo severu stredného Slovenska (Námestovo a Bytča) (porov. mapa a tabuľka).

Mapa: Podiel obývaných bytov s viac ako 1 cenzovou domácnosťou v okresoch SR v roku 2021**Zdroj: Štatistický úrad SR; výpočty autora**

Všetkých 13 uvedených okresov sa vyznačuje nadpriemernou až vysokou plodnosťou. Čo je však pre spolužitie cenzových domácností dôležité, sú to všetky okresy s nízkym stupňom urbanizácie a s výnimkou okresov Námestovo a Bytča aj okresy s vysokým zastúpením rómskeho obyvateľstva. Okresy zo severu stredného Slovenska môžeme zas zaradiť medzi najtradičnejšie okresy, čo sa týka rodinného správania, čo nepochybne prispieva k častejšiemu spolužitiu viacerých cenzových domácností v jednom obývanom byte hlavne v zmysle viacgeneračného bývania.

Tabuľka: Okresy s najväčším a najmenším podielom obývaných bytov s viac ako 1 cenzovou domácnosťou v okresoch SR v roku 2021

Najvyššie hodnoty (v %)		Najnižšie hodnoty (v %)	
Košice-okolie	31,37	Košice I	13,08
Sobrance	30,93	Bratislava IV	13,16
Vranov nad Topľou	29,56	Bratislava II	13,51
Trebišov	29,24	Košice IV	13,77
Sabinov	28,53	Bratislava III	14,10
Gelnica	27,16	Zvolen	14,37
Kežmarok	26,78	Ilava	14,44
Námestovo	26,71	Myjava	14,44
Stará Ľubovňa	25,98	Martin	14,79
Michalovce	25,81	Bratislava V	14,80

Zdroj: Štatistický úrad SR, výpočty autora

V 11 okresoch tvorili v roku 2021 byty s viac ako jednou cenzovou domácnosťou menej ako 15 % obývaného bytového fondu. Okrem štyroch bratislavských a dvoch košických mestských okresov išlo ešte o okresy Zvolen, Ilava, Myjava, Martin a Banská Bystrica. Tesne nad hranicou 15 % boli okresy Prievidza a Košice III.

Z bratislavských a košických okresov neboli teda medzi okresmi s najnižším spolužitím cenzových domácností len okresy Bratislava I a Košice II. V prípade bratislavského okresu boli hlavnou príčinou vhodné podmienky na podnájomné bývanie (spôsobené situáciou na trhu práce a obsadenosťou bytového fondu) a v prípade košického okresu vysoké zastúpenie rómskeho obyvateľstva.

K priemeru (v intervale od 19 do 20 %) sa v roku 2021 blížilo spolužitie cenzových domácností v ôsmich okresoch – Krupina, Brezno, Detva, Žilina, Galanta, Malacky, Humenné a Dunajská Streda. V tejto skupine okresov prevládali okresy z juhu stredného a západného Slovenska, doplnené o západoslovenský okres Malacky, severoslovenský okres Žilina a východoslovenský okres Humenné.

Medzi okresmi s nadpriemerne intenzívnym spolužitím cenzových domácností prevládali okresy z východného a severu stredného Slovenska. Tesnejšie nad priemerom bolo aj niekoľko okresov z juhu stredného Slovenska (Rimavská Sobota, Veľký Krtíš, Revúca, Lučenec a Krupina) a jediným západoslovenským okresom s nadpriemerným spolužitím cenzových domácností sa stal okres Zlaté Moravce. Okrem okresu Zlaté Moravce dosahovalo spolužitie cenzových domácností na západnom Slovensku hodnotu vyššiu ako 19 % už len v okresoch Galanta, Malacky a Dunajská Streda (mapa).

Keď neberieme do úvahy košické mestské okresy, tak podpriemerné spolužitie cenzových domácností sa v roku 2021 týkalo na východnom Slovensku len okresov Humenné a Poprad, pričom okres Humenné patril do skupiny okresov so spolužitím cenzových domácností tesne pod priemernou hodnotou. Zo Žilinského kraja sa medzi okresy s podpriemerným spolužitím cenzových domácností zaradili len štyri okresy. Tesne pod priemerom sa nachádzal okres Žilina, ďalej do tejto skupiny patrili okresy Dolný Kubín a Liptovský Mikuláš a okres Martin, ktorý bol v skupine okresov s najnižšou intenzitou spolužitia cenzových domácností. Do tridsiatky okresov s najnižším spolužitím cenzových domácností sa v roku 2021 okrem košických okresov a okresov Zvolen, Martin a Banská Bystrica dostali už len okresy zo západného Slovenska, t. j. z Bratislavského, Trnavského, Trenčianskeho alebo Nitrianskeho kraja (mapa).

4. ZÁVER

Spolužitie cenzových domácností ovplyvňuje celý rad faktorov od ekonomickej situácie obyvateľov a situácie na trhu práce, cez stupeň urbanizácie a štruktúru domového a bytového fondu až po tradície v oblasti rodinného správania a medzigeneračných vzťahov.

Tieto faktory majú svoj vývoj, čo sa následne premieta do vývoja spolužitia cenzových domácností. Dlhodobo sa zvyšuje životná úroveň obyvateľov a spolu s ňou sa zvyšujú aj nároky na bývanie. Rastúce nároky na bývanie a zmeny v procese urbanizácie sa premietajú do zmien v štruktúre domového a bytového fondu. Mení sa životný štýl obyvateľov. Medzi dôležité prejavy nového životného štýlu patrí odsúvanie zakladania rodín do vyššieho veku a presúvanie starostlivosti o starých a chorých členov rodiny z rodín na zdravotnícke a sociálne zariadenia. Zakladanie rodín v neskoršom veku súvisí hlavne s predlžujúcim sa obdobím vzdelania, rastúcim dôrazom na budovanie pracovnej kariéry v nadväznosti na ukončené vzdelanie a cenovou nedostupnosťou bytov pre mladé rodiny hlavne v mestách. Mení sa nielen

veková štruktúra obyvateľstva, ale aj štruktúra podľa rodinného stavu. Viac seniorov a viac slobodných vo veku do 30 rokov znamená rastúci tlak na sociálne služby na jednej strane a podnájmy na strane druhej.

Vývoj spolužitia cenzových domácností za posledných 60 rokov, ktorý bol predmetom nášho hodnotenia, bol významne ovplyvnený zásadnými politickými a spoločenskými zmenami na prelome 80. a 90. rokov minulého storočia. Keď porovnáme vývoj spolužitia cenzových domácností v bývalom režime (sčítania obyvateľov do roku 1991) a v novom režime (sčítania obyvateľov od roku 2001), vidíme rozdielny trend spolužitia cenzových domácností aj zmeny v štruktúre tohto spolužitia v zmysle pomeru medzi viacgeneračným rodinným spolužitím a podnájomným spolužitím.

Pri hodnotení vplyvu stupňa urbanizácie a s ním sporej štruktúry domového a bytového fondu na spolužitie cenzových domácností môžeme konštatovať, že ide o mimoriadne významné faktory. Aj naše hodnotenie potvrdilo, že rodinné domy, ktoré majú prevahu hlavne na vidieku, sa vzhľadom na svoje parametre (obytná plocha, počet obytných miestností, počet podlaží) častejšie využívajú na spolužitie viacerých cenzových domácností, hlavne pokiaľ ide o viacgeneračné rodinné spolužitie. V bytových domoch, ktoré výrazne prevažujú v mestách, býva spolužitie viacerých cenzových domácností menej časté, a ak sa vyskytne, tak spolubývajúcou cenzovou domácnosťou býva najčastejšie domácnosť jednotlivca, či už ide o príbuznú osobu, alebo podnájomníka.

Čo sa týka spolužitia cenzových domácností, je regionálna diferenciácia podobná diferenciácii rodinného a reprodukčného správania. V regiónoch s vyššou úrovňou plodnosti a sobášnosti je častejšie spolužitie viacerých cenzových domácností v jednom obývanom byte ako v regiónoch, v ktorých je reprodukcia menej intenzívna. Intenzívnejšia reprodukcia aj častejšie spolužitie cenzových domácností prináša väčšiu priemernú veľkosť domácností, čo je prepojené na štruktúru domového a bytového fondu, stupeň urbanizácie a v konečnom dôsledku na životný štýl obyvateľov a domácností. V kontexte spolužitia domácností, životný štýl ďalej súvisí so životnou úrovňou, etnicitou aj religiozitou. Keď zohľadníme všetky uvedené skutočnosti, dostaneme komplexný obraz o regionálnych rozdieloch v spolužití cenzových domácností na Slovensku vrátane príčin a dôvodov. Geograficky možno rozdiely v spolužití cenzových domácností vymedziť ako rozdiely medzi severom a východom Slovenska na jednej strane a západom, juhozápadom a stredom Slovenska na druhej strane.

Príspevok vznikol v rámci projektu APVV–23-0062 Depopulácia a destabilizácia? Prognózy a simulácie demografického vývoja SR do konca 21. storočia a modelovanie jeho vybraných dopadov.

LITERATÚRA

- Kučera, M. (1987). Domácnosti v československé demografii a statistice. *Demografie*, 29(3), 228-233.
- Slovenský štatistický úrad. (1975). *Rozvoj spoločnosti v Slovenskej socialistickej republike podľa výsledkov sčítania ľudu, domov a bytov 1970*. Slovenský štatistický úrad.

Ústřední komise lidové kontroly a statistiky. (1965). *Sčítání lidu, domů a bytů v Československé socialistické republice 1961, díl III: Domy, byty, domácnosti a rodiny*. Ústřední komise lidové kontroly a statistiky.

Slovenský štatistický úrad. (1983). *Sčítanie ľudu, domov a bytov 1980 v Slovenskej socialistickej republike*. Slovenský štatistický úrad.

Štatistický úrad SR. (2025). Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2021. <https://www.scitanie.sk/>

Štatistický úrad SR. (2025). Údaje z minulých sčítaní od 1991: Výsledky SLDB 1991. <https://www.scitanie.sk/o-scitani/udaje-z-minulych-scitani-od-1991>

Štatistický úrad SR. (2025). Údaje z minulých sčítaní od 1991: Výsledky SODB 2001. <https://www.scitanie.sk/o-scitani/udaje-z-minulych-scitani-od-1991>

Štatistický úrad SR. (2025). Údaje z minulých sčítaní od 1991: Výsledky SODB 2011. <https://www.scitanie.sk/o-scitani/udaje-z-minulych-scitani-od-1991>

RESUMÉ

Spolužitie viacerých domácností v rámci jedného bytu je veľmi komplexná problematika, ktorú ovplyvňuje celý rad faktorov, ktoré môžeme súhrnne označiť ako spoločensko-ekonomicko-kultúrny kontext. Ten tvorení predovšetkým ekonomická situácia obyvateľov, situácia na trhu práce, stav a štruktúra domového a bytového fondu, stupeň urbanizácie, ako aj tradície v oblasti rodinného správania a medzigeneračných vzťahov.

V roku 1961 sa vo viac ako 18 % obývaných bytov na Slovensku nachádzali najmenej dve cenzové domácnosti. Veľmi podobné hodnoty dosahuje spolužitie cenzových domácností aj v súčasnosti. V období 1961 až 1991 bol trend spolužitia cenzových domácností klesajúci, po roku 1991 sa, naopak, spolužitie cenzových domácností zvýšilo. Na začiatku sledovaného obdobia išlo predovšetkým o viacgeneračné bývanie založené na rodinných vzťahoch, podnájomný vzťah bol pri spolužití dvoch cenzových domácností výrazne menej častý. Rozdiel medzi viacgeneračným rodinným spolužitím a podnájmom sa postupne zmenšoval, ale až do roku 1991 bola prevaha viacgeneračného spolužitia výrazná. V rokoch 2011 a 2021 prevládali už pri spolužití dvoch cenzových domácností v jednom byte podnájomníci nad viacgeneračným spolužitím rodín.

Existuje mnoho faktorov, ktoré ovplyvňujú intenzitu spolužitia viacerých domácností v rámci jedného bytu. Medzi najvýznamnejšie, ktoré ovplyvňujú predovšetkým podmienky na toto spolužitie, patrí stupeň urbanizácie a s ním spojená štruktúra domového fondu. V roku 2021 bol podiel obývaných bytov s viac ako jednou cenzovou domácnosťou na vidieku približne 25 %, kým v mestách to bolo len niečo vyše 14 %. Spolužitie viacerých cenzových domácností bolo častejšie v rodinných domoch ako v bytových.

Podiel obývaných bytov s viac ako jednou cenzovou domácnosťou na celkovom počte obývaných bytov sa v okresoch SR v roku 2021 pohyboval od 13,1 % v okrese Košice I až po 31,4 % v okrese Košice-okolie. Z uvedeného rozpätia je zrejmé, že regionálne rozdiely v spolužití domácností sú značné a nevybočujú z rámca významných regionálnych rozdielov na Slovensku v mnohých ďalších oblastiach. Medzi okresmi s nadpriemerne intenzívnym spolužitím cenzových domácností prevládali okresy z východného a severu stredného Slovenska. V tridsiatke okresov s najnižším spolužitím cenzových domácností boli v roku 2021 okrem košických okresov a okresov Zvolen, Martin a Banská Bystrica už len okresy zo západného Slovenska.

RESUME

The coexistence of multiple households within a single dwelling is a highly complex issue influenced by a variety of factors, which can be collectively referred to as the socio-economic-cultural context. This context is primarily formed by the economic situation of population, the labor market conditions, the state and structure of housing stock, the degree of urbanization, and traditions related to family behavior and intergenerational relationships.

In 1961, in more than 18 % of occupied dwellings in Slovakia were at least two census households. The cohabitation of census households is currently still very similar. Between 1961 and 1991, there was a downward trend of census household coexistence; however, after 1991, the coexistence of census households increased. At the beginning of the monitored period, this primarily consisted of multigenerational housing based on family relationships, while tenant relationships were significantly less common. The distinction between multigenerational family coexistence and tenancy gradually diminished, but until 1991, multigenerational coexistence prevailed. In 2011 and 2021, when two census households lived together in one dwelling, subtenants already prevailed over multi-generational cohabitation of families.

There are many factors that affect the intensity of coexistence between multiple households within a single dwelling. Among the most significant factors, which primarily influence the conditions for this coexistence, are the degree of urbanization and the associated structure of the housing stock. In 2021, the share of occupied dwellings with more than one census household in rural areas was approximately 25 %, while in cities it was only slightly over 14 %. The coexistence of multiple census households was more common in family houses than in apartment buildings.

The share of dwellings with more than one census household out of the total number of occupied dwellings in the districts of Slovakia ranged in 2021 from 13,1 % in the Košice I district to 31,4 % in Košice surroundings. The above range indicates significant regional differences in household coexistence, which do not deviate from the significant regional disparities in Slovakia in many other areas. Among districts with above-average intensity of census household coexistence, districts from eastern and northern Slovakia prevailed. In the thirty districts with the lowest census household coexistence in 2021, apart from Košice districts and the districts of Zvolen, Martin, and Banská Bystrica, only districts from western Slovakia were included.

PROFESIJNÝ ŽIVOTOPIS

Ing. Boris Vaňo vyštudoval Vysokú školu ekonomickú v Bratislave, následne absolvoval postgraduálne štúdium demografie na Karlovej univerzite v Prahe. Od roku 1980 pracuje v Inštitúte informatiky a štatistiky ako výskumný pracovník v oblasti demografie. V rokoch 2000 – 2014 bol vedúcim Výskumného demografického centra. V období rokov 2006 – 2010 bol podpredsedom Slovenskej štatistickej a demografickej spoločnosti pre demografiu. Špecializuje sa na hodnotenie populačného vývoja, demografické prognózy a populačnú politiku.

KONTAKT

vano@infostat.sk

Viera PILINSKÁ
INFOSTAT – Výskumné demografické centrum

VÝVOJ CENZOVÝCH DOMÁCNOSTÍ NA SLOVENSKU V OBDOBÍ 2025 – 2040

DEVELOPMENT OF CENSUS HOUSEHOLDS IN SLOVAKIA IN 2025 – 2040

ABSTRAKT

Poznanie budúceho vývoja cenzových domácností je kľúčové pre efektívne plánovanie sociálnych a hospodárskych opatrení. Umožňuje lepšie prispôsobiť bytovú výstavbu, infraštruktúru a sociálne služby meniacim sa potrebám obyvateľstva. Zároveň poskytuje dôležité informácie pre dôchodkový systém, zdravotnú starostlivosť a rodinnú politiku, čím pomáha zabezpečiť udržateľný rozvoj spoločnosti. Cieľom príspevku je analýza vývoja cenzových domácností na Slovensku do roku 2040 na základe výsledkov najaktuálnejšej Prognózy vývoja cenzových domácností vypracovanej v roku 2024. Analýza sa zameriava na tri aspekty vývoja, a to počet, veľkosť a typ cenzových domácností.

ABSTRACT

Understanding the future development of census households is crucial for effective planning of social and economic measures. It enables better adaptation of housing construction, infrastructure, and social services to the changing needs of the population. At the same time, it provides important information for the pension system, healthcare, and family policies, thereby helping to ensure the sustainable development of society. The aim of this paper is to analyze the development of census households in Slovakia up to 2040 based on the results of the most recent Projection of the development of census households made in 2024. The analysis focuses on three aspects of development, namely the number, size and type of census households.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

cenzová domácnosť, prognóza, stredný scenár, rodinný scenár, nerodinný scenár, konštantný scenár

KEY WORDS

census household, prognosis, medium scenario, family scenario, non-family scenario, constant scenario

1. ÚVOD

Meniace sa rodinné modely, zmeny v reprodukčnom správaní populácie, individualizácia spoločnosti a zmeny v hodnotových rebríčkoch jednotlivcov či skupín osôb predstavujú kombináciu faktorov, ktorej výsledkom sú zmeny v počte, veľkosti a štruktúre cenzových domácností. Pokles sobášnosti a odkladanie uzavretia manželstva do vyššieho veku, vysoká rozvodovosť, zlepšujúce sa úmrtnostné pomery, klesajúca plodnosť, posun materstva do vyššieho veku, nárast spolužitia bez uzavretia manželstva vedú k tomu, že tradičný model cenzovej domácnosti, ktorým bola úplná rodina s dvoma deťmi, postupne ustupuje širšej rozmanitosti domácností.

Rastie počet domácnosti jednotlivcov, domácností bezdetných párov, faktických manželstiev, ale aj počet jednorodičovských domácností. Okrem vymenovaných demografických faktorov majú na formovanie domácností vplyv aj ďalšie

(nedemografické) faktory, najmä ekonomické. Rast cien nehnuteľností obmedzuje možnosti mladých ľudí osamostatniť sa, čím sa zvyšuje počet viacgeneračných domácností alebo dochádza ku spájaniu domácností so spoločným bývaním. Načrtnuté vývojové trendy budú s veľkou pravdepodobnosťou pokračovať aj v blízkej budúcnosti. Prognózy vývoja cenzových domácností majú preto nenahraditeľný význam pre dlhodobé strategické plánovanie na rôznych spoločenských úrovniach. Predstavujú užitočný nástroj pri správe verejných politík (očakávané potreby v oblasti bývania, zdravotníctva, školstva či sociálnych služieb), pri urbanistickom rozvoji a rozvoji infraštruktúry (efektívne plánovanie bytovej výstavby, dopravných sietí a pod.), pri rozhodovaní v ekonomickej oblasti (odhad dopytu po tovaroch a službách, realitný trh, spotrebné správanie), pri predvídaní demografických zmien a ich vplyvu napríklad na dôchodkový systém, zdravotnú starostlivosť atď.

2. METODICKÉ POZNÁMKY A ZDROJ ÚDAJOV

Cenzové domácnosti sú tvorené osobami žijúcimi v jednom byte na základe rodinných alebo iných vzťahov v rámci hospodáriacej domácnosti (Jurčová, 2005). Analýza predpokladaného vývoja cenzových domácností vychádza z výsledkov Prognózy vývoja cenzových domácností, ktorú vypracovalo Výskumné demografické centrum v roku 2024 (Pilinská et al., 2024). Na jej vypracovanie sa použila metóda koeficientov hláv domácností.¹ Ide o prognózu odvodenú od prognózy obyvateľov, keď počet a štruktúra domácností sa odvodzujú pomocou koeficientov z prognózovaného počtu obyvateľov. Hlavným vstupom prognózy cenzových domácností sú koeficienty hláv domácností, ktoré vyjadrujú, aká časť populácie stojí na čele cenzovej domácnosti v pozícii prednostu domácnosti. Prostredníctvom prednostov domácností sú následne identifikované cenzové domácnosti. Výstupom prognózy cenzových domácností sú domácnosti podľa počtu, veľkosti a typu.

Prognóza bola vypracovaná pre šesť základných typov cenzových domácností – úplné rodiny bez závislých detí, úplné rodiny so závislými deťmi², neúplné rodiny bez závislých detí, neúplné rodiny so závislými deťmi, viacčlenné nerodinné domácnosti a domácnosti jednotlivcov. Z hľadiska veľkosti cenzovej domácnosti prognóza zohľadňuje 1-členné, 2-členné, 3-členné, 4-členné, 5-členné a 6- a viacčlenné cenzové domácnosti a priemerný počet členov. V príspevku analyzujeme priemernú veľkosť cenzovej domácnosti.

¹S prihliadnutím na opisno-analytický charakter príspevku nie je v ňom detailne zahrnutá metodika výpočtu prognózy. Podrobný opis metodiky je dostupný napríklad v:

- United Nations. (1989). *Projection Methods for Integrating Population Variables into Development Planning. Module One – Conceptual Issues and Methods for Preparing Demographic Projections. Chapter 4.* https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/manuals/economy/manual7/c_hapter4.pdf
- Vaňo, B. (1996). *Metódy na prognózovanie vývoja domácností. Slovenská štatistika a demografia*, 6 (2), 4-11.
- Vaňo, B. (2014). *Prognóza cenzových a hospodáriacich domácností v SR do roku 2030. Infostat – Inštitút informatiky a štatistiky.*

²Medzi úplné rodinné domácnosti sa radia aj faktické manželstvá, ktoré sú konštruované na základe deklarovania vzťahu spolužitia druhu, družky k prednostovi domácnosti. Prednostom domácnosti je osoba, ktorá stojí na čele domácnosti. Zvyčajne je to majiteľ (užívateľ) bytu alebo hlavný živiteľ.

Čo sa týka časového horizontu, prognóza vývoja cenzových domácností bola spracovaná do roku 2040. Na národnej úrovni, za Slovenskú republiku, sú k dispozícii štyri prognostické scenáre – stredný, rodinný, nerodinný a konštantný.

Stredný scenár predstavuje najviac pravdepodobný budúci vývoj počtu a štruktúry cenzových domácností, pretože zohľadňuje najpravdepodobnejší vývoj sobášnosti, rozvodovosti, plodnosti a úmrtnosti, ako aj stabilizovanú mieru spolužitia osôb bez priamej rodinnej väzby v spoločnej domácnosti. Rodinný scenár predpokladá priaznivejší vývoj sobášnosti a plodnosti v porovnaní so stredným scenárom. Naopak, nerodinný scenár predpokladá menej priaznivý vývoj sobášnosti a plodnosti v porovnaní so stredným scenárom, zvyšovanie rozvodovosti a intenzívnejšie spolužitie osôb bez priameho príbuzenského vzťahu v spoločnej domácnosti. V konštantnom scenári sa predpokladá, že sa koeficienty hláv domácností vypočítané na základe údajov SODB 2021 zachovávajú v nezmenenej podobe až do roku 2040.

Hlavným zdrojom vstupných údajov pre potreby vypracovania prognózy boli údaje zo Sčítaní obyvateľov, domov a bytov 2011 a 2021 (Štatistický úrad SR, 2025a; Štatistický úrad SR, 2025b). Východiskové údaje prognózy tvorili údaje o počte cenzových domácností v SR za rok 2021 podľa typu, počtu členov a veku prednostu cenzovej domácnosti, s vylúčením kolektívnych a inštitucionálnych domácností a domácností nezisteného typu. Na základe údajov SODB 2021 sa vypočítali aj koeficienty hláv domácností za východiskový rok prognózy 2021. Vývoj počtu, veľkosti a štruktúry cenzových domácností sa v texte porovnávajú s rokom 2021. V grafoch je uvedený vývoj za obdobie 2025 – 2040.

3. POČET CENZOVÝCH DOMÁCNOSTÍ

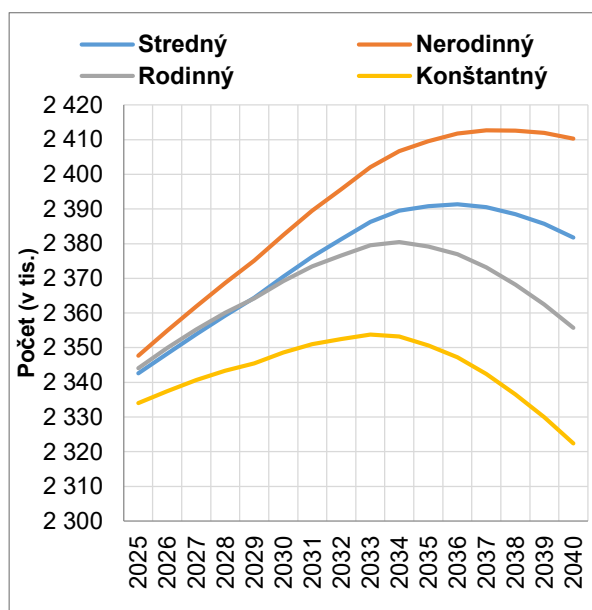
Počet cenzových domácností bolo možné po prvýkrát konštruovať z výsledkov sčítania v roku 1961. Odvtedy ich počet kontinuálne rastie s výnimkou roka 2011, keď v porovnaní s predchádzajúcim sčítaním v roku 2001 mierne klesol (o 7,1 tisíca). Údaje z posledného sčítania v roku 2021 však priniesli opätovný nárast počtu cenzových domácností, a to o 311,5 tisíca. Bol to doteraz najvyšší zaznamenaný počet cenzových domácností na Slovensku (2 324,2 tisíca³). Trend zvyšovania počtu cenzových domácností by mal pokračovať aj v blízkej budúcnosti. Približne do polovice štvrtej dekády nového milénia počítajú s rastom počtu cenzových domácností všetky vypracované vývojové scenáre. V jej druhej polovici však postupne dôjde k zastaveniu rastu a následnému poklesu počtu cenzových domácností vo všetkých scenároch, avšak s odlišným začiatkom nástupu a intenzitou klesajúceho trendu (graf č. 1 a 2).

Najintenzívnejší rast a zároveň najvyššie medziročné prírastky počtu cenzových domácností sa očakávajú vo vývoji podľa nerodinného scenára. Výška prírastku počtu cenzových domácností by sa mala do roku 2033 pohybovať medzi 6- až 8-tisíc ročne. Nasledujúci vývoj predpokladá spomalenie tempa rastu a znižovanie medziročných prírastkov na 4,7 – 2,2 tisíca cenzových domácností ročne (2034 – 2036) a v roku 2037 na menej ako tisíc ročne (907,5 domácností). V uvedenom roku sa očakáva, že počet cenzových domácností dosiahne 2 412,7 tisíca. V posledných rokoch prognózy by mala v nerodinnom scenári nastať stagnácia až mierny pokles na 2 410,3 tisíca cenzových domácností v roku 2040. V porovnaní s rokom 2021 by tak mal počet cenzových domácností podľa nerodinného scenára vzrásť o vyše 86-tisíc.

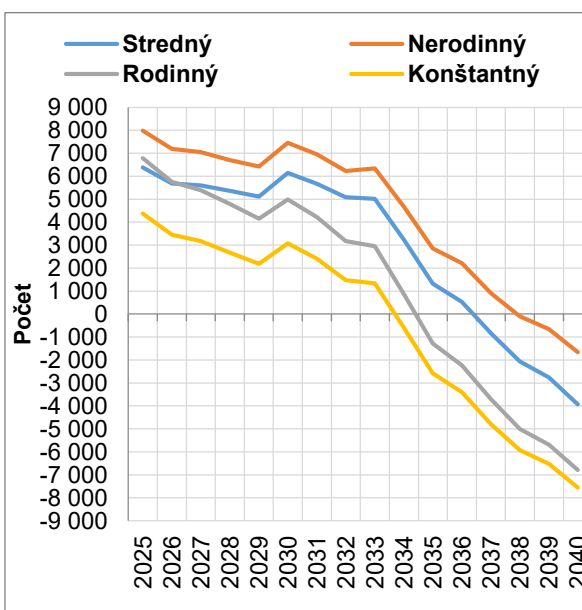
³Údaj je bez kolektívnych a inštitucionálnych domácností a domácností nezisteného typu.

Druhý najintenzívnejší rast sa očakáva v strednom a zároveň najpravdepodobnejšom scenári. Do roku 2033 by sa mal počet cenzových domácností zvyšovať o 5 – 6,3 tisíce ročne. Vyvrcholenie rastu počtu cenzových domácností by malo nastať približne v polovici 30. rokov. V roku 2036 by mal ich počet dosahovať 2 391,4 tisíce. Koniec prognózovaného obdobia však prinesie pomerne významné úbytky počtu cenzových domácností. V roku 2040 by mal počet cenzových domácností podľa stredného scenára dosiahnuť 2 381,8 tisíce, čo by znamenalo nárast o takmer 58-tisíc v porovnaní s rokom 2021.

Graf č. 1: Prognózovaný počet cenzových domácností v období 2025 – 2040

Graf č. 2: Medziročné prírastky počtu cenzových domácností v období 2025 – 2040

Zdroj: Prognóza vývoja cenzových domácností do roku 2040; výpočty autora

Rast počtu cenzových domácností je možné identifikovať aj vo zvyšných scenároch prognózy. V porovnaní s predchádzajúcimi sú menej priaznivé. Vyznačujú sa nižšou intenzitou rastu v prvej polovici prognózovaného obdobia a skorším nástupom znižovania počtu cenzových domácností. Zvlášť v konštantnom scenári by malo dôjsť k znižovaniu počtu cenzových domácností už v roku 2034. Na konci prognózovaného obdobia sa očakáva, že ich počet dosiahne 2 322,4 tisíce, čo je úroveň o 1,7 tisíce menej ako v roku 2021. V rodinnom scenári sa očakáva, že dôjde k znižovaniu počtu cenzových domácností o rok neskôr, t. j. v roku 2035. Podľa neho sa predpokladá nárast počtu cenzových domácností medzi rokmi 2021 a 2040 o 31,6 tisíce.

Predpokladaný vývoj cenzových domácností súvisí so zmenami v rodinnom a v reprodukčnom správaní (Potančoková et al., 2008; Šprocha, 2013; Šprocha, 2014). Patrí sem najmä pokles sobášnosti spojený s odkladaním manželstva do vyššieho veku, rastúca rozvodovosť, znižovanie intenzity plodnosti a posun materstva do vyššieho veku, rast preferencií párového spolužitia bez uzatvorenia manželstva, ďalej zlepšovanie úmrtnostných pomerov v populácii. To sa odráža v zmenách vo vekovej štruktúre, vo vývoji počtu obyvateľstva a v neposlednom rade aj v počte, vo veľkosti a formovaní jednotlivých typov cenzových domácností (Pilinská et al., 2024).

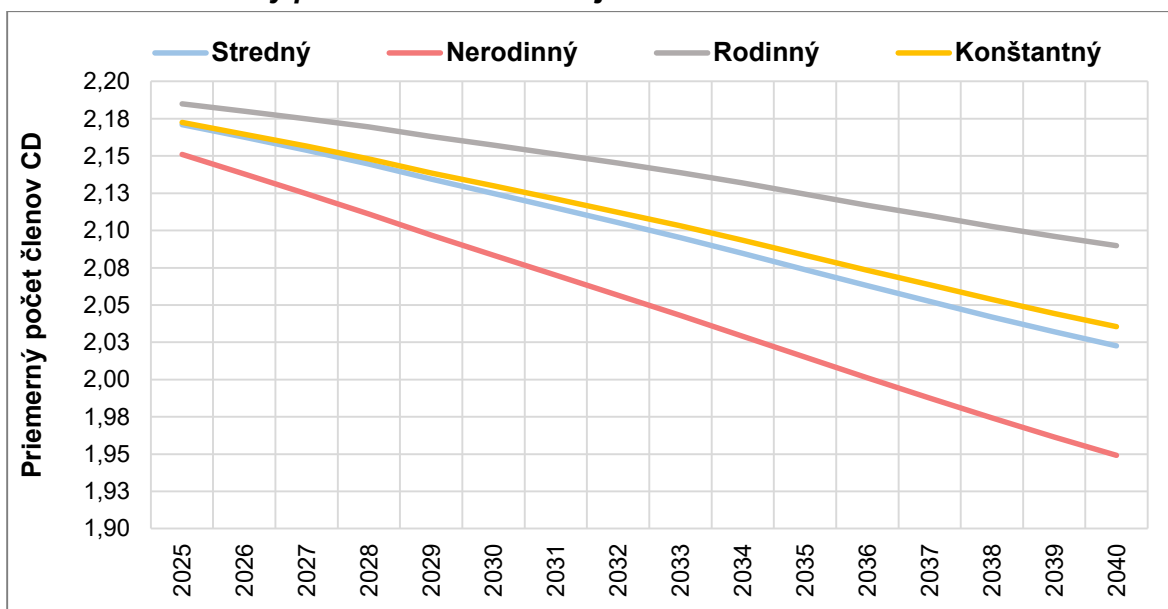

4. VEĽKOSŤ CENZOVEJ DOMÁCNOSTI

Veľkosť cenzových domácností sa na Slovensku dlhodobo znižuje. Priemerná veľkosť cenzovej domácnosti klesla z 2,87 osoby v roku 1991 na 2,60 osoby v roku 2001. Na tejto úrovni stagnovala aj v roku 2011. Pri poslednom sčítaní v roku 2021 priemerná veľkosť cenzovej domácnosti predstavovala 2,20 osoby. Trend zmenšovania veľkosti cenzových domácností bude s veľkou pravdepodobnosťou pokračovať aj v nasledujúcich rokoch, s čím počítajú všetky štyri scenáre prognózy cenzových domácností do roku 2040.

Najväčší pokles priemerného počtu členov cenzovej domácnosti sa očakáva v nerodinnom scenári. Ako v jedinom z vypracovaných scenárov by mala priemerná veľkosť cenzovej domácnosti do roku 2040 klesnúť pod hodnotu 2 osoby (1,95 osoby), čo by predstavovalo pokles o 0,25 osoby, resp. o 11,3 % v porovnaní s rokom 2021. Naopak, najmenšie zníženie veľkosti cenzovej domácnosti na 2,09 osoby v roku 2040 predpokladá rodinný scenár. Išlo by o pokles o 0,11 osoby, resp. o 4,9 % oproti roku 2021. Pri zachovaní parametrov z roku 2021 (východiskový rok prognózy), t. j. v konštantnom scenári, sa očakáva pokles na 2,04 osoby v roku 2040 (o 0,16 osoby, resp. o 7,3 % v porovnaní so sčítaním v roku 2021). Podobný budúci vývoj predpokladá aj stredný najpravdepodobnejší scenár, podľa ktorého by sa mal priemerný počet členov cenzových domácností na Slovensku do roku 2040 znížiť na 2,02 osoby. V porovnaní s rokom 2021 by to znamenalo zníženie o 0,17 osoby, resp. o 7,9 %. Berúc do úvahy všetky scenáre prognózy, je možné predpokladať, že do roku 2040 dôjde k zníženiu priemernej veľkosti cenzovej domácnosti o 0,11 – 0,25 osoby, resp. o 4,9 – 11,3 % (graf č. 3).

Graf č. 3: Priemerný počet členov cenzovej domácnosti v období 2025 – 2040

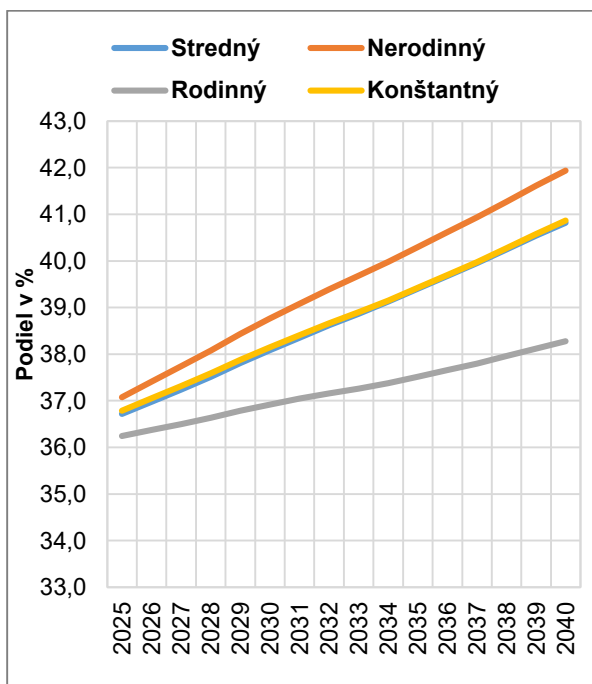
Zdroj: Prognóza vývoja cenzových domácností do roku 2040; výpočty autora

Všeobecne platí, že čím väčší je počet členov cenzovej domácnosti, tým menší je počet týchto domácností, a teda aj ich podiel na celkovom počte cenzových domácností.

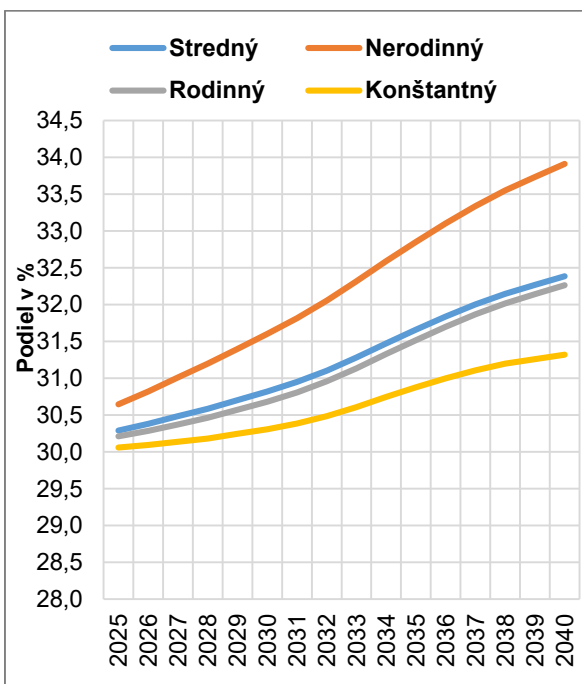
V roku 2021 tvorili domácnosti s jedným členom 36 % z celkového počtu cenzových domácností. Nad touto úrovňou by mal ich podiel zotrvať aj v nasledujúcich rokoch, pričom všetky štyri scenáre predpokladajú jeho zvyšovanie. Najintenzívnejší rast podielu cenzových domácností sa očakáva v nerodinnom scenári, podľa ktorého by mal ich podiel v roku 2034 dosiahnuť 40 % a v roku 2040 dokonca 42 %. Úroveň 40 % dosiahnu jednočlenné cenzové domácnosti aj v prípade konštantného (40,9 %) a stredného (40,8 %) scenára, ale až na konci prognózovaného obdobia, na rozdiel od rodinného scenára, v ktorom sa očakáva najmenej dynamický rast tesne nad úroveň 38 % (graf č. 4). V porovnaní so sčítaním v roku 2021 by sa mal prírastok jednočlenných cenzových domácností v roku 2040 pohybovať medzi 7,9 % (rodinný scenár) až 21 % (nerodinný scenár).

Zvyšovanie počtu i podielu sa očakáva aj pri dvojčlenných cenzových domácnostiach. Opäť najintenzívnejší rast sa predpokladá v nerodinnom scenári, podľa ktorého by za obdobie 2021 – 2040 mohol vzrásť podiel dvojčlenných cenzových domácností z 29,9 % na takmer 34 %. V rodinnom a strednom scenári sa očakáva veľmi podobný vývoj, a to na 31 % približne v polovici prognózovaného obdobia a na 32 % na jeho konci. Najmenej intenzívnym rastom podielu týchto domácností sa vyznačuje konštantný scenár, ktorý predpokladá zvýšenie podielu dvojčlenných cenzových domácností do roku 2040 na 31,3 % (graf č. 5). Prírastok počtu dvojčlenných cenzových domácností do roku 2040 v porovnaní s výsledkami sčítania v roku 2021 by sa mal v prognostických scenároch pohybovať v intervale od 4,6 % (konštantný scenár) do 17,6 % (nerodinný scenár). Najpravdepodobnejší vývoj podľa stredného scenára predpokladá zvýšenie o 11 %.

Graf č. 4: Podiel domácností s jedným členom na celkovom počte cenzových domácností v období 2025 – 2040

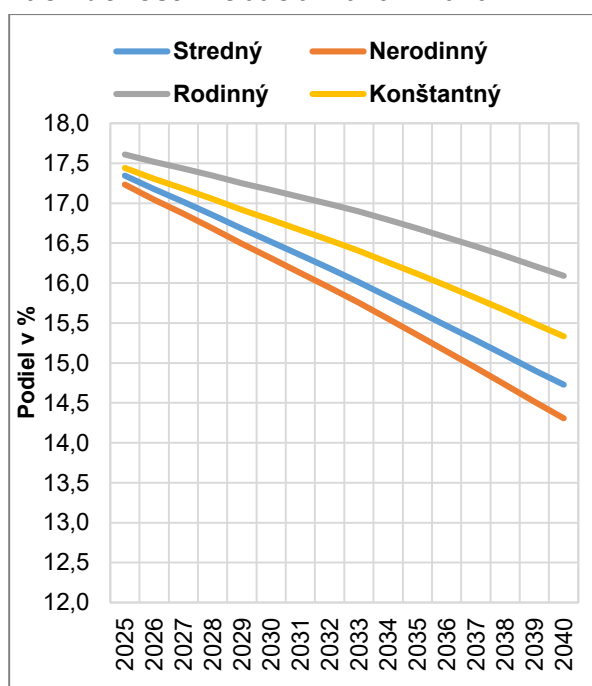
Graf č. 5: Podiel domácností s dvomi členmi na celkovom počte cenzových domácností v období 2025 – 2040

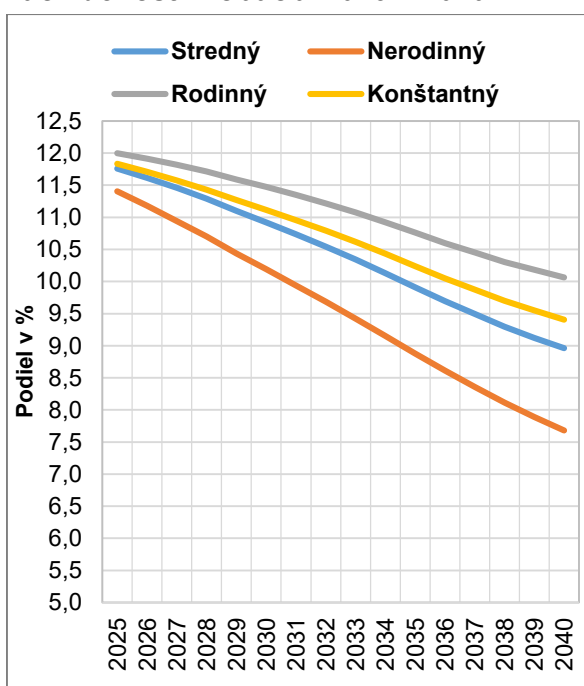
Zdroj: Prognóza vývoja cenzových domácností do roku 2040; výpočty autora

Počet cenzových domácností s tromi a viac členmi sa s veľkou pravdepodobnosťou bude znižovať, a to vo všetkých prognostických scenároch, pričom s najmenej dynamickým poklesom počíta rodinný scenár a naopak, najintenzívnejšie znižovanie počtu týchto domácností je možné očakávať v nerodinnom scenári. Podľa výsledkov prognózy sa zastúpenie trojčlenných cenzových domácností do roku 2040 pravdepodobne zníži zo 17,9 % v roku 2021 na minimálne 16,1 % (rodinný scenár) a maximálne na 14,3 % (nerodinný scenár) v roku 2040. Na veľmi podobnú úroveň by mal klesnúť ich podiel aj podľa stredného scenára (14,7 %). V konštantnom scenári sa očakáva zníženie na úroveň 15,3 % (graf č. 6). Podiel štvorčlenných cenzových domácností sa v roku 2040 pravdepodobne zníži z úrovne 12,2 % v roku 2021 na 9 – 10 %, podľa nerodinného scenára až na 7,7 % (graf č. 7).

Graf č. 6: Podiel domácností s tromi členmi na celkovej počte cenzových domácností v období 2025 – 2040

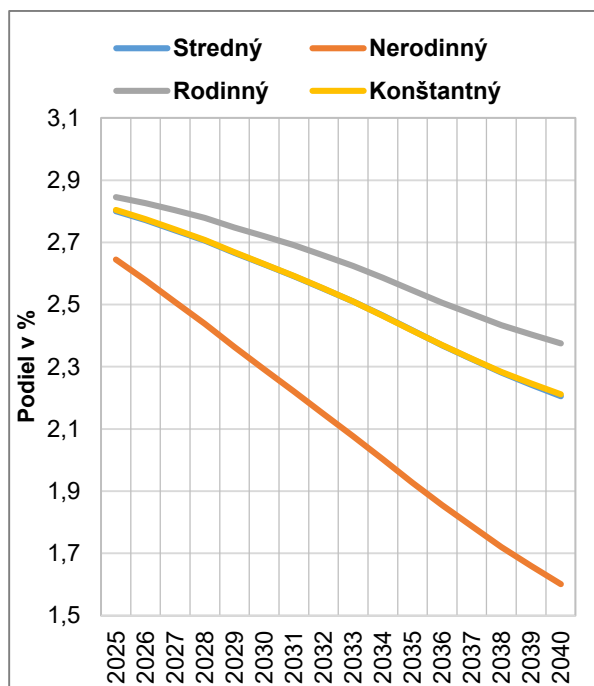
Graf č. 7: Podiel domácností so štyrmi členmi na celkovej počte cenzových domácností v období 2025 – 2040

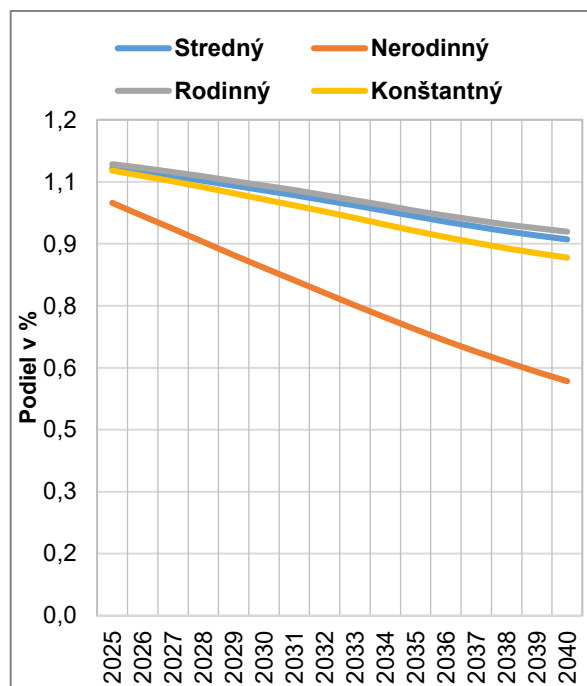
Zdroj: Prognóza vývoja cenzových domácností do roku 2040; výpočty autora

V prípade najväčších domácností sa očakáva výrazne menšia zmena podielu na celkovej počte cenzových domácností vzhľadom na ich dlhodobu nízku zastúpenie v rámci všetkých domácností. Pri päťčlenných cenzových domácnostiach by sa mal znížiť podiel z 2,9 % na približne 2 % s výnimkou nerodinného scenára, podľa ktorého by to malo byť pod hranicou 2 %, na 1,6 % (graf č. 8). Pri cenzových domácnostiach so šiestimi a viac členmi sa predpokladá zníženie ich podielu na celkovej počte cenzových domácností z 1,1 % na 0,6 – 0,9 % (graf č. 9). Najväčší úbytok sa do konca prognózovaného obdobia očakáva v skupine štvorčlenných a päťčlenných cenzových domácností. Podľa najpravdepodobnejšieho stredného scenára by mohol v oboch skupinách domácností presiahnuť 20 %, v štvorčlenných domácnostiach takmer 25 %. Úbytok trojčlenných domácností a domácností so šiestimi a viac členmi by sa mal za obdobie 2021 – 2040 pohybovať tesne nad hranicou 15 %.

Graf č. 8: Podiel domácností s piatimi členmi na celkovom počte cenzových domácností v období 2025 – 2040

Graf č. 9: Podiel domácností so šiestimi a viac členmi na celkovom počte cenzových domácností v období 2025 – 2040

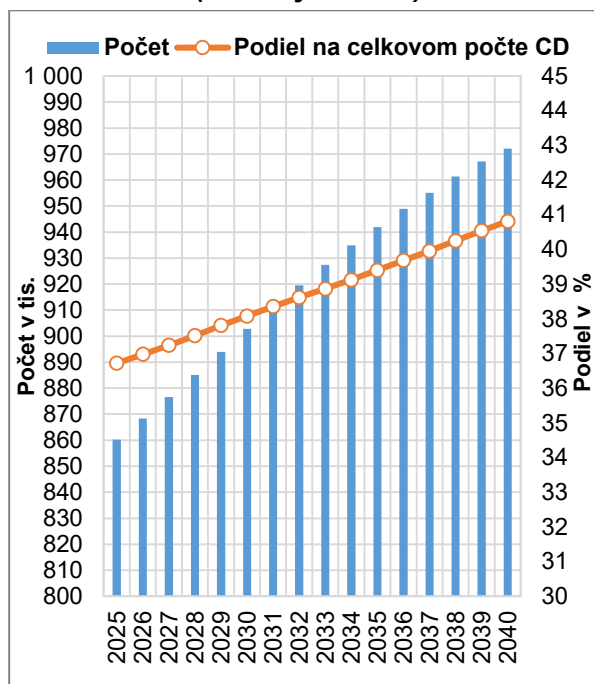
Zdroj: Prognóza vývoja cenzových domácností do roku 2040; výpočty autor

V dôsledku uvedeného vývoja je pravdepodobné, že sa vzájomný rozdiel v zastúpení menších a väčších cenzových domácností bude zvyšovať. Kým v roku 2021 tvorili cenzové domácnosti s jedným, resp. s dvoma členmi spolu takmer 66 % všetkých cenzových domácností, do roku 2030 ich podiel vzrastie na takmer 70 % a do konca prognózovaného obdobia až na 73 %, podľa nerodinného scenára na takmer 76 % (2040).

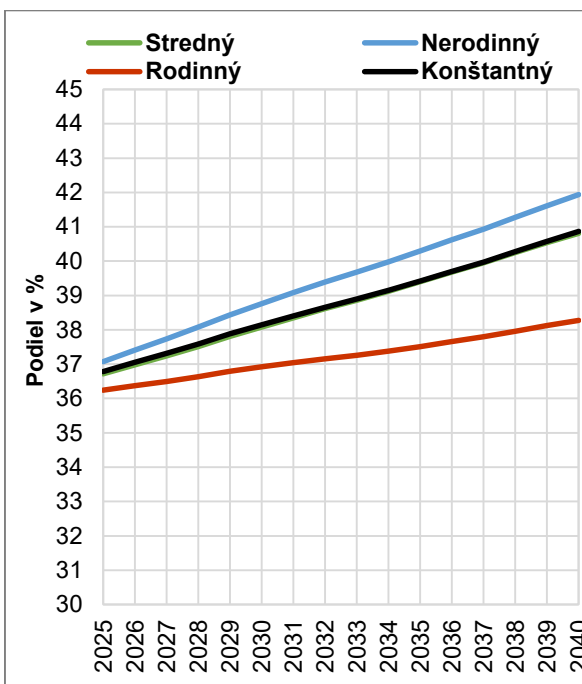
5. TYPY CENZOVÝCH DOMÁCNOSTÍ

Na Slovensku sa na zvyšovaní počtu cenzových domácností do roku 2040 budú podieľať najmä domácnosti jednotlivcov. V roku 2021 ich počet na Slovensku dosahoval 835,6 tisíca, čo predstavovalo 36 % všetkých cenzových domácností. V roku 2025 by mal podľa stredného scenára počet domácností jednotlivcov dosiahnuť 860-tisíc, v roku 2030 900-tisíc a do konca prognózovaného obdobia 972-tisíc. Na celkovom počte cenzových domácností by sa tak mali v roku 2040 podieľať váhou presahujúcou 40 % (graf č. 10). Takmer identický vývoj je možné očakávať aj v konštantnom scenári. Najdynamickejšie by sa malo zvyšovať zastúpenie domácností jednotlivcov podľa nerodinného scenára, v ktorom sa očakáva, že podiel 40 % v rámci cenzových domácností dosiahnu už v roku 2034 a na konci roka 2040 až 42 %. Najpomalšie by sa mal zvyšovať počet domácností jednotlivcov podľa rodinného scenára (graf č. 11). Ako v jedinom z prognostických scenárov v ňom podiel domácností jednotlivcov vo všetkých cenzových domácnostiach neprekročí 40 %, keďže v roku 2040 by mal dosahovať 38 %.

Graf č. 10: Počet a podiel domácností jednotlivcov na Slovensku v období 2025 – 2040 (stredný variant)

Graf č. 11: Podiel domácností jednotlivcov na Slovensku v období 2025 – 2040

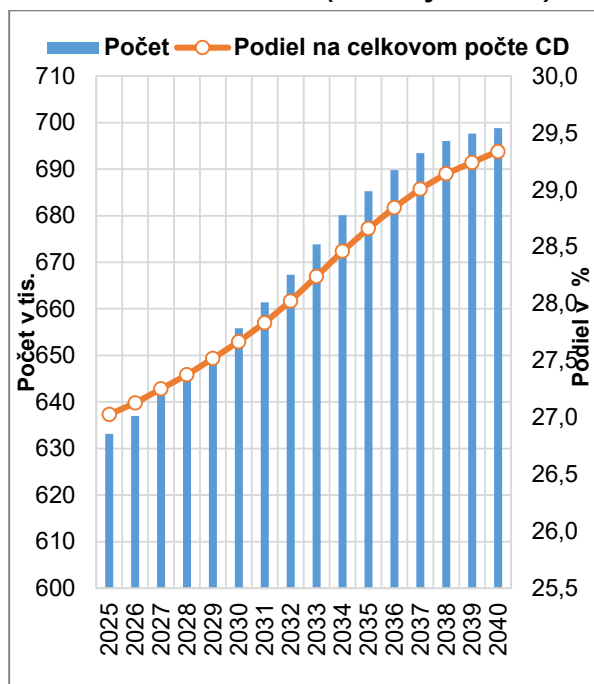
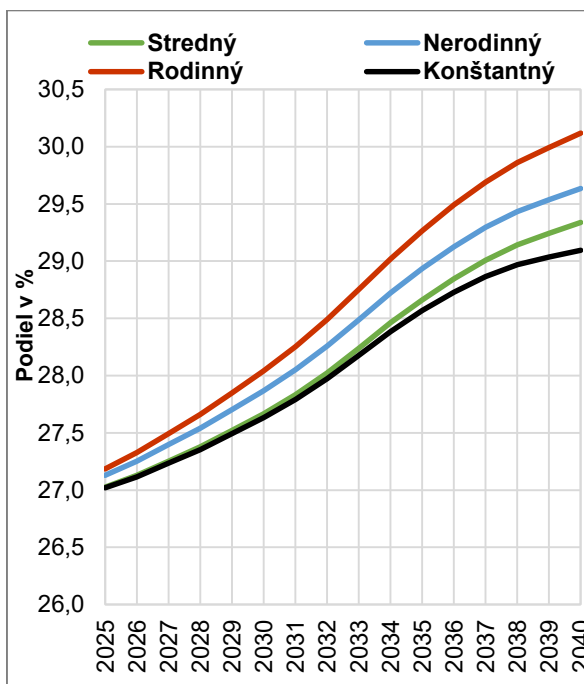

Zdroj: Prognóza vývoja cenzových domácností do roku 2040; výpočty autora

Vo všetkých štyroch prognostických scenároch sa očakáva prírastok domácností jednotlivcov medzi rokmi 2021 a 2040. Najvyšší prírastok o 175-tisíc, resp. o takmer 21 %, sa očakáva podľa nerodinného scenára. Ako v jedinom zo scenárov sa v ňom počíta s nárastom počtu domácností jednotlivcov nad hranicu 1 milióna (1 010 766 domácností) v roku 2040. Naopak, rodinný scenár počíta s najnižším prírastkom, a to o 66-tisíc, resp. o 8 %. Prírastok domácností jednotlivcov o 11,3 tisíca, resp. o 13,6 %, sa očakáva podľa konštantného scenára. Najpravdepodobnejší, stredný scenár, predpokladá zvýšenie počtu domácností jednotlivcov medzi rokmi 2021 a 2040 o 136,5 tisíca, resp. o 16,3 %.

Zmeny v reprodukčnom správaní populácie budú mať zásadný vplyv na budúci vývoj rodinných domácností. Výsledky aktuálnej prognózy ukazujú, že iba v prípade úplných rodín bez závislých detí je možné očakávať zvyšovanie ich počtu a podielu na celkovej počte cenzových domácností. Za hlavný faktor tohto vývoja možno považovať nárast bezdetnosti manželstiev a kohabitácií, čo potvrdzujú aj niektoré výskumy (Potančoková et al., 2008; Šprocha, 2013; Šprocha, 2014). Odkladanie narodenia dieťaťa na neskôr môže do istej miery zvyšovať riziko nenaplnenia rodičovských zámerov, ale aj ovplyvniť rozhodnutie nemať deti vôbec.

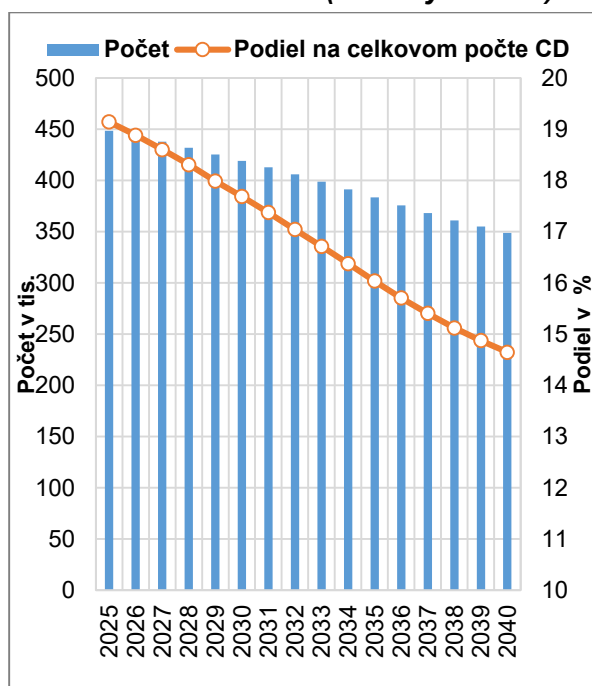
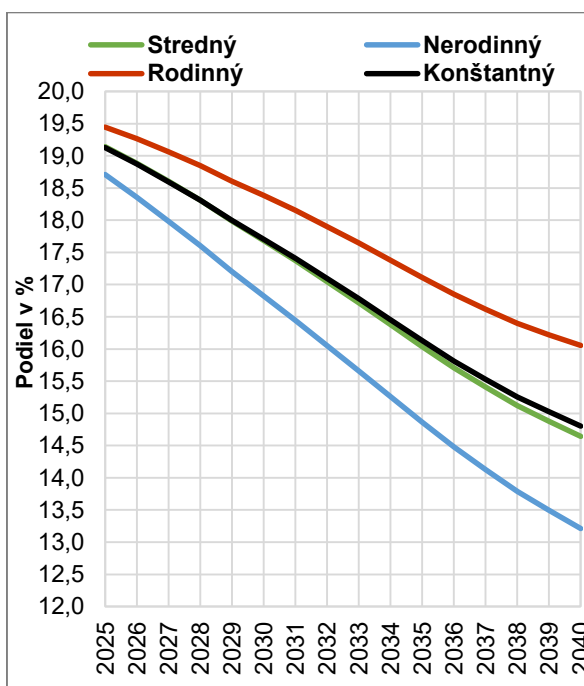
V roku 2021 bolo na Slovensku 618,5 tisíca úplných rodín bez závislých detí. Podľa stredného scenára by sa mal ich počet kontinuálne zvyšovať zo 633-tisíc v roku 2025 na 680-tisíc v roku 2034 a na takmer 700-tisíc na konci prognózovaného obdobia v roku 2040. Váha úplných rodín bez závislých detí by tak mala vzrásť z 27 % v roku 2025 na 29,3 % v roku 2040 (graf č. 12). Ešte väčšie zvýšenie váhy úplných rodín bez závislých detí sa očakáva v rodinnom i nerodinnom scenári, a to na 30,1 %, resp. na 29,6 %. Najmenšie zastúpenie úplných rodín bez závislých detí (29 %) na konci prognózovaného obdobia predpokladá konštantný scenár (graf č. 13).

Graf č. 12: Počet a podiel úplných rodín bez závislých detí na Slovensku v rokoch 2025 – 2040 (stredný variant)**Graf č. 13: Podiel úplných rodín bez závislých detí na Slovensku v rokoch 2025 – 2040**

Zdroj: Prognóza vývoja cenzových domácností do roku 2040; výpočty autora

Prírastok počtu úplných rodín bez závislých detí medzi rokmi 2021 a 2040 sa očakáva vo všetkých scenároch prognózy, najviac, o 95,7 tisíca, resp. o 15,5 %, podľa nerodinného scenára. Podľa neho by mal počet tohto typu domácností v roku 2040 dosahovať 714,3 tisíca. O viac ako 90-tisíc, resp. o 14,7 %, by sa mal zvýšiť počet úplných rodín bez závislých detí aj v rodinnom scenári. Naopak, najmenší prírastok, 57-tisíc, resp. o 9,3 %, sa predpokladá v konštantnom scenári, podľa ktorého by mal v roku 2040 ich počet dosahovať 675,7 tisíca. Najpravdepodobnejší stredný scenár počíta s prírastkom úplných rodín bez závislých detí medzi rokmi 2021 a 2040 o 80,3 tisíca, resp. o 13 %.

Opačný vývoj sa očakáva v prípade úplných rodín so závislými deťmi. Všetky scenáre predpokladajú, že sa ich počet bude plynulo znižovať. Najpravdepodobnejší vývoj podľa stredného scenára počíta s poklesom z úrovne 460,4 tisíca v roku 2021 na 448-tisíc v roku 2025. V roku 2033 by mal počet úplných rodín so závislými deťmi klesnúť pod 400-tisíc a na konci prognózovaného obdobia (2040) by mal ich počet dosahovať 348,8 tisíca. Ich podiel by sa mal znížiť z takmer 20 % v roku 2021 na 14,6 % v roku 2040 (graf č. 14). Veľmi podobný vývoj sa očakáva v konštantnom scenári, podľa ktorého sa predpokladá v roku 2040 pokles na 14,8 %. Rodinný scenár počíta s poklesom úplných rodín s deťmi na 16 % a podľa nerodinného scenára by mali úplné rodiny s deťmi v roku 2040 tvoriť len 13,2 % všetkých cenzových domácností (graf č. 15). Pri naplnení prognostických scenárov by sa mal úbytok úplných rodín s deťmi za obdobie 2021 – 2040 pohybovať medzi 82-tisíc až 116,6 tisíca domácnosťami, resp. o 17 – 25 %, podľa nerodinného scenára až 142-tisíc, resp. o takmer 31 %.

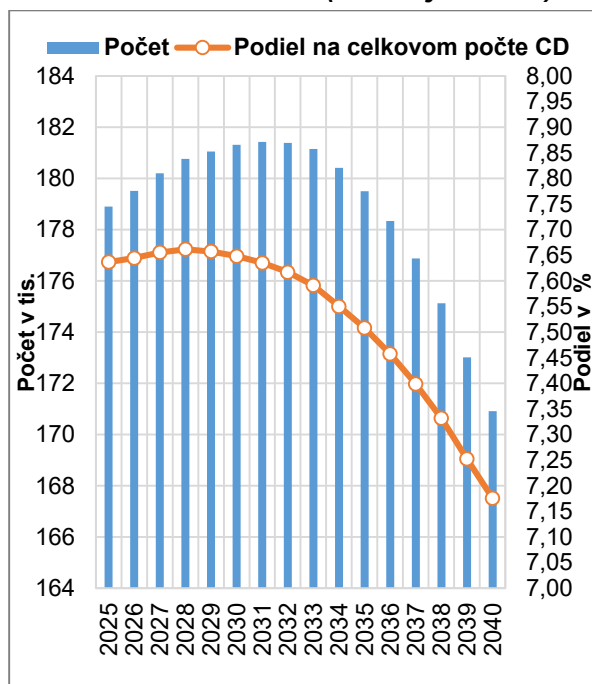
Graf č. 14: Počet a podiel úplných rodín so závislými deťmi na Slovensku v rokoch 2025 – 2040 (stredný variant)**Graf č. 15: Podiel úplných rodín so závislými deťmi na Slovensku v rokoch 2025 – 2040**

Zdroj: Prognóza vývoja cenzových domácností do roku 2040; výpočty autora

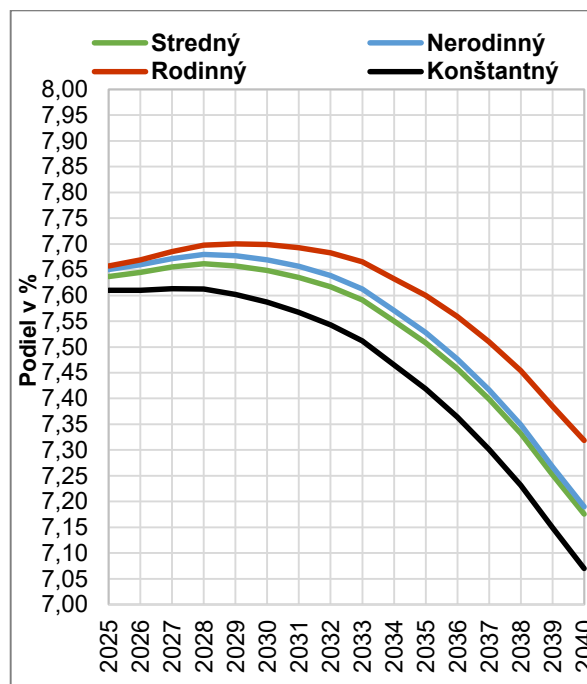
Na Slovensku mali úplné rodiny so závislými deťmi dlhodobo dominantné postavenie v rámci úplných rodinných domácností. Ešte pri sčítaní v roku 2001 tvorili nadpolovičnú väčšinu úplných rodín (55 %). Pri sčítaní v roku 2011 to už bolo tesne pod 50 % (47 %) a výsledky posledného sčítania z roku 2021 ukázali, že rodiny s deťmi tvoria už len 42,7 % z celkového počtu úplných rodinných domácností. Prevala úplných rodín bez detí v rámci úplných rodín spolu sa bude aj naďalej zvyšovať. Do roku 2040 by mal ich podiel vzrásť na minimálne 65 % podľa rodinného scenára a maximálne na 69 % podľa nerodinného scenára. Najpravdepodobnejší stredný a podobne aj konštantný scenár predpokladajú do roku 2040 zvýšenie podielu úplných rodín bez závislých detí na úroveň 66 – 66,7 % v rámci úplných rodinných domácností.

Výsledky aktuálnej prognózy naznačujú, že v blízkej budúcnosti je potrebné počítať aj s poklesom neúplných rodín. Počet neúplných rodín bez závislých detí by však mal spočiatku ešte miernym tempom narastať – zo 176,7 tisíca v roku 2021 na 178,9 tisíca v roku 2025, pričom vyvrcholenie rastu je možné očakávať v prvých rokoch štvrtej dekády nového milénia, v období 2032 – 2033 (stredný scenár). Nasledujúci vývoj by sa mal niesť v podobe pozvoľného kontinuálneho poklesu na necelých 171-tisíc v roku 2040 (graf č. 16). Zastúpenie neúplných rodín bez závislých detí na celkovom počte cenzových domácností by tak malo klesnúť zo 7,6 % v roku 2021 na 7,2 % v roku 2040. Podobný vývoj predpokladajú aj ostatné scenáre (graf č. 17), podľa ktorých by mohol klesnúť podiel neúplných rodín bez detí na minimálne 7,1 – 7,3 %. V uvedenom období je možné očakávať, že dôjde k úbytku počtu neúplných rodín bez závislých detí minimálne o 3,4 tisíca, resp. o 1,9 % (nerodinný scenár). So štvornásobne vyšším úbytkom počtu týchto domácností, o 12,5 tisíca, resp. o 7 %, počíta konštantný scenár. Podľa rodinného scenára je možné očakávať úbytok neúplných rodín bez detí o 4,3 tisíca, resp. o 2,4 %, no s najväčšou pravdepodobnosťou podľa stredného scenára dôjde k úbytku o 5,8 tisíca, t. j. o 3,3 %.

Graf č. 16: Počet a podiel neúplných rodín bez závislých detí na Slovensku v rokoch 2025 – 2040 (stredný variant)

Graf č. 17: Podiel neúplných rodín bez závislých detí na Slovensku v rokoch 2025 – 2040

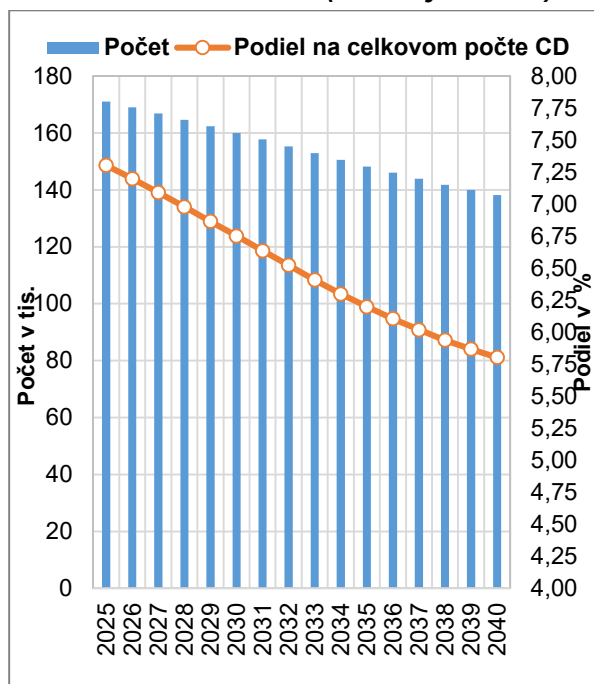

Zdroj: Prognoza vývoja cenzových domácností do roku 2040; výpočty autora

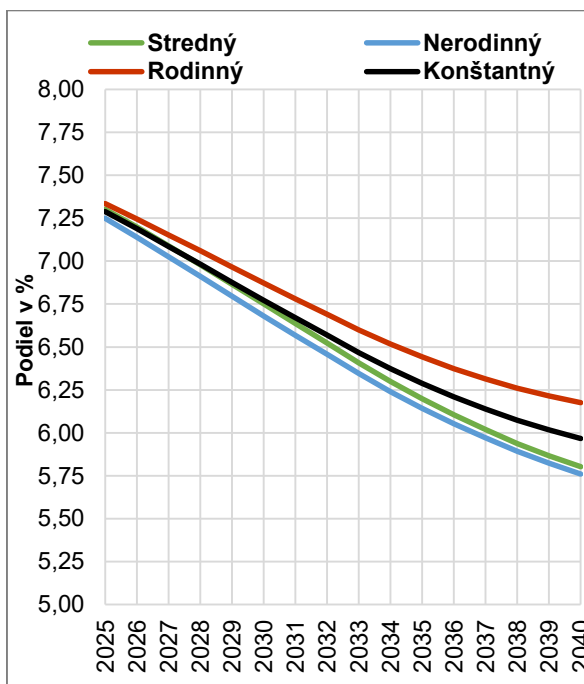
V prípade neúplných rodín so závislými deťmi sa v nasledujúcich rokoch predpokladá, že nastane znižovanie ich počtu už od začiatku prognózovaného obdobia. Podľa stredného scenára by mal klesnúť počet neúplných rodín s deťmi zo 180,5 tisíca v roku 2021 na 160-tisíc v roku 2030 a do konca prognózovaného obdobia na 138,2 tisíca. V relatívnom vyjadrení pôjde o pokles zo 7,8 % v roku 2021 na 5,8 % v roku 2040 (graf č. 18). Pod 6 % by mal na konci prognózovaného obdobia klesnúť podiel neúplných rodín v rámci cenzových domácností aj podľa nerodinného scenára. Konštantný scenár predpokladá, že by sa ich podiel mohol znížiť na úroveň 6 % a rodinný scenár na 6,2 % (graf č. 19). Podľa najpravdepodobnejšieho stredného scenára by mal úbytok počtu neúplných rodín s deťmi medzi rokmi 2021 a 2040 predstavovať 42-tisíc a tesne pod touto hranicou sa očakáva ich úbytok aj podľa konštantného (41,9 tisíca) a nerodinného scenára (41,7 tisíca). V rodinnom scenári sa očakáva najmenší úbytok domácností neúplných rodín s deťmi, a to o 35-tisíc. V relatívnom vyjadrení by mal pokles počtu neúplných rodín so závislými deťmi predstavovať 23 – 23,5 %, resp. 19,4 % (rodinný scenár).

Graf č. 18: Počet a podiel neúplných rodín so závislými deťmi na Slovensku v rokoch 2025 – 2040 (stredný variant)

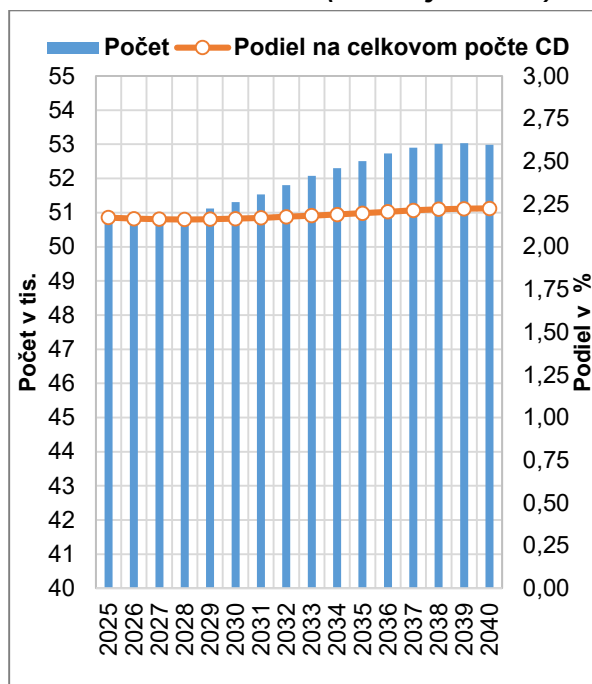
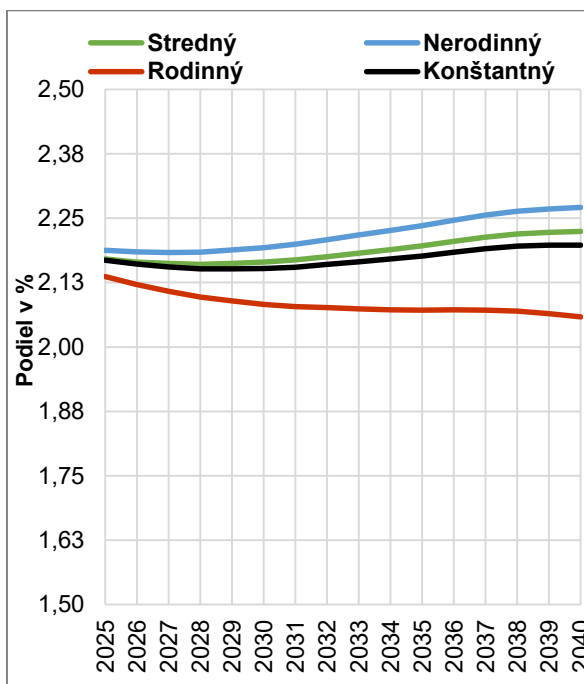

Graf č. 19: Podiel neúplných rodín so závislými deťmi na Slovensku v rokoch 2025 – 2040

Zdroj: Prognóza vývoja cenzových domácností do roku 2040; výpočty autora

Viacčlenné nerodinné domácnosti majú v cenzových domácnostiach najmenšie zastúpenie a ani v budúcnosti sa neočakáva, že v tomto smere dôjde k nejakej významnej zmene. V roku 2021 s počtom 52,5 tisíca tvorili 2,3 % z celkového počtu cenzových domácností. Do roku 2025 by mal ich počet mierne klesnúť na necelých 51-tisíc a na tejto úrovni zotrvať až do konca tretej dekády nového milénia (stredný scenár). Začiatok štvrtej dekády by mal priniesť pozvoľný a veľmi mierne rastúci trend k úrovni 53-tisíc v roku 2035 a po zvyšok prognózovaného obdobia sa očakáva, že počet viacčlenných nerodinných domácností zostane stabilizovaný na tejto úrovni (graf č. 20). Veľmi podobný vývoj sa očakáva aj v ostatných scenároch prognózy. Rozdiel v zastúpení viacčlenných nerodinných domácností v rámci cenzových domácností do roku 2040 podľa jednotlivých scenárov je minimálny. Z relatívneho pohľadu by mal byť podiel tohto typu domácností vo všetkých cenzových domácnostiach po celé prognózované obdobie stabilizovaný medzi 2,1 – 2,3 % (graf č. 21). V porovnaní s výsledkami sčítania v roku 2021 sa v strednom scenári prognózy očakáva zvýšenie počtu viacčlenných nerodinných domácností len o 510, resp. o necelé 1 %, na 53-tisíc v roku 2040. Prírastok o 2,3 tisíca, resp. o 4,3 %, na 54,7 tisíca za rovnaké obdobie predpokladá aj nerodinný scenár. Zvyšné dva scenáre počítajú s ich úbytkom, a to o 7,6 tisíca, resp. o 7,6 %, v rodinnom scenári a o 1,4 tisíca, resp. o 2,7 %, v konštantnom scenári. V roku 2040 by ich počet klesol na 48,5 tisíca, resp. na 51-tisíc domácností.

Graf č. 20: Počet a podiel viacčlenných nerodinných domácností na Slovensku v rokoch 2025 – 2040 (stredný variant)**Graf č. 21: Podiel viacčlenných nerodinných domácností na Slovensku v rokoch 2025 – 2040**

Zdroj: Prognóza vývoja cenzových domácností do roku 2040; výpočty autora

6. ZÁVER

Prognóza vývoja cenzových domácností predpokladá, že ich počet bude v blízkej budúcnosti naďalej rásť vo všetkých scenároch. Prebiehajúce zmeny v reprodukčnom správaní obyvateľstva spolu s populačnými úbytkami však spôsobia, že tento rast sa postupne zastaví a neskôr dôjde k jeho obratu. Najviac vzrastie počet cenzových domácností podľa nerodinného scenára, podľa ktorého by mal ich počet dosiahnuť maximum v roku 2037 (2 412,7 tisíca cenzových domácností). Druhý najintenzívnejší rast sa predpokladá v strednom, zároveň najpravdepodobnejšom scenári, kde by počet domácností mal v roku 2036 dosiahnuť 2 391,4 tisíca. Vo zvyšných dvoch scenároch sa očakáva menej dynamický vývoj. V rodinnom scenári sa rast zastaví už v roku 2034 pri počte 2 380,2 tisíca domácností a v konštantnom scenári ešte o rok skôr. Ako v jedinom z prognostických scenárov v ňom počet cenzových domácností v porovnaní s rokom 2021 klesne.

Charakteristickým znakom vo vývoji cenzových domácností je, že dochádza k postupnému znižovaniu ich veľkosti. Klesá podiel viacčlenných domácností a naopak, rastie zastúpenie domácností s menším počtom členov. Trend zmenšovania cenzových domácností na Slovensku bude s veľkou pravdepodobnosťou pokračovať aj v nasledujúcich rokoch. Do konca roka 2040 sa priemerná veľkosť cenzovej domácnosti zníži minimálne o 0,11 osoby (v rodinnom scenári) a maximálne o 0,25 osoby (v nerodinnom scenári). Ako v jedinom zo scenárov sa v ňom očakáva pokles priemernej veľkosti cenzovej domácnosti pod 2 osoby, na 1,95 osoby. Naďalej bude platiť, že čím väčší je priemerný počet členov domácnosti, tým menej je takýchto domácností, a tým nižší je ich podiel na celkovej počte. Rast počtu a podielu sa predpokladá najmä v jednočlenných a dvojčlenných domácnostiach, naopak, domácností s tromi a viac členmi bude pravdepodobne ubúdať.

Významné zmeny sa očakávajú aj v štruktúre cenzových domácností podľa typu. Domácnosti jednotlivcov predstavujú typ, pri ktorom sa predpokladá najdynamickejší rast počtu aj podielu, pričom svoje dominantné postavenie v rámci cenzových domácností na Slovensku si v najbližších dvoch desaťročiach ešte posilnia. Takýto trend vývoja sa očakáva vo všetkých scenároch prognózy, ktoré s výnimkou rodinného predpokladajú, že ich podiel na celkovom počte cenzových domácností do roku 2040 vzrastie na 41 – 42 %. Druhým najpočetnejším typom zostanú úplné rodinné domácnosti bez závislých detí. Všetky scenáre predpokladajú ich rast v nasledujúcich rokoch, pričom na konci prognózovaného obdobia by mali tvoriť približne 30 % všetkých domácností. Naopak, v prípade úplných rodín so závislými deťmi sa v roku 2040 očakáva pokles ich podielu pod 15 %, v rodinnom scenári na 16 %. Klesajúci trend možno očakávať aj pri neúplných rodinách, výraznejšie pri neúplných rodinách so závislými deťmi, ktorých podiel by mal do konca roka 2040 klesnúť na úroveň okolo 6 %, podľa nerodinného a stredného scenára dokonca pod 6 %. Budúci vývoj rodinných domácností bude pravdepodobne sprevádzať prehlbovanie rozdielov medzi rodinami s deťmi a bez detí, a to v neprospech rodín s deťmi – bez ohľadu na to, či pôjde o úplnú alebo neúplnú rodinnú domácnosť. Vývoj viacčlenných nerodinných domácností na Slovensku by mal v nasledujúcich rokoch prebiehať bez výraznejších zmien, pričom ich podiel by mal počas celého prognózovaného obdobia stagnovať na úrovni 2 %.

Príspevok vznikol v rámci projektu APVV–23-0062 Depopulácia a destabilizácia? Prognózy a simulácie demografického vývoja SR do konca 21. storočia a modelovanie jeho vybraných dopadov.

LITERATÚRA

- Jurčová, D. (2005). *Slovník demografických pojmov*. INFOSTAT – Inštitút informatiky a štatistiky.
- Pilinská, V., Šprocha, B., Šprochová, M., & Vaňo, B. (2024). *Prognóza vývoja cenzových domácností na Slovensku a v jeho regiónoch do roku 2040*. INFOSTAT – Inštitút informatiky a štatistiky.
- Potančoková, M., Vaňo, B., Pilinská, V., & Jurčová, D. (2008). Slovakia: Fertility between tradition and modernity. *Demographic Research*, 19(25), 973-1018. <https://doi.org/10.4054/DemRes.2008.19.25>
- Šprocha, B. (2013). Odkladanie a rekuperácia generačnej plodnosti žien na Slovensku. *Forum Statisticum Slovacum*, 9(1), 104-113.
- Šprocha, B. (2014). Odkladanie a rekuperácia plodnosti v kohortnej perspektíve v Českej republike a na Slovensku. *Demografie*, 56(3), 219-233.
- Štatistický úrad SR. (2025a). *Údaje z minulých sčítaní od 1991: Výsledky SODB 2011*. <https://www.scitanie.sk/o-scitani/udaje-z-minulych-scitani-od-1991>
- Štatistický úrad SR. (2025b). *Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2021*. <https://www.scitanie.sk/>

RESUMÉ

Sčítanie obyvateľov, domov a bytov na Slovensku predstavuje jediný reprezentatívny zdroj údajov o domácnostiach. Cenzové domácnosti sú jedným z typov zisťovaných domácností, ktoré tvoria osoby spoločne hospodáriace a žijúce v jednom byte na základe rodinných alebo iných vzťahov. V sčítaní sa zisťujú údaje o počte cenzových domácností podľa počtu členov a typu cenzovej domácnosti, ktoré tvoria vstupné údaje na výpočet prognózy.

Prognóza vývoja cenzových domácností na Slovensku do roku 2040 vychádza z výsledkov SODB 2021. Hlavným cieľom príspevku bola analýza výsledkov prognózy cenzových domácností zameraná na budúci vývoj ich počtu, veľkosti a štruktúry.

Na očakávaný vývoj cenzových domácností bude mať zásadný vplyv populačný vývoj. Sobášnosť, rozvodovosť, pôrodnosť bezprostredne vplyvajú na počet a štruktúru cenzových domácností. Nepriamo sa na ich tvorbe a rozpade podieľajú aj ďalšie, tzv. nedemografické vplyvy (ekonomické a bytové podmienky, životný štýl...), ktoré pôsobia na rodinné správanie, na spolužitie a spoločné hospodárenie v domácnostiach. Týka sa to najmä vývoja viacčlenných nerodinných domácností a domácností jednotlivcov.

Hlavným trendom vo vývoji cenzových domácností v nasledujúcich rokoch bude spomaľovanie a zastavenie rastu a následný pokles ich počtu. Znižovanie počtu obyvateľstva prispeje k zmenšovaniu ich priemernej veľkosti. Prejaví sa to zmenšovaním podielu viacčlenných domácností a zvyšovaním počtu a podielu domácností jednotlivcov. Práve v ich prípade očakávame, že porastú dynamickým tempom a budú predstavovať dominantný typ cenzových domácností.

Rastúci trend sa predpokladá aj pri úplných rodinách bez závislých detí. Pri ostatných typoch cenzových domácností prognóza počíta so znižovaním ich podielu v priebehu prognózovaného obdobia. Iba v prípade viacčlenných nerodinných domácností sa v najbližších rokoch neočakávajú zásadné zmeny. Ich podiel na celkovom počte cenzových domácností by mal stagnovať na úrovni okolo 2 %.

RESUME

The Population and Housing Census in Slovakia represents the only representative source of data on households. Census households are one of the types of surveyed households, consisting of persons handling shared responsibilities and living together in a single dwelling, based on family or other relationships. The census collects data on the number of census households by household size and type, which serve as input data for the calculation of projections.

The projection of the development of census households in Slovakia up to 2040 is based on the results of the 2021 Population and Housing Census. The main goal of the paper was to analyse the results of the census household projection, focusing on the future development of their number, size, and structure.

The expected development of census households will be significantly influenced by population development. Development of marriage, divorce and fertility rate directly affect the number and structure of census households. In addition, other so-called non-demographic factors (such as economic and housing conditions, lifestyle, etc.) indirectly contribute to the formation and dissolution of households, as they influence family behaviour, cohabitation, and shared household management. This applies especially to the development of multi-person non-family households and single-person households.

The main trend in the development of census households in the consecutive years will be a slowdown and consequent drop in their growth, followed by a gradual decline in their number. The population decline will contribute to a reduction in the average household size. This will be reflected in a decreasing share of multi-person households and an increasing number and share of single-person households. In their case, we expect their dynamic growth, and will represent the dominant type of census households.

An upward trend is also anticipated for complete families without dependent children. In case of other types of census households, the projection assumes a decline in their share over the forecast period. Only in the case of multi-person non-family households are no significant changes expected in the coming years. Their share of the total number of census households should stagnate at around 2 %.

PROFESIJNÝ ŽIVOTOPIS

Mgr. Viera Pilinská vyštudovala Prírodovedeckú fakultu Univerzity Komenského v Bratislave, odbor environmentalistika. Od roku 1996 pracovala ako odborná radkyňa v sekcii sociálnej štatistiky a demografie Štatistického úradu SR. Od roku 2003 pracuje v INFOSTAT-e vo Výskumnom demografickom centre. Vo svojej výskumnej práci sa zaoberá hlavne vekovým zložením obyvateľstva a populačným starnutím.

KONTAKT

pilinska@infostat.sk

Andrej CHROMEČEK, Kristián ÓVÁRI
Štatistický úrad Slovenskej republiky

OD KOMBINOVANÉHO SČÍTANIA K REGISTROVÉMU: MOŽNOSTI A LIMITY TVORBY DOMÁCNOSTÍ

FROM COMBINED CENSUS TO REGISTERS: POSSIBILITIES AND LIMITS OF HOUSEHOLD CONSTRUCTION

ABSTRAKT

Rodiny sú najprirodzenejšími sociálnymi spoločenstvami obyvateľstva. Takmer každý z nás sa do nejakej rodiny narodil, vyrastal v nej a následne si vlastnú rodinu založil. Rodinné spoločenstvá plnia celý rad dôležitých funkcií: reprodukčnú, ekonomickú, emocionálnu, socializačnú, ochrannú či edukačnú. Nie náhodou sa preto rodiny často označujú za základný kameň spoločnosti. Fenomén rodinného správania je preto v pozornosti demografov, sociológov, ale aj širokej verejnosti. Vďaka tomu údaje o premenách rodinného správania, štruktúrach domácností či o počte detí v rodinách a mimo nich patria k jedným z najviac reflektovaných vo vedeckom, ale aj spoločenskom diskurze. Cieľom príspevku je preskúmať možnosť tvorby cenzových domácností výlučne z administratívnych zdrojov údajov a odpovedať na otázku, či je naďalej potrebné získavať tieto informácie priamo od obyvateľov raz za desať rokov z národného cenzu.

ABSTRACT

Families are the most natural social communities of the population. Almost every one of us was born into a family, grew up in it, and subsequently founded our own family. Family collectivities fulfill a number of important functions: reproductive, economic, emotional, socializing, protective, or educational. It is no coincidence that families are often referred to as the cornerstone of society. The phenomenon of family behavior is therefore in the focus of demographers, sociologists, and the general public. Therefore, data on changes in family behavior, household structures, or the number of children in and outside families are among the most reflected in scientific and social discourse. The aim of this paper is to examine the possibility of creating census households exclusively from administrative data sources and to answer the question of whether it is still necessary to obtain this information directly from the residents once every ten years from the national census.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

bytová domácnosť, cenzová domácnosť, rodina, sčítanie obyvateľov, domov a bytov

KEY WORDS

dwelling household, census household, family, population and housing census

1. ÚVOD

Jedným zo základných výsledkov sčítania obyvateľov, domov a bytov sú údaje o počtoch a štruktúre rodín a domácností. Pri sčítaní v roku 2021 sa zisťovali charakteristiky o dvoch kategóriách domácností, a to bytových a cenzových. Údaje o bytových domácnostiach slúžia najmä na hodnotenie úrovne bývania, zatiaľ čo dáta za cenzové domácnosti poskytujú jedinečné informácie o rodinnom správaní. Bytovú

domácnosť tvoria všetky osoby, ktoré spoločne obývajú jeden byt, tzn. každý obývaný byt predstavuje jednu bytovú domácnosť. Bytová domácnosť môže byť identická s cenзовou domácnosťou alebo jedna bytová domácnosť môže byť rozdelená na viac cenзовých domácností.

Cenzovú domácnosť tvoria osoby, ktoré spoločne obývajú jeden byt, a je vyčlenená na základe vzájomných rodinných alebo príbuzenských vzťahov. Cenzové domácnosti je možné členiť na rodinné a nerodinné cenзовé domácnosti, pričom rodinná cenзовá domácnosť je tzv. nukleárna rodina. Nukleárna rodina označuje najužšiu rodinu, ktorej členovia žijú v jednej domácnosti. Pozostáva z jedného z nasledujúcich typov: manželský alebo kohabitujúci pár bez detí; manželský alebo kohabitujúci pár s jedným alebo viacerými deťmi; otec s jedným alebo viacerými deťmi; matka s jedným alebo viacerými deťmi. Nerodinné cenзовé domácnosti ďalej rozdeľujeme na viacčlenné domácnosti bez priamych rodinných vzťahov, domácnosti jednotlivcov a kolektívne a inštitucionálne domácnosti (obrázok č. 1). Hlavné kritériá cenзовой domácnosti sú teda spoločné bývanie a rodinné/príbuzenské vzťahy. Cenzové domácnosti sú najmenšími sociálnymi kolektívami, ktoré je možné v SR analyzovať. Cenzové domácnosti sú typom domácností umožňujúcim detailný pohľad na štruktúru súžitia obyvateľov v rodinách, prípadne v iných nerodinných domácnostiach. Vyčerpávajúco sa zisťujú jedine v národnom cenze každých desať rokov. Sú preto najdôležitejším zdrojom informácií o rodinách a poskytujú zatiaľ nenahraditeľné informácie na výskum rodinného spolužitia, demografického a reprodukčného správania populácie.

Tento príspevok sa venuje primárne cenзовým domácnostiam. V druhej kapitole je opísaný spôsob tvorby cenзовých domácností počas Sčítania obyvateľov, domov a bytov 2021 na Slovensku, a to osobitne podľa trvalého a súčasného pobytu. Tretia kapitola sa zameriava na analýzu rozdielov medzi cenзовými domácnosťami vytvorenými na základe týchto dvoch pobytových konceptov. Posledná kapitola sa venuje úvahám o kvalite údajov a nožnej udržateľnosti tvorby cenзовých domácností v mimocenzálnom období.

Obrázok č. 1: Typy cenзовých domácností

Zdroj: vlastné spracovanie podľa SODB 2021

2. POSTUP TVORBY CENZOVÝCH DOMÁCNOSTÍ

V kontexte tvorby cenzových domácností môžeme rozdeliť typy údajov na údaje získané zo sčítacích formulárov a údaje získané z administratívnych zdrojov údajov.

2.1. ÚDAJE ZO SČÍTACIEHO FORMULÁRA

Sčítanie na Slovensku v roku 2021 bolo prvýkrát plne elektronické bez použitia papierových formulárov. Zároveň bolo prvým integrovaným sčítaním, čo znamená, že sa využila kombinácia údajov získaných z administratívnych zdrojov s údajmi získanými priamo od obyvateľov. Pri tomto sčítaní sa zaviedol aj koncept tzv. súčasného pobytu, ktorý obyvatelia vypĺňali sami v sčítacom formulári. Súčasný pobyt vyjadruje stále bydlisko, na ktorom obyvateľ nemusí byť prihlásený na trvalý pobyt (de facto pobyt). Miesto súčasného pobytu môže byť zhodné s trvalým pobytom alebo odlišné ako miesto trvalého pobytu (miesto registrovaného bydliska z registra fyzických osôb – de jure pobyt). V sčítacích formulároch v rámci súčasného a trvalého pobytu sa zisťovalo aj číslo bytu, ktoré malo slúžiť na správne zaradenie jednotlivých obyvateľov do prislúchajúcich bytových jednotiek, a teda aj na správne zaradenie obyvateľov do cenzovej domácnosti. Pre tvorbu cenzových domácností z údajov sčítania bola kľúčová informácia o vzájomných vzťahoch medzi osobami. V elektronickom sčítacom formulári respondenti odpovedali na otázku *S ktorými osobami bývate v mieste Vášho súčasného bydliska?* Bolo možné uviesť odpovede *bývam sám* alebo *nebývam sám*. Pokiaľ si respondent zvolil druhú možnosť, mal následne na výber z 24 možností vzťahov k spolubývajúcim osobám (obrázok č. 2).

Obrázok č. 2: Vzor otázky zo sčítacieho formulára

Zdroj: Štatistický úrad SR, 2021

2.2. ÚDAJE Z ADMINISTRATÍVNYCH ZDROJOV

Najdôležitejším zdrojom na tvorbu cenzových domácností sa ukázali rodinné vzťahy z registra fyzických osôb, ktorý obsahuje rozsiahlu maticu najbližších rodinných vzťahov ako rodič – dieťa a manžel – manželka. Teda väčšina osôb je prepojených so svojimi rodičmi, deťmi, prípadne manželským partnerom. Ďalším kľúčovým údajom, ktorý sa získal z administratívnych zdrojov údajov, je číslo bytu priradené k danému obyvateľovi. Údaj sa získal jednak z registra fyzických osôb, v ktorom bola vyplnenosť a kvalita tejto premennej relatívne nízka z dôvodu nepovinného zadania tohto údaju obyvateľom, a tiež z katastra nehnuteľností, v ktorom vlastníci mali uvedené príslušné

číslo bytu (obrázok č. 3). Aj keď v katastri je vyplnenosť čísla bytu nízka, jeho informačná hodnota je vysoká, keďže vlastníci majú povinnosť uviesť správne číslo bytu.

Obrázok č. 3: Použité zdroje a premenné pri tvorbe cenзовých domácností

Zdroje a premenné (domy s viacerými bytmi)	Trvalý pobyt	Vyplnenosť - % osôb bývajúcich v domoch s viacerými bytmi	Rozdielny trvalý a súčasný pobyt	Vyplnenosť - % osôb bývajúcich v domoch s viacerými bytmi
Register fyzických osôb				
rodinné vzťahy	✓	83.9 %	✓	79.9 %
číslo bytu (iba budovy s viacerými bytmi)	✓	33.6 %	✗	-
Kataster				
číslo bytu (iba budovy s viacerými bytmi)	✓	20.0 %	✗	-
Sčítací formulár				
číslo bytu	✓	76.8 %	✓	72.7 %
vzťahy medzi osobami bývajúcimi v 1 byte	✗		✓	92.5 %

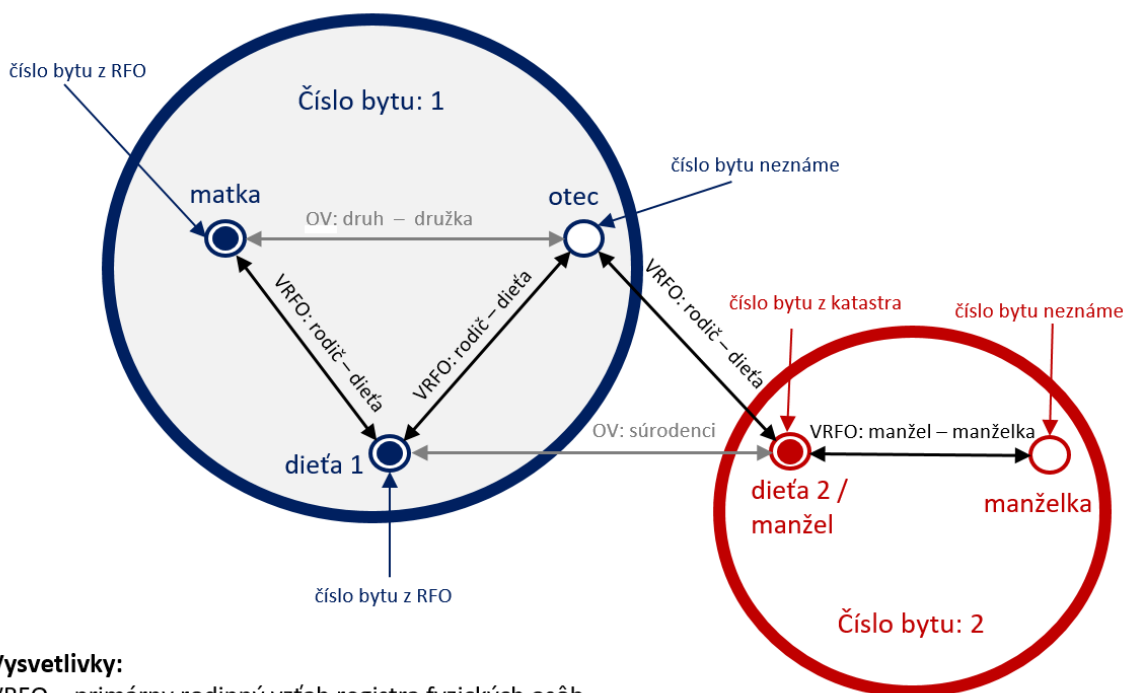
Zdroj: vlastné spracovanie podľa SODB 2021

2.3. TVORBA BYTOVÝCH A CENZOVÝCH DOMÁCNOSTÍ PODĽA SÚČASNÉHO A TRVALÉHO POBYTU

Na základe výsledkov Sčítania obyvateľov, domov a bytov z roku 2021 sa vytvorili domácnosti podľa súčasného pobytu, ktorý odráža reálne miesto bydliska obyvateľov a nebolo by možné ho určiť bez sčítacích formulárov. Paralelne sa však rovnakým spôsobom spracovali aj cenзовé domácnosti na základe registrového trvalého pobytu obyvateľa bez jednotlivých premenných získaných z elektronického zberu Sčítania obyvateľov, domov a bytov z roku 2021. Cieľom bolo porovnať tieto dva dátové súbory a posúdiť ich mieru zhody, ako aj potenciál ich udržateľnej aktualizácie v budúcnosti výlučne na základe registrových údajov.

Ako sme už spomenuli v úvode, základom tvorby oboch typov cenзовých domácností (na základe trvalého alebo súčasného pobytu) bolo vytvorenie bytových domácností. Bytové domácnosti boli vytvorené hlavne pomocou rodinných vzťahov a rovnakého čísla bytu respondentov na tom istom adresnom bode. Primárne sa používala matica rodinných vzťahov z registra fyzických osôb (rodič – dieťa, manžel – manželka). Z týchto základných vzťahov boli odvodené ďalšie príbuzenské vzťahy medzi osobami, ako súrodenci, starí rodičia – vnúčatá, strýko/teta – synovec/neter atď. Vytvorili sa skupiny širších rodín, ku ktorým sa mohli pričleniť ďalšie osoby, prípadne mohli byť rozdelené do dvoch či viac bytov, a to na základe údajov o čísle bytov (obrázok č. 4).

Obrázok č. 4: Ilustračný príklad tvorby domácností v domoch s viacerými bytmi

Vysvetlivky:

VRFO – primárny rodinný vzťah registra fyzických osôb

OV – odvodený vzťah z VRFO

Číslo bytu – číslo bytu z katastra nehnuteľností alebo z registra fyzických osôb

Zdroj: vlastné spracovanie podľa SODB 2021

Po tvorbe bytových domácností bolo možné rozčleniť osoby v byte do jednotlivých cenзовých domácností. Pri tvorbe cenзовých domácností na súčasný pobyt hrali kľúčovú úlohu vzťahy zo sčítacieho formulára, ako aj rodinné vzťahy z registra. Pri vytváraní cenзовých domácností na trvalý pobyt to bolo výlučne z administratívnych zdrojov údajov, primárne z registra fyzických osôb. Čo sa týka vzťahov zo sčítacích formulárov, každý obyvateľ mal možnosť označiť svoj príbuzenský alebo iný vzťah ku všetkým ostatným členom bytovej domácností (obrázok č. 2). Pri niektorých vzťahoch ako syn, dcéra, brat, sestra, starý otec, stará matka, osoba bez príbuzenských vzťahov a iné respondent zadal aj počet osôb, ku ktorým má daný vzťah v byte. Vo formulári sa nezisťovala žiadna priama identifikácia týchto spolubývajúcich osôb, preto na základe týchto vzťahov boli následne medzi jednotlivými osobami vytvorené tzv. zrkadlové vzťahy. Napríklad k osobe, ktorá uviedla, že býva s manželom a synom, sa hľadala osoba v tom istom adresnom bode, ktorá uviedla, že býva s manželkou a synom, ako aj osoba, ktorá býva s otcom a matkou. Pri nekompletnosti týchto vzájomných vzťahov sa vzťahy overovali a dopĺňali vzťahmi z administratívnych registrov. Po identifikovaní vzájomných príbuzenských a rodinných vzťahov medzi jednotlivými osobami sa osoby na základe nich roztriedili do jednotlivých typov cenзовých domácností (obrázok č. 1).

Osobitne možno spomenúť identifikáciu kohabitantských zväzkov. Pri tvorbe cenзовých domácností podľa súčasného pobytu sa vzťahy kohabitantov získali primárne zo sčítacieho formulára. Obyvatelia v kohabitantskom vzťahu sa navzájom v rámci cenзовой domácnosti označili ako druh/družka, druh/druh alebo družka/družka. Z registra ich bolo možné získať len vtedy, ak mali spoločné dieťa (obrázok č. 4).

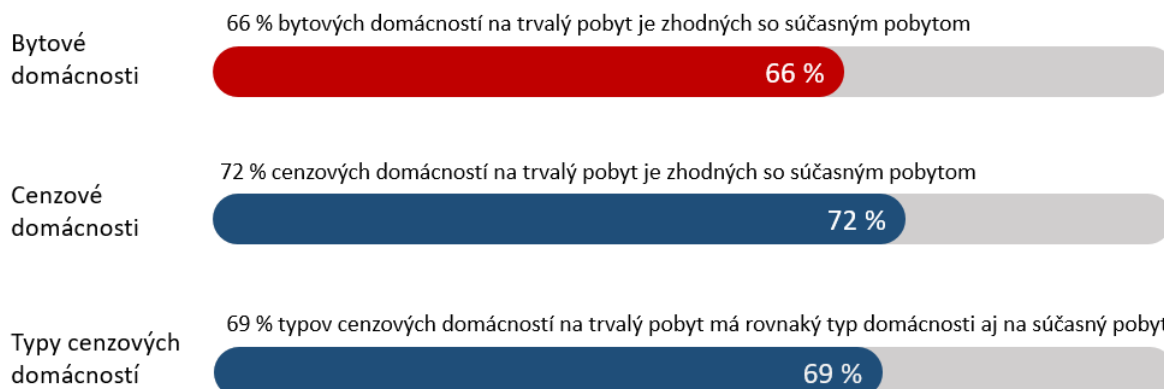
3. LIMITÁCIE VZÁJOMNEJ KOHERENTNOSTI DOMÁCNOSTÍ NA TRVALÝ A SÚČASNÝ POBYT A POROVNANIE VÝSLEDKOV ZA DOMÁCNOSTI

Hlavným zdrojom rozdielov medzi domácnosťami vytvorenými na oba typy pobytov je to, že množiny obyvateľov podľa jednotlivých typov pobytu sú odlišné. V Slovenskej republike malo k 1. 1. 2021 trvalý pobyt spolu 5 449 270 obyvateľov. Tento počet je možné udržateľne aktualizovať na základe administratívnych zdrojov vychádzajúcich z demografickej bilancie. Súčasný pobyt ako reálne miesto bývania na Slovensku malo k rovnakému dátumu 5 233 612 obyvateľov. Keďže miesto súčasného pobytu možno získať iba pomocou sčítania obyvateľov domov a bytov, táto premenná sa dá aktualizovať iba raz za 10 rokov. Na území Slovenskej republiky má rozdielny súčasný a trvalý pobyt 573 058 obyvateľov, pričom ako sme spomenuli, súčasný pobyt nie je možné zistiť ani aktualizovať z administratívnych zdrojov. Ďalších 264 269 obyvateľov má síce trvalý pobyt na Slovensku, ale ich súčasné miesto reálneho pobytu bolo v zahraničí. Poslednou skupinou je 48 611 obyvateľov, ktorí mali súčasný pobyt na území Slovenska, ale zároveň tu nemali trvalý pobyt (Óvári & Kočiš, 2023). V dôsledku spomínaných odlišných trvalých a súčasných pobytov časti obyvateľov, keď tá istá osoba môže bývať s inými osobami na oba druhy pobytu, vo výsledku vytvorí cenzové domácnosti s inými osobami a nezriedka aj odlišný typ cenzovej domácnosti pre každý typ pobytu. Preto pri diseminácii boli uprednostnené cenzové domácnosti na súčasný pobyt, ktoré sú vytvorené na základe reálneho miesta bývania a reálnych vzťahov obyvateľov.

Okrem nezhody medzi oboma druhmi pobytu časti obyvateľov Slovenska je problémom zachytiť pri trvalom pobyte neregistrované kohabitantské vzťahy medzi obyvateľmi. Na Slovensku doposiaľ neexistuje žiaden inštitút umožňujúci formalizovať a legalizovať vzťahy kohabitujuúcich párov, a preto ich nie je možné zistiť z registrov na trvalý pobyt. Jedinou výnimkou sú kohabitujujúce páry osôb opačného pohlavia, ktoré bývajú spolu, pričom majú aspoň jedno spoločné dieťa, podľa ktorého im vieme tento druh vzťahu nepriamo odvodiť. Kohabitácie párov rovnakého pohlavia sú pomocou registrov na trvalý pobyt tiež neidentifikovateľné, keďže na Slovensku neexistuje doposiaľ žiadna legislatívna úprava, akými sú registrované partnerstvo alebo manželstvo osôb rovnakého pohlavia, ktorá by týmto osobám umožnila svoj vzťah sformalizovať.

Približne 2/3 bytových domácností je úplne totožných na trvalý a súčasný pobyt. To znamená, že na oba typy pobytov býva v rovnakom spoločnom byte rovnaký počet tých istých osôb. Cenzové domácnosti vytvorené podľa oboch druhov pobytov na 72 % tvoria rovnaké osoby v rovnakom byte, ktoré však môžu patriť do odlišného typu cenzovej domácnosti pri každom druhu pobytu. Cenzové domácnosti, ktoré na oba typy pobytu tvoria rovnaké osoby bývajúce spolu v rovnakom byte a tvoriace rovnaký typ cenzovej domácnosti, sú zhodné na 69 % (obrázok č. 5). Rozdiel medzi poslednými dvoma spomenutými kategóriami je spôsobený tým, že na trvalý pobyt z registrov nie je možné zistiť vzťahy medzi kohabitujuúcimi párami, pokiaľ nemajú spoločného potomka. Preto osoby žijúce v neformálnom zväzku bez spoločných detí tvoria na trvalom pobyte iný druh cenzovej domácnosti.

Obrázok č. 5: Zhoda medzi domácnosťami na súčasný a trvalý pobyt

Zdroj: vlastné spracovanie podľa SODB 2021

Typy cenzových domácností vytvorené podľa trvalého a súčasného pobytu sú odlišné v dôsledku limitácie použitých metód (tabuľka č. 1).

Pri porovnaní domácností manželských párov na oba druhy pobytov vidíme, že pri cenzových domácnostiach na súčasný pobyt zachytávame o vyše 97-tisíc viacej domácností párov bez detí, a naopak, o takmer 72-tisíc menej domácností manželských párov s deťmi. Táto diferenciacia je spôsobená prevažne tým, že časť detí si ponecháva trvalý pobyt rodičov, ale súčasný pobyt ako reálne miesto bývania má už mimo rodičovského bytu. Absencia možného formalizovaného prihlásenia k svojmu zväzku medzi kohabitujúcimi partnermi na Slovensku spôsobuje, že túto kategóriu nie je možné podchytiť na základe trvalého pobytu zisťovaného z administratívnych zdrojov. Výnimkou sú iba na trvalý pobyt spolubývajúci partneri, ktorí majú spoločného potomka, podľa ktorého ich vieme navzájom spojiť.

Pri cenzových domácnostiach osamelých rodičov dochádza tiež k ich nadhodnocovaniu pri trvalom pobyte. Dôvodom je u časti týchto domácností formálne administratívne spolužitie rodiča a dieťaťa, pričom reálne už bývajú oddelene v rozdielnych cenzových domácnostiach.

Pri domácnostiach jednotlivcov žijúcich s ďalšími osobami je ich výrazne vyššie zastúpenie medzi domácnosťami vytvorenými na súčasný pobyt v porovnaní s trvalým pobytom. Často ide o osoby bývajúce v podnájme, pričom trvalý pobyt majú formálne na inej adrese. Takéto osoby obývajú samostatne iba časť bytovej jednotky, pričom zvyšok bytu je obývaný ďalšími osobami, s ktorými takáto osoba netvorí spoločnú cenzovú domácnosť.

Tabuľka č. 1: Rozdiely medzi počtom cenзовých domácností na trvalý a súčasný pobyt

Typy cenзовých domácností	Trvalý (registrový) pobyt	Súčasný pobyt	Rozdiel
Zosobášené páry bez detí	262 933	360 007	97 074
Zosobášené páry s deťmi	656 170	584 257	-71 913
Páry kohabitantov opačného pohlavia bez detí	No data	49 705	-
Páry kohabitantov opačného pohlavia s deťmi	67 390	83 793	16 403
Páry kohabitantov rovnakého pohlavia bez detí	Bez údajov	1 087	-
Páry kohabitantov rovnakého pohlavia s deťmi	Bez údajov	30	-
Osamelí otcovia	65 224	51 632	-13 592
Osamelé matky	435 332	305 567	-129 765
Nerodinné domácnosti	58 012	52 472	-5 540
Jednotlivci bez ďalšieho člena v bytovej domácnosti	410 072	488 853	78 781
Jednotlivci s ďalším členom v bytovej domácnosti	353 040	346 761	-6 279

Zdroj: vlastné spracovanie podľa SODB 2021

4. KVALITA ÚDAJOV A UDRŽATEĽNOSŤ

Ako sme ukázali, tvorba cenзовých domácností na trvalý a súčasný pobyt nevedla k rovnakému výsledku. Navzdory tomu, že cenзовые domácnosti na súčasný pobyt, ktoré sa vytvorili na základe sčítania, je možné považovať za bližšie k realite v porovnaní s cenзовými domácnosťami vytvorenými na základe registrového trvalého pobytu, ich tvorba bola zaťažená určitými obmedzeniami (tabuľka č. 2).

Rozmiestnenie obyvateľov podľa súčasného pobytu do jednotlivých bytov v rámci adresného bodu bolo limitované nízkou vyplnenosťou tejto premennej, ako aj vysokou chybovosťou pri jej zadávaní respondentmi do formulára. Spôsobovalo to komplikácie pri vytváraní cenзовých domácností najmä pri bytových domoch s väčším počtom bytov.

Zrkadlové vzťahy medzi obyvateľmi vytvorené na základe vzájomných vzťahov, ktoré boli navzájom deklarované medzi osobami v byte, boli tiež zaťažené značnou nekompletnosťou a chybovosťou. Na druhej strane boli tieto navzájom deklarované vzťahy vo formulároch jediným dostupným zdrojom, z ktorého bolo možné zistiť spoločné spoluzitie kohabitujuúcich párov opačného pohlavia bez detí, ako aj kohabitujuúcich párov rovnakého pohlavia. U časti osôb, ktoré sa nescítali, sme číslo bytu ani rodinné vzťahy z formulára nemali k dispozícii.

Pri odvodzovaní cenзовých domácností na základe trvalého pobytu sme zisťovali rovnaké premenné: číslo bytu a vzájomné vzťahy (tie boli prebrané len z administratívnych zdrojov). Číslo bytu bolo priradené obyvateľom z katastra nehnuteľností alebo registra fyzických osôb. Výhodou tejto premennej je vysoká kvalita čísla bytu v katastri nehnuteľností. Ak poznáme číslo bytu vlastníka bytu, je možné k nemu priradiť rodinných príslušníkov na základe rodinných vzťahov z registra fyzických osôb a získať správne zaradenie týchto osôb do príslušného bytu. Na druhej strane v registri fyzických osôb informácia o čísle bytu často chýbala, a aj keď bola doplnená, bola nepresná.

Rodinné, respektíve príbuzenské vzťahy, ktoré boli odvodené z registra fyzických osôb, sú pomerne presným a cenným podkladom na tvorbu cenзовých domácností. Ich limitáciou je však, že zachytávajú iba časť obyvateľov žijúcich v kohabitantských

zväzkoch a v intercenzálnom období sú využiteľné iba na tvorbu domácností na trvalý pobyt.

Tabuľka č. 2: Výhody a obmedzenia zdrojov použitých pre tvorbu cenzových domácností

	Rodinné vzťahy z registra (RFO)	Číslo bytu z registrov (kataster & RFO)	Číslo bytu zo sčítacieho formulára	Zrkadlové vzťahy zo sčítacích formulárov
Výhody	- Široké spektrum rodinných vzťahov - Presnosť rodinných vzťahov	- Presný a jedinečný identifikátor - Vysoká kvalita čísla bytu z katastra	Čísla bytu iba pre osoby na súčasný pobyt	- Informácie o tom, ako ľudia spoločne žijú v byte na súčasnom pobyte - Obsahujú vzťahy kohabitujúcich osôb
Obmedzenia	- Neobsahuje všetky vzťahy kohabitantov - Bez sčítania vieme skonštruovať iba domácnosti na trvalý pobyt	- Vysoký počet chýbajúcich údajov - Nízka kvalita čísla bytu z RFO	- Vysoký počet chýbajúcich údajov (nízka miera vyplnenosti) - Vysoká miera chybovosti	Vysoká miera chybovosti

Zdroj: vlastné spracovanie podľa SODB 2021

5. ZÁVER

Vytvorením cenzových domácností osobitne podľa trvalého a zároveň aj súčasného pobytu obyvateľov sa porovnala miera zhody týchto dvoch súborov domácností. Zistilo sa medzi nimi niekoľko diferencií. Rozdiely vyplývajú jednak z toho, že časť obyvateľov má svoj trvalý a súčasný pobyt na iných miestach, čoho dôsledkom môže byť aj spolužitie s inými osobami na každom z pobytov, ako aj z nemožnosti zistiť vzťahy medzi kohabitujúcimi párami osôb bez spoločných detí z administratívnych zdrojov.

V dôsledku toho je možné považovať spracovanie údajov za cenzové domácnosti na základe súčasného pobytu za presnejšie a reálnejšie odrážajúce objektívny stav rodinného správania. Preto sú v tejto chvíli údaje o vzťahoch získavané formou sčítania jediným validným zdrojom pokrývajúcim celú škálu typov vzájomného spolužitia vrátane tých neformalizovaných. V súvislosti s úvahami o budúcich sčítaniach, ktoré by mohli byť založené čisto na údajoch z administratívnych zdrojov údajov, rovnako ako aj v dôsledku Eurostatom vyžadovaných častejších intervalov poskytovania údajov o domácnostiach sa vynára otázka, akým spôsobom budú vytvorené cenzové domácnosti v najbližšom národnom cenzu v roku 2031. Pri súčasnom stave administratívnych zdrojov je možné vytvárať cenzové domácnosti na základe príbuzenských vzťahov na trvalý pobyt. Ak by boli cenzové domácnosti spracované len na základe registrových a administratívnych údajov, bolo by potrebné vyriešiť dve zásadné výzvy: získať zdroj, z ktorého možno zistiť reálne bývanie obyvateľov Slovenska, a zvýšiť kvalitu a vyplnenosť čísiel bytov v jednotlivých zdrojoch, ktorá je kľúčovou premennou pri domoch s viacerými bytmi.

Za predpokladu, že sa podarí zvýšiť kvalitu premennej číslo bytu v registri fyzických osôb, bude možné vytvoriť bytové domácnosti s väčšou presnosťou a následne z nich odvodiť cenzové domácnosti. V súčasnosti by sa mohli vytvárať cenzové domácnosti kohabitujúcich párov iba za predpokladu, že majú spoločného potomka. V prípade, že

na Slovensku bude schválená zákonná úprava umožňujúca nejakú formu registrovaného partnerstva pre tieto osoby, umožní nám to podchytiť širšie spektrum v tejto chvíli neformálnych spolužití. Ďalším možným spôsobom, ako zistiť takéto neinštitucionalizované vzťahy, môže byť forma výberového zisťovania a následná extrapolácia výsledkov pre celú populáciu. V súčasnosti sú výsledky získané pomocou sčítania obyvateľov, domov a bytov nenahraditeľným zdrojom údajov na tvorbu cenových domácností a štúdiom rodinného správania. Nateraz ich nie je možné plne nahradiť údajmi z registrov bez informačnej a kvalitatívnej straty.

LITERATÚRA

Óvári, K. & Kočiš, M. (2023). Priestorová diferenciácia rozmiestnenia obyvateľstva v kontexte súčasného pobytu v Slovenskej republike k 1. 1. 2021. *Slovenská štatistika a demografia*, 33(2), 5-29.

Štatistický úrad SR. (2021). *Základné informácie o sčítaní 2021*.

<https://www.scitanie.sk/o-scitani/zakladne-informacie-o-scitani-2021>

RESUMÉ

Vytvorenie domácností na základe adresy súčasného pobytu a deklarováných rodinných vzťahov získaných vyčerpávajúcim zisťovaním a zároveň na základe adresy trvalého pobytu a vzťahov získaných z registrov poskytlo unikátnu možnosť porovnať výsledky týchto dvoch navzájom odlišných konceptov. Potvrdil sa predpoklad, že rozdielny trvalý a súčasný pobyt mnohých obyvateľov Slovenska vo výsledku vytvoril diskrepancie medzi domácnosťami vytvorenými na základe týchto dvoch typov pobytu. Ďalšou komplikáciou pri tvorbe domácností na trvalý pobyt sú neformalizované kohabitantské vzťahy bez spoločných detí, ktoré nie je možné získať ani odvodiť zo žiadnych administratívnych zdrojov. Tento typ vzťahov možno nateraz zistiť iba priamym zisťovaním od obyvateľov, a preto je k dispozícii len pri domácnostiach vytvorených na základe súčasného pobytu. V dôsledku týchto skutočností je možné tvrdiť, že domácnosti vytvorené na základe súčasného pobytu a sebadeklaratórne uvedených rodinných vzťahov pri sčítaní obyvateľov, domov a bytov najpresnejšie reflektujú reálne sociálne spolužitie obyvateľov na mikroúrovni ich rodinných kolektívov. Takýmto spôsobom sú na mieste reálneho pobytu zachytené všetky formy spolužitia vrátane neformálnych kohabitantských vzťahov včítane spolužití párov rovnakého pohlavia. Preto je možné sčítanie obyvateľov označiť za najpresnejší možný zdroj údajov o domácnostiach. Nahradiť ho v súčasnosti registrom by bolo možné iba za cenu značnej informačnej straty.

SUMMARY

The creation of households based on the address of current residence and declared family relationships obtained from exhaustive surveys as well as on the basis of the address of permanent residence and relationships obtained from registers provided a unique opportunity to compare the results of these two mutually different concepts. The presumption was confirmed that the different permanent and current residence of many Slovak residents ultimately created discrepancies between households constructed based on these 2 types of residence. Another difficulty in the creation of households for permanent residence are unformalized cohabiting relationships without common children, which cannot be obtained or derived from any administrative sources. This type of relationship can currently only be determined by direct surveys of residents and is therefore available only for households constructed based on current residence. As a consequence, it can be argued that households constructed

on the basis of current residence and self-declared family relationships in the population and housing census most accurately reflect the real social coexistence of residents at the micro-level of their family collectivities. In such way, all forms of cohabitation, including informal cohabitation relationships, involving cohabitation of same-sex couples, are captured at the place of real residence. Therefore, the population census can be described as the most accurate possible source of data on households. Replacing it with a register would currently be possible only at the cost of significant information loss.

PROFESIJNÝ ŽIVOTOPIS

Mgr. Andrej Chromeček, PhD., absolvoval doktorandské štúdium na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave v odbore humánna geografia a demografia. Od roku 2022 pracuje v Štatistickom úrade Slovenskej republiky v oddelení sčítania obyvateľov, domov a bytov a prierezových štatistík. V oblasti sčítania obyvateľov, domov a bytov sa venuje tvorbe metodiky a spracovaniu analytických výstupov.

Mgr. Kristián Óvári absolvoval magisterské štúdium na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. V Štatistickom úrade Slovenskej republiky pôsobí od roku 2021, kde sa v projekte SODB 2021 venoval metodike integrácie databáz z administratívnych zdrojov údajov. V súčasnosti sa na projekte podieľa hlavne dátovými analýzami a prípravou podkladov na disemináciu výsledkov.

KONTAKT

andrej.chromecek@statistics.sk

kristian.ovari@statistics.sk

Martin CESNAK, Andrej CUPAK
Národná banka Slovenska, Ekonomická univerzita v Bratislave
Ján KLACSO
Národná banka Slovenska

DETERMINANTY ZADLŽENOSTI DOMÁCNOSTÍ – ZISTENIA NA ZÁKLADE NOVÝCH DOSTUPNÝCH SLOVENSKÝCH MIKRO-DÁT

DETERMINANTS OF HOUSEHOLDS' INDEBTEDNESS – EVIDENCE BASED ON NEWLY AVAILABLE SLOVAK MICRODATA

ABSTRAKT

Negatívny vplyv nadmernej zadlženosti domácností a s tým spojeného vývoja na trhu rezidenčných nehnuteľností na finančnú stabilitu sa dostal do popredia po globálnej finančnej kríze v rokoch 2007 – 2008. Aktívna makroprudenciálna politika zaoberajúca sa týmito rizikami, podporená aj odporúčaniami medzinárodných inštitúcií, si žiada čo najdetailnejšie údaje tak o domácnostiach, ako aj o trhu rezidenčných nehnuteľností. Slovensko patrilo medzi európske krajiny s najvýraznejším rastom systémových rizík v období po finančnej kríze prakticky až do sprísnenia menovej politiky v roku 2022. Aj preto je dôležité, že aktuálne sú pre Národnú banku Slovenska dostupné granulórne mikroúdaje, ktoré umožňujú sledovať vývoj zadlženosti jednotlivých domácností. V príspevku predstavujeme údaje zo zisťovania o financiách a spotrebe domácností a údaje o úveroch fyzickým osobám a ich použitím odhadujeme hlavné determinanty zadlženosti slovenských domácností. Ukazuje sa, že významné úlohy pri zadlžení sa aj pre intenzitu zadlženosti zohrávajú mnohé finančné, ako aj sociodemografické parametre, akým je výška príjmu, vzdelanie alebo forma ekonomickej aktivity.

ABSTRACT

The negative impact of household over-indebtedness as well as developments in the residential real estate market on financial stability came to the fore after the global financial crisis in 2007 – 2008. An active macroprudential policy addressing these risks, supported also by recommendations from international institutions, requires the most detailed data on both households and the residential real estate market. Slovakia belonged to the European countries with the most significant increase in systemic risks in the aftermath of the financial crisis, practically until the tightening of monetary policy in 2022. Therefore, it is also important that granular microdata are currently available to the National Bank of Slovakia, allowing to monitor the evolution of indebtedness for individual households. In this paper, we present data from the Household Finance and Consumption Survey and data on loans to individuals and use them to estimate the main determinants of Slovak household indebtedness. It appears that financial and socio-demographic factors like income, education or form of economic activity play an important role in indebtedness and its intensity.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

zadlženosť domácností, mikrodáta, registrované dáta, HFCS, úvery fyzickým osobám

KEY WORDS

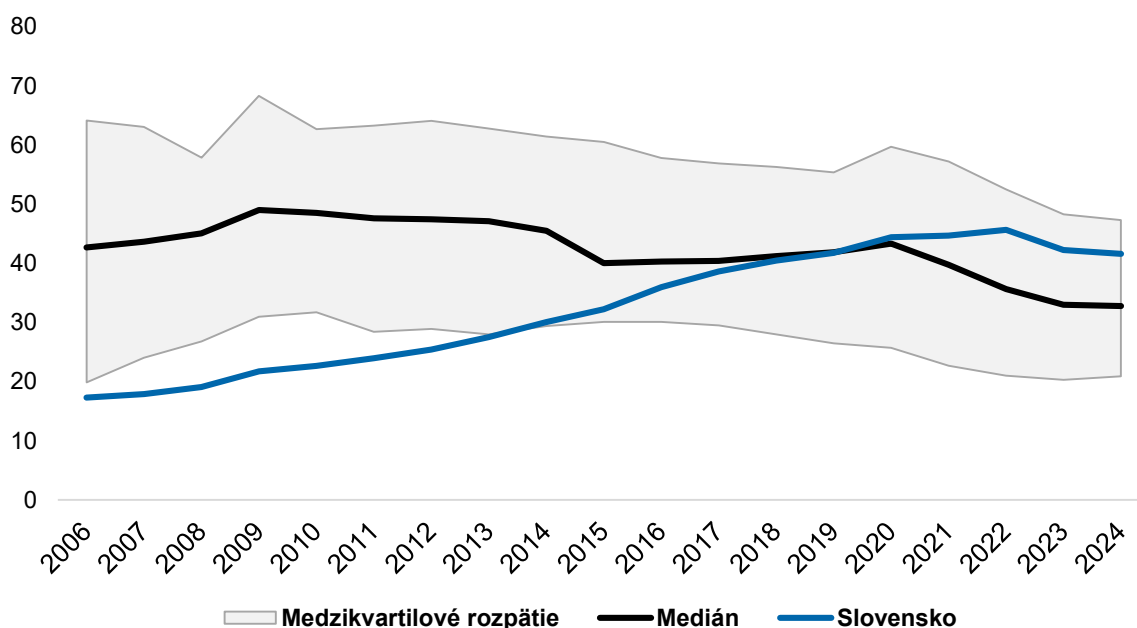
household indebtedness, microdata, register data, HFCS, loans to natural persons

1. ÚVOD

Centrálne banky a orgány dohľadu sa vo veľkej miere začali venovať otázke negatívneho vplyvu nadmernej zadlženosti domácností na finančnú stabilitu po veľkej finančnej kríze vypuknutej v roku 2007. Dôvodom bolo, že finančná kríza opätovne poukázala na to, že rast zadlženosti pre nadmerné úverovanie a tým spojený rast cien nehnuteľností je často príčinou finančných kríz (Duca et al., 2010; Hunt, 2018). Ako dôsledok sa posilnila úloha makroprudenciálnej politiky, ktorej nástroje sa dajú cielene použiť na systémové riziká spojené s nadmerným zadlžením domácností a rastom cien rezidenčných nehnuteľností (Crowe et al., 2013).

Slovensko patrí medzi európske krajiny s najvyšším rastom zadlženosti domácností v období po finančnej kríze. Nízka úroveň zadlženosti pred finančnou krízou a pomerne mierny dosah krízy na kreditnú kvalitu úverového portfólia zapríčinili, že aj v období, keď zadlženosť domácností vo väčšine európskych krajín klesala alebo stagnovala, Slovensko zaznamenalo výrazný rast (obrázok č. 1). Dôsledkom bol nadmerný rast zadlženosti domácností spojený s výrazným rastom cien nehnuteľností, ktoré boli identifikované ako významné systémové riziká, pričom Európsky výbor pre systémové riziká vydal pre Slovensko varovanie v roku 2021.¹

Obrázok č. 1: Vývoj zadlženosti domácností v rámci krajín EÚ (v %)

Poznámky: Graf znázorňuje vývoj podielu celkového objemu bankových úverov poskytnutých domácnostiam k HDP na konci jednotlivých rokov.

Zdroj: ECB Data Portal, Eurostat

Aj z tohto dôvodu je Národná banka Slovenska (NBS) aktívna v oblasti makroprudenciálnej politiky od roku 2014, teda odkedy sa táto politika zaviedla v európskej legislatíve. Okrem kapitálových nástrojov aktivovala NBS aj súbor limitov v oblasti poskytovania úverov vrátane limitu výšky úveru k hodnote zabezpečenia

¹Varovanie je dostupné na webovom sídle Európskeho výboru pre systémové riziká pod názvom „WARNING OF THE EUROPEAN SYSTEMIC RISK BOARD of 2 December 2021 on medium-term vulnerabilities in the residential real estate sector of Slovakia“: <https://www.esrb.europa.eu/mppa/warnings/html/index.en.html>.

(LTV), limitu výšky úveru k príjmu (DTI) a limitu výšky úverových splátok k príjmu (DSTI). Detailnejší prehľad zavedených limitov opisuje napríklad Cesnak et al. (2025).

Na presné nastavenie týchto nástrojov, teda na cielenie najrizikovejších úverov a dlžníkov, sú však potrebné dostatočne granulárne dáta o domácnostiach, ich finančnom správaní, sociodemografických charakteristikách, ako aj dáta o úveroch poskytnutých domácnostiam. Táto skutočnosť sa odzrkadľuje napr. aj na odporúčaní Európskeho výboru pre systémové riziká, v ktorom vyzýva na zber údajov potrebných na analýzu rezidenčných nehnuteľností.² NBS kladie od začiatku svojho mandátu v oblasti makroprudenciálnej politiky dôraz na využitie čo najpresnejších údajov. S využitím údajov zo zisťovania o financiách a spotrebe domácností (Household Finance and Consumption Survey, HFCS) vyhodnocovala efektivitu limitov v oblasti poskytovania úverov (Jurča et al., 2020). Od roku 2018 NBS zbiera údaje o úveroch poskytnutých fyzickým osobám na účely čo najpresnejšieho nastavenia limitov. Na základe týchto údajov bol napr. nastavený DSTI limit na úrovni 60 % (NBS, 2019).

V tejto štúdií predstavíme spomínané zdroje o domácnostiach a úveroch poskytnutých domácnostiam: zisťovanie o financiách a spotrebe domácností a údaje o úveroch fyzickým osobám. Ukážeme, ako je možné použiť tieto údaje na odhad determinantov zadlženosti slovenských domácností.

2. INDIVIDUÁLNE ÚDAJE DOSTUPNÉ NBS NA ANALÝZY V OBLASTI FINANČNEJ STABILITY

V tejto časti opisujeme aktuálne dostupné mikroúdaje o jednotlivcoch a domácnostiach, ktoré sa využívajú na analýzy finančného správania a zadlženosti slovenských domácností.

2.1. ÚDAJE ZO ZISŤOVANIA O FINANCIÁCH A SPOTREBE DOMÁCNOSTÍ

Prvým zdrojom sú údaje zo zisťovania o financiách a spotrebe domácností, ktoré zbiera Národná banka Slovenska v spolupráci so Štatistickým úradom SR. Toto zisťovanie zhromažďuje mikroekonomické údaje o financiách, príjmoch a spotrebe domácností v intervale 3 rokov (2010, 2014, 2017, 2020/21, 2023). Okrem detailných informácií o aktívach, pasívach, príjmoch a spotrebe údaje obsahujú aj široké spektrum otázok o postojoch k investovaniu, finančnej gramotnosti, ako aj informácie o rôznych sociodemografických charakteristikách jednotlivých členov domácností.

Dôležitým aspektom údajov je ich reprezentatívnosť, ktorá je v prvom rade zabezpečená kvalitným, náhodným pravdepodobnostným výberom vzorky. Zvyčajne je do hrubej výberovej vzorky vybraných približne 4 000 domácností a pri zhruba 50 % miere návratnosti čistá vzorka predstavuje okolo 2 000 domácností. Reprezentatívnosť vzorky je taktiež zabezpečená následnou kalibráciou váh podľa základných sociodemografických charakteristík, ako región, pohlavie, veková štruktúra, ekonomická aktivita a príjmové decily.³

---

²Odporúčanie je dostupné na webovom sídle Európskeho výboru pre systémové riziká pod názvom „RECOMMENDATION OF THE EUROPEAN SYSTEMIC RISK BOARD of 31 October 2016 on closing real estate data gaps“: <https://www.esrb.europa.eu/mppa/recommendations/html/index.en.html>.

³Špecifickou črtou výberových zisťovaní o financiách domácností je systematická absencia vysokopriemerných/bohatých domácností vo vzorke. Z toho dôvodu sa pristupuje k rôznym stratégiám, ako zvýšiť pravdepodobnosť participácie takýchto (inak ťažko zastihnuteľných) subjektov na výberovej vzorke. Viac detailov o výbere vzorky (vrátane oversamplingu bohatých) poskytuje HFCN z roku 2021.

Tabuľka č. 1: Opis relevantných premenných v HFCS vstupujúcich do empirických analýz

Premenná	Opis
Dlh	= 1, ak má domácnosť ľubovoľnú formu dlhu; = 0, ak nemá dlh
Hypotekárny úver	= 1, ak má domácnosť hypotekárny úver; = 0, ak nemá hypotekárny úver
Spotrebiteľský úver	= 1, ak má domácnosť spotrebiteľský úver; = 0, ak nemá spotrebiteľský úver
Rodinný príjem	Čistý mesačný príjem domácnosti (EUR)
Čisté reálne aktíva	Hodnota reálnych aktív očistená o hodnotu pasív (EUR)
Finančné aktíva	Celková hodnota likvidných finančných aktív (EUR)
Dedičstvo	= 1, ak domácnosť zdedila v minulosti významné aktívum; = 0, ak v minulosti nezdedila významné aktívum
Rodinný stav	Rodinný stav referenčnej osoby v domácnosti: • slobodný/-á • ženatý/vydatá • iné
Zamestnanecký status	Zamestnanecký status referenčnej osoby v domácnosti: • zamestnaný/-á • SZČO • iné
Vzdelanie	Vzdelanie referenčnej osoby v domácnosti: • najviac stredoškolské • vysokoškolské
Pohlavie	= 1, ak je referenčná osoba v domácnosti muž; = 0, ak je referenčná osoba v domácnosti žena
Vek	Vek referenčnej osoby v domácnosti
Počet dospelých	Počet dospelých členov v domácnosti
Počet detí	Počet nezaopatrených detí v domácnosti
Finančná gramotnosť	Skóre finančnej gramotnosti (0 až 4) referenčnej osoby v domácnosti na základe správne zodpovedaných otázok na úrokové sadzby, infláciu, diverzifikáciu, riziko
Finančné sebavedomie	Subjektívna finančná gramotnosť referenčnej osoby v domácnosti (0 – nízke sebavedomie až 10 – vysoké sebavedomie)
Averzia k finančnému riziku	Postoj k podstupovaniu rizík vo financiách (1 – vysoká averzia až 4 – nízka averzia) referenčnej osoby v domácnosti
Finančný sprostredkovateľ	= 1, ak domácnosť využíva služby finančných sprostredkovateľov na svoje finančné rozhodnutia; = 0, ak domácnosť tieto služby nevyužíva
Región	Región, v ktorom sídli opytovaná domácnosť (8 regiónov)

Poznámky: V HFCS je referenčná osoba definovaná ako osoba s najlepším prehľadom o finančnej situácii v domácnosti.

Zdroj: HFCS 2021, NBS

Vzhľadom na reprezentatívny charakter dát mikroúdaje HFCS sú vhodným zdrojom na analyzovanie determinantov pravdepodobnosti zadlženia (Messner & Zavadil, 2015). Okrem fundamentálnych faktorov ako príjem, hodnota finančných aktív, sociodemografických charakteristík dlžníkov, mikrodata HFCS od roku 2021 obsahujú aj novú skupinu tzv. behaviorálnych premenných ako averzia k finančnému riziku, finančné sebavedomie, ktoré sa v literatúre ukázali ako významné faktory vysvetľujúce

pravdepodobnosť držby dlhových komponentov. Opis premenných vstupujúcich do našej empirickej analýzy je uvedený v tabuľke č. 1.

2.2. ÚDAJE O ÚVEROCH FYZICKÝM OSOBÁM

Ďalším zdrojom sú údaje o úveroch fyzickým osobám, pokrývajúce všetky typy úverov poskytnutých domácnostiam alebo individuálnym fyzickým osobám slovenskými bankami. Údaje sa zbierajú od druhého štvrťroka 2018 na štvrťročnej báze. Zbierajú sa na účely dohľadu, keďže NBS kvôli právomociam stanovovať limity v oblasti poskytovania úverov (i) pravidelne kontroluje, či sú banky v súlade so stanovenými limitmi, a (ii) prehodnocuje efektivitu a optimálne nastavenie limitov.⁴ Ide o vysoko dôverné údaje, ktoré je možné využiť iba na účely analýz v oblasti finančnej stability.

Údaje obsahujú niekoľko typov informácií o každom úvere. Prvou kategóriou sú informácie o samotnom úvere v čase poskytnutia aj v čase vykazovania. Údaje v čase poskytnutia sa týkajú napríklad účelu úveru (úver na bývanie, spotrebiteľský úver a iné), objemu úveru, splatnosti úveru alebo pôvodnej úrokovej sadzby. Údaje v čase vykazovania zahŕňajú napr. zostatkovú hodnotu úveru, aktuálnu splatnosť alebo aktuálnu úrokovú sadzbu.

Ďalšou kategóriou sú údaje o dlžníkovi/spoludlžníkoch. Obsahujú napr. príjem dlžníkov v čase poskytnutia úveru, celkový dlh dlžníkov, celkové mesačné splátky za všetky úvery spoludlžníkov alebo najvyššie dosiahnuté vzdelanie spoludlžníkov.

Poslednou kategóriou sú údaje o zabezpečení úveru, ak existuje, najčastejšie vo forme nehnuteľnosti poskytnutého ako kolaterál. Obsahujú napr. počet nehnuteľností použitých ako kolaterál, hodnotu kolaterálu, výšku hodnoty kolaterálu k objemu úveru v čase poskytnutia úveru aj v čase vykazovania, ako aj dátum posledného precenenia kolaterálu. Detailnejší opis najdôležitejších parametrov uvádza napríklad Klacso (2024).

Aj keď údaje pokrývajú takmer celé úverové portfólio úverov poskytnutých domácnostiam, pri analýzach treba zohľadniť niekoľko nedostatkov. Úvery poskytnuté pred začiatkom zberu sú súčasťou databázy iba v prípade, že sa pred prvým zberom nerefinancovali alebo nesplatili. To znamená, že informácie o úveroch poskytnutých pred druhým štvrťrokom 2018 sú nekompletné. Údaje o príjmoch sú dostupné iba v čase poskytnutia úverov a nie sú aktualizované. Nie sú dostupné ani kompletne informácie o danej domácnosti, keďže sa údaje zbierajú iba o spoludlžníkoch. Tieto skutočnosti je potrebné zohľadniť napr. pri analýze kreditného rizika domácností, kde aktuálny príjem a veľkosť domácnosti môže zohrávať dôležitú úlohu.

---

⁴Prehľad aktuálneho nastavenia limitov je dostupný na webovom sídle NBS <https://nbs.sk/financna-stabilita/nastroje-fs/>.

Tabuľka č. 2: Opis relevantných premenných v rámci registrových údajov o úveroch fyzickým osobám vstupujúcich do empirickej analýzy

Premenná	Opis
Objem úveru	Objem úveru (EUR)
LTV	Podiel objemu úveru k hodnote zabezpečenia
DTI	Podiel objemu všetkých úverov dlžníkov k čistému ročnému príjmu dlžníkov
DSTI	Podiel všetkých splátok dlžníkov k čistému mesačnému príjmu dlžníkov
Splatnosť	Dĺžka splatnosti úveru (roky)
Úroková miera	Úroková miera poskytnutého úveru (% p. a.)
Hodnota kolaterálu	Hodnota všetkých nehnuteľností, ktorými je úver založený (EUR)
Príjem	Čistý mesačný príjem všetkých dlžníkov (EUR)
Finančné aktíva	Suma hodnôt na všetkých účtoch dlžníkov vedených vo vykazujúcej banke (EUR)
Ostatné úvery na bývanie	= 1, ak aspoň jeden z dlžníkov má súčasne ďalší úver na bývanie; = 0, ak ani jeden z dlžníkov nemá žiadny úver na bývanie
Ostatné spotrebiteľské úvery	= 1, ak aspoň jeden z dlžníkov má súčasne ďalší spotrebiteľský úver; = 0, ak ani jeden z dlžníkov nemá žiadny spotrebiteľský úver
Zdroj príjmu	Zdroj príjmu dlžníka s najvyšším príjmom: • zamestnaný • podnikateľ • iný zdroj príjmu
Vzdelanie	Najvyššie dosiahnuté vzdelanie spomedzi dlžníkov: • vysokoškolské • najviac stredoškolské
Pohlavie	Pohlavie dlžníka s najvyšším príjmom: • muž • žena
Vek	Priemerný vek dlžníkov (roky)
Počet dospelých osôb	Počet dospelých osôb v domácnosti
Počet detí	Počet detí v domácnosti
Sprostredkovaný úver	= 1, ak je úver sprostredkovaný samostatným finančným agentom; = 0, ak úver nie je sprostredkovaný samostatným finančným agentom
Banka	Identifikátor banky poskytujúcej daný úver (13 bánk)
Región	Región, v ktorom sa nachádza založená nehnuteľnosť (8 regiónov)
Kvartál	Štvrťrok, v ktorom bol úver poskytnutý (40 štvrťrokov)

Poznámky: Hodnoty všetkých premenných sú namerané v čase poskytnutia úveru a vo vzťahu k poskytnutému úveru.

Zdroj: Údaje o úveroch fyzickým osobám, NBS

Aj napriek týmto nedostatkom je možné časť chýbajúcich informácií dopočítať. Dáta obsahujú údaje o životnom minime domácnosti, ktoré banka použila pri výpočte DSTI. Na základe týchto údajov možno odhadnúť štruktúru domácností (počet dospelých osôb a počet detí). Premenná však môže byť do určitej miery skreslená, keďže banky môžu výšku životného minima nadhodnotiť, aby zohľadnili potenciálne vyššie riziko nesplácania úveru v budúcnosti. Ďalej pomocou jedinečného identifikátora dlžníkov je možné k dlžníkom priradiť ďalšie paralelne existujúce hypotekárne a spotrebiteľské úvery. Mnohé chýbajúce hodnoty viacerých premenných sú dohľadateľné v neskorších výkazoch pomocou jedinečného identifikátora úverov. Navyše niektoré chýbajúce hodnoty možno priamo odvodiť pomocou dostupných hodnôt ostatných premenných (napr. DTI pomocou údajov o príjme a celkovom objeme všetkých dlhov).

Na zvýšenie kvality dát použitých v našej empirickej analýze sme vykonali všetky uvedené úpravy a odstránili 0,1 % najnižších a najvyšších hodnôt spojených premenných. Zamerali sme sa na čisto nové úvery na bývanie⁵ poskytnuté v období Q1 2013 – Q4 2022. Všetky premenné použité v našej empirickej analýze sú opísané v tabuľke č. 2.

3. ODHADY DETERMINANTOV ZADLŽENOSTI DOMÁCNOSTÍ

Hlavným cieľom tohto príspevku je analyzovať hlavné determinanty pravdepodobnosti zadlženosti domácností a taktiež faktory, ktoré vplyvajú na intenzitu dlhového bremena.

V prvom rade použitím mikroúdajov HFCS odhadujeme, čo ovplyvňuje pravdepodobnosť zadlženosti (či už vo forme hypotekárneho, alebo spotrebiteľského úveru), a to pomocou nelineárneho probit modelu, ktorý má nasledujúcu formu (Wooldridge, 2012):

$$P(Y_i = 1|x) = \Phi(\beta_0 + \beta_1 F_i + \beta_2 X_i + \beta_3 Z_i + \beta_4 \lambda_i), \quad (1)$$

kde Y_i opisuje, či má i -tá domácnosť dlh ($Y_i = 1$) alebo nemá žiaden dlh ($Y_i = 0$), pričom môže ísť o hypotekárne aj spotrebiteľské úvery, $P(Y_i = 1)$ je pravdepodobnosť výskytu udalosti a Φ je kumulatívna distribučná funkcia normálneho rozdelenia. Do modelu ďalej zaraďujeme premenné opisujúce rôzne finančno-ekonomické (F_i) a sociodemografické charakteristiky (X_i) i -tej domácnosti. Ďalej využívame, že databáza HFCS ponúka niekoľko kognitívnych a behaviorálnych premenných, akými sú finančná gramotnosť, finančné sebavedomie či postoj k riziku. Tieto premenné sú obsiahnuté v Z_i . V modeli kontrolujeme aj vplyv regionálnych fixných efektov a stupne urbanizácie (mesto vs. vidiek), λ_i . Φ je kumulatívna distribučná funkcia.

V druhom kroku použitím registrových mikroúdajov odhadujeme vplyv rôznych faktorov na intenzitu dlhového zaťaženia, a to ako v nominálnych hodnotách, tak aj relatívne k príjmu či hodnote založenej nehnuteľnosti. Tieto vzťahy modelujeme pomocou lineárneho regresného modelu:

$$Y_j = \beta_0 + \beta_1 U_j + \beta_2 F_j + \beta_3 X_j + \beta_4 Z_j + \beta_5 \lambda_j + \varepsilon_j, \quad (2)$$

⁵Refinančné a znovu prerokované úvery nie sú súčasťou analýzy.

kde Y_j zachytáva mieru dlhového zaťaženia j -tým úverom (objem úveru, LTV, DTI, DSTI, čas splatnosti úveru), U_j obsahuje parametre j -tého úveru (úroková miera, hodnota zabezpečenia). Do modelu zahrňame taktiež množinu finančno-ekonomických charakteristík (F_j) a sociodemografických charakteristík (X_j) dlžníkov figurujúcich v j -tom úvere. Súčasťou modelu je aj premenná Z_j , zachytávajúca vplyv finančných sprostredkovateľov. Táto premenná nadobúda hodnotu 1, ak bol úver sprostredkovaný samostatným finančným agentom, a hodnotu 0 v opačnom prípade. V neposlednom rade pomocou fixných efektov bánk a regionálnych a kvartálnych fixných efektov λ_j , zohľadňujeme pre možnú variabilitu vyplývajúcu z celkového vývoja na úverovom trhu.⁶ Pri odhadoch používame štandardné chyby klastrované na úrovni bánk.

4. EMPIRICKÉ VÝSLEDKY

4.1. DETERMINANTY PRAVDEPODOBNOTI DRŽANIA DLHOVÝCH KOMPONENTOV

Obrázok č. 2 znázorňuje vzťah medzi vybranými determinantmi a pravdepodobnosťou toho, že domácnosti držia ľubovoľnú formu dlhu (či už úver na bývanie alebo spotrebiteľský úver), na základe posledného zisťovania HFCS z roku 2021. Vidíme pozitívny vzťah medzi disponibilným príjmom domácností a pravdepodobnosťou zadlženia. Sklon k zadlženiu taktiež rastie s vyššou úrovňou finančnej gramotnosti a finančného sebavedomia. Na druhej strane vzťah medzi výškou finančných aktív a pravdepodobnosťou zadlženia sa javí ako nevýznamný.

Aj keď sú tieto korelácie informatívne, nezohľadňujú vzájomnú dôležitosť ostatných vysvetľujúcich premenných, ktoré taktiež môžu vplyvať na zadlženosť domácností. Preto v ďalšom kroku analyzujeme vzťahy pomocou viacrozmernej regresnej analýzy, použitím probit modelu definovaného rovnicou (1).

Výsledky probit regresíí pre rovnicu celkovej zadlženosti sú zosumarizované v tabuľke č. 3. V špecifikácii 1 kontrolujeme pre dôležitosť základných finančno-ekonomických premenných, ktoré v prvom rade ovplyvňujú možnosť zadlžiť sa. Napríklad koeficient v hodnote 0,062 naznačuje, že nárast rodinného príjmu o 1 % súvisí s nárastom pravdepodobnosti držania dlhu o 6,2 percentuálneho bodu (ceteris paribus), pričom tento vzťah je štatisticky významný na hladine významnosti 0,01. V špecifikácii 2 pridávame ďalšie základné sociodemografické charakteristiky domácností, ktoré môžu vplyvať na finančné správanie domácností. Koeficient -0,202 v tejto špecifikácii pri rodinnom stave slobodný/-á poukazuje na to, že slobodní ľudia majú oproti ľuďom s rodinným statusom „iný“ nižšiu pravdepodobnosť držať dlh o 20,2 percentuálneho bodu.⁷ V špecifikácii 3 pridávame skupiny tzv. nových behaviorálnych premenných, ktorými sú finančná gramotnosť, finančné sebavedomie a averzia

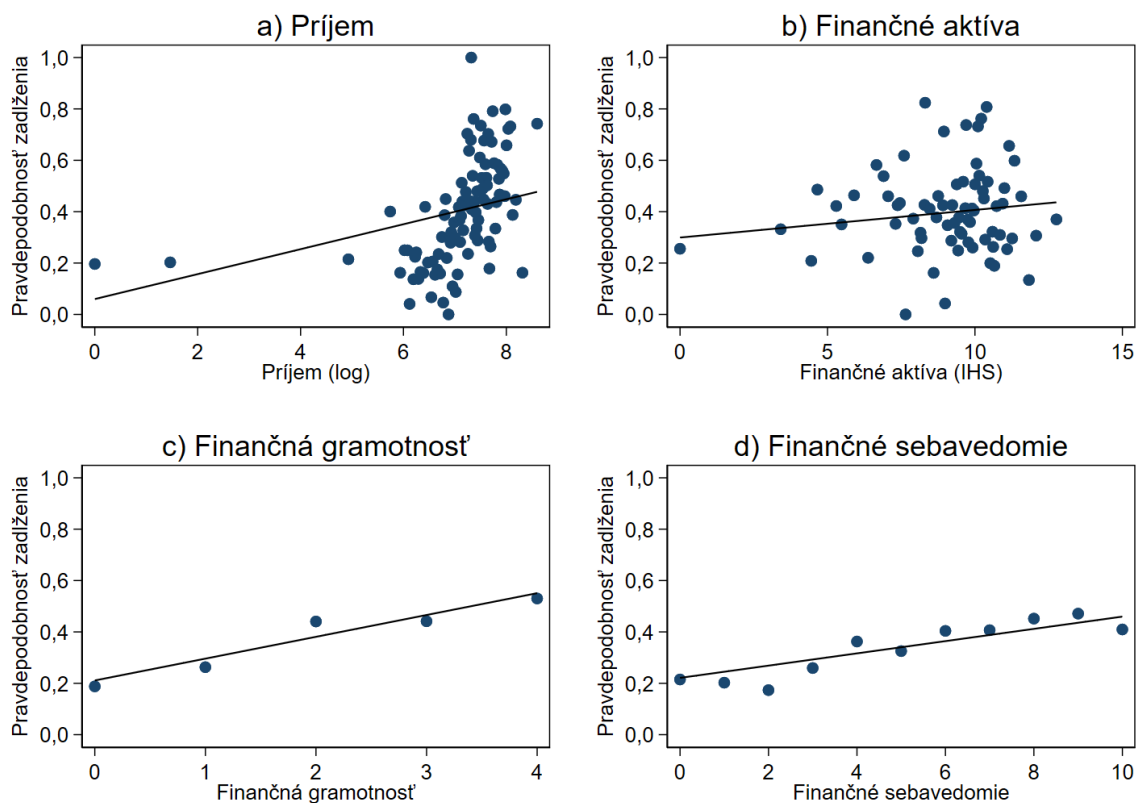
⁶Z dôvodu rôznych špecifik niktorých našich premenných, akými sú silné zošikmenie alebo predpoklad nelineárneho vzťahu so závislou premennou, v modeloch používame premenné príjem a hodnota kolaterálu log-transformované, premennú finančné aktíva ihs-transformovanú, ako aj druhú mocninu premennej vek.

⁷Keďže cieľom príspevku je poukázať na hlavné faktory vplývajúce na zadlženosť domácností a nie určiť presný vzťah medzi mierou zadlženosti a jednotlivými vysvetľujúcimi faktormi, v ďalšej časti článku sa zameriame skôr na kvalitatívny opis odhadnutých vzťahov.

k finančnému riziku. Táto špecifikácia taktiež zahŕňa vplyv finančných sprostredkovateľov. Moderná empirická literatúra (Georgarakos et al., 2014) upozorňuje práve na dôležitosť takýchto faktorov okrem spomínaných fundamentálnych ekonomických a sociodemografických charakteristík. Probit regresie odhadujeme taktiež samostatne pre domácnosti s úverom na bývanie a pre domácnosti so spotrebiteľským úverom v tabuľke č. 4,⁸ pričom používame rovnakú trojicu špecifikácií ako pri modeli pre celkovú zadlženosť.

Obrázok č. 2: Vzťah medzi vybranými charakteristikami a pravdepodobnosťou zadlženia

Poznámky: IHS označuje transformáciu pomocou inverzného hyperbolického sínusu, log označuje logaritmickú transformáciu.
Zdroj: HFCS 2021, NBS; vlastný výpočet

⁸Treba poznamenať, že tieto dva typy domácností sa navzájom nevyklučujú. 19 % zadlžených domácností má aj úver na bývanie, aj spotrebiteľský úver.

Tabuľka č. 3: Determinanty pravdepodobnosti zadlženosti domácností – marginálne efekty na základe probit regresie

	Dlh celkovo		
	(1)	(2)	(3)
Rodinný príjem (log)	0,062*** (0,011)	0,047*** (0,009)	0,044*** (0,009)
Čisté reálne aktíva (IHS)	-0,009** (0,004)	-0,004 (0,005)	-0,005 (0,005)
Finančné aktíva (IHS)	0,010* (0,005)	-0,004 (0,006)	-0,009 (0,006)
Dedičstvo [‡]	-0,103*** (0,033)	-0,037 (0,036)	-0,045 (0,036)
Slobodný/-á [‡]		-0,202*** (0,063)	-0,212*** (0,062)
Ženatý/vydatá [‡]		-0,076 (0,048)	-0,084* (0,048)
Zamestnaný/-á [‡]		0,130** (0,054)	0,127** (0,054)
SZČO [‡]		0,114* (0,069)	0,104 (0,069)
VŠ vzdelanie [‡]		0,048 (0,039)	0,023 (0,041)
Muž [‡]		-0,003 (0,038)	-0,004 (0,038)
Vek		-0,020* (0,012)	-0,020* (0,012)
Vek ²		0,000 (0,000)	0,000 (0,000)
Počet dospelých		0,014 (0,025)	0,013 (0,025)
Počet detí		0,040* (0,021)	0,038* (0,021)
Finančná gramotnosť			0,008 (0,012)
Finančné sebavedomie			0,003 (0,006)
Postoj k riziku			0,030* (0,017)
Finančný sprostredkovateľ [‡]			0,060* (0,034)
Regionálne fixné efekty	Áno	Áno	Áno
Stupeň urbanizácie	Áno	Áno	Áno
Pseudo R ²	0,058	0,253	0,258
N	2 174	2 174	2 174

Poznámky: ‡ označuje umelú premennú. Marginálne efekty sú odhadnuté na základe priemerných hodnôt spojitých vysvetľujúcich premenných a na základe realizovaných podielov kategoriálnych vysvetľujúcich premenných. Bez dedičstva, iný rodinný status, iný zdroj príjmu, najviac stredoškolské vzdelanie, žena, bez finančného sprostredkovania sú referenčné kategórie príslušných premenných. IHS označuje transformáciu pomocou inverzného hyperbolického sínusu, log označuje logaritmicкую transformáciu. Regresie sú odhadnuté použitím váh zisťovania a imputovaných dát. * $p < 0,1$; ** $p < 0,05$; *** $p < 0,01$.

Zdroj: HFCS 2021, NBS; vlastný výpočet

Tabuľka č. 4: Determinanty pravdepodobnosti zadlženosti domácností prostredníctvom hypotekárneho alebo spotrebiteľského dlhu – marginálne efekty na základe probit regresie

	Hypotekárny úver			Spotrebiteľský úver		
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
Rodinný príjem (log)	0,035*** (0,009)	0,021*** (0,007)	0,021*** (0,007)	0,046*** (0,010)	0,031*** (0,007)	0,030*** (0,007)
Čisté reálne aktíva (IHS)	0,017*** (0,004)	0,028*** (0,007)	0,026*** (0,006)	-0,014*** (0,003)	-0,013*** (0,003)	-0,014*** (0,003)
Finančné aktíva (IHS)	0,015*** (0,005)	0,003 (0,005)	0,000 (0,005)	-0,006 (0,004)	-0,008** (0,004)	-0,011*** (0,004)
Dedičstvo [‡]	-0,077** (0,030)	-0,021 (0,028)	-0,022 (0,028)	-0,032 (0,024)	-0,012 (0,024)	-0,017 (0,023)
Slobodný/-á [‡]		-0,088* (0,048)	-0,086* (0,047)		-0,072* (0,039)	-0,077** (0,039)
Ženatý/vydatá [‡]		-0,031 (0,038)	-0,027 (0,037)		-0,054* (0,033)	-0,058* (0,032)
Zamestnaný/-á [‡]		0,081* (0,048)	0,085* (0,047)		0,064** (0,033)	0,062* (0,032)
SZČO [‡]		0,054 (0,055)	0,054 (0,054)		0,053 (0,046)	0,049 (0,046)
VŠ vzdelanie [‡]		0,067** (0,029)	0,052* (0,031)		-0,028 (0,027)	-0,042 (0,027)
Muž [‡]		0,006 (0,028)	0,005 (0,028)		-0,001 (0,025)	-0,004 (0,025)
Vek		-0,017 (0,013)	-0,017 (0,013)		0,005 (0,006)	0,006 (0,005)
Vek ²		0,000 (0,000)	0,000 (0,000)		-0,000 (0,000)	-0,000* (0,000)
Počet dospelých		-0,017 (0,022)	-0,018 (0,022)		0,020 (0,014)	0,020 (0,014)
Počet detí		0,033* (0,018)	0,032* (0,018)		0,001 (0,012)	-0,001 (0,012)
Finančná gramotnosť			0,008 (0,012)			0,033*** (0,010)
Finančné sebavedomie			0,003 (0,006)			-0,003 (0,005)
Postoj k riziku			0,030* (0,017)			0,010 (0,016)
Finančný sprostredkovateľ [‡]			0,060* (0,034)			-0,006 (0,029)
Regionálne fixné efekty	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno
Stupeň urbanizácie	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno
Pseudo R ²	0,053	0,279	0,286	0,077	0,125	0,135
N	2 174	2 174	2 174	2 174	2 174	2 174

Poznámky: ‡ označuje umelú premennú. Marginálne efekty sú odhadnuté na základe priemerných hodnôt spojitých vysvetľujúcich premenných a na základe realizovaných podielov kategoriálnych vysvetľujúcich premenných. Bez dedičstva, iný rodinný status, iný zdroj príjmu, najviac stredoškolské vzdelanie, žena, bez finančného sprostredkovania sú referenčné kategórie príslušných premenných. IHS označuje transformáciu pomocou inverzného hyperbolického sínusu, log označuje logaritmickej transformáciu. Regresie sú odhadnuté použitím váh zisťovania a imputovaných dát. * p < 0,1; ** p < 0,05; *** p < 0,01.

Zdroj: HFCS 2021, NBS; vlastný výpočet

Ukazuje sa, že čistý mesačný príjem rodiny pozitívne a signifikantne ovplyvňuje pravdepodobnosť toho, že domácnosti majú dlh. Tento vplyv je robustný cez všetky špecifikácie a pre všetky typy úverov. Na druhej strane rodiny s lepšou finančnou situáciou, či už s vyššou hodnotou reálneho alebo finančného bohatstva, majú nižšiu tendenciu stať sa zadlženými, aj keď tento vplyv nie je signifikantný. Zvyšujúci sa objem čistých reálnych aktív však výrazne zvyšuje pravdepodobnosť mať úver na bývanie. Môže to odzrkadliť potrebu zadlžiť sa pri financovaní kúpy nehnuteľnosti, ktorá je hlavnou súčasťou reálnych aktív. Naopak, vplyv čistých reálnych aktív na pravdepodobnosť mať spotrebiteľský úver je negatívny. Môže to byť dôsledkom toho, že ide o domácnosti, ktoré s vyššou pravdepodobnosťou vlastnia úver na bývanie a v minulosti prebiehala konsolidácia spotrebiteľských úverov s úvermi na bývanie. Vplyv finančných aktív na pravdepodobnosť mať spotrebiteľský úver je záporný, čo odzrkadľuje nižšiu potrebu financovať kúpu spotrebného tovaru dlhom.

V rámci sociodemografických charakteristík je pravdepodobnosť zadlženia signifikantne nižšia pre jednočlenné (single) domácnosti a vyššia pre domácnosti, kde je referenčná osoba zamestnaná. Tento výsledok je robustný pre všetky špecifikácie a odráža pravdepodobne hodnotenie bonity klientov bankami. Vysokoškolské vzdelanie zvyšuje pravdepodobnosť držať úver na bývanie, aj v tomto prípade ide podľa všetkého o vyššiu bonitu týchto dlžníkov. Pravdepodobnosť zadlženia klesá s vekom, avšak tento efekt je iba hranične signifikantný a aj to len pre celkový dlh.

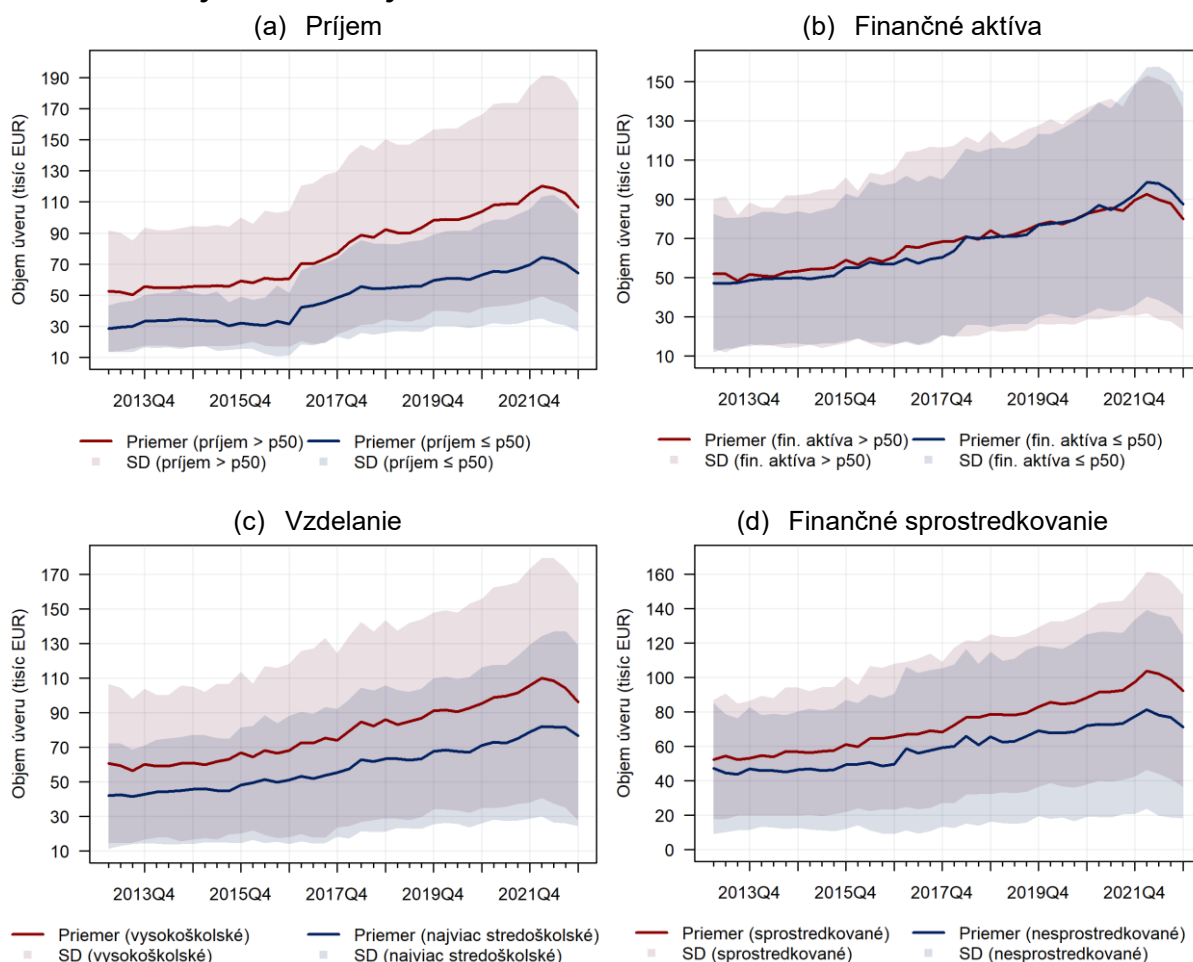
V poslednej špecifikácii pridávame skupinu tzv. nových behaviorálnych premenných, ktorými sú finančná gramotnosť, finančné sebavedomie a averzia k finančnému riziku. Moderná empirická literatúra okrem spomínaných fundamentálnych ekonomických a sociodemografických charakteristík upozorňuje práve na dôležitosť takýchto faktorov. Ukazuje sa, že pravdepodobnosť zadlženia je významne vyššia u ľudí s vyššou finančnou gramotnosťou. To môže súvisieť s tým, že domácnosti si v roku 2020/21 uvedomovali relatívne výhodné podmienky na úverovom trhu, a teda čerpali úvery. Tento vplyv je signifikantný aj pre pravdepodobnosť držať spotrebiteľský úver. Vplyv nie je signifikantný pre úvery na bývanie, čo môže byť čiastočne spôsobené aj koreláciou vplyvu vzdelania. Ostatné dva faktory (finančné sebavedomie a averzia k finančnému riziku) sa nejavia v tejto špecifikácii signifikantné. V rámci tejto špecifikácie taktiež kontrolujeme, či daná domácnosť využíva rady finančných sprostredkovateľov pri svojich finančných rozhodnutiach. Ukazuje sa, že tento faktor mierne zvyšuje pravdepodobnosť zadlženia, najmä prostredníctvom úveru na bývanie.

4.2. DETERMINANTY ÚVEROVEJ ZAŤAŽENOSTI

V predošlej časti sme skúmali, aké faktory formujú rozhodnutie domácností vziať si úver. V tejto časti sa pozrieme na domácnosti, ktoré si vzali úver na bývanie, a odhadneme faktory vplývajúce na intenzitu úveru, respektíve úverovú zaťaženosť. Danú intenzitu meriame pomocou viacerých ukazovateľov. Ako základný ukazovateľ používame objem poskytnutého úveru, ktorý zaťaženosť vyjadruje v nominálnych hodnotách. Ďalej využívame pomerové ukazovatele LTV (zaťaženosť kolaterálu dlhom), DTI (celková dlhová zaťaženosť) a DSTI (splátková zaťaženosť). Každý z týchto ukazovateľov vyjadruje mieru úverovej ťarchy a s ňou spojené riziko z iného hľadiska. Napríklad kým DSTI sa spája najmä s rizikom nesplácania úveru, LTV je spojené s potenciálnou stratou pre banku v prípade nesplácania daného úveru.

Nakoniec sa na úverovú zaťaženosť pozrieme z časového hľadiska, a to pomocou doby splatnosti poskytnutého úveru.

Obrázok č. 3: Vývoj priemerného objemu novoposkytnutých úverov na bývanie vzhľadom na vybrané faktory

Poznámky: SD = štandardná odchýlka; p50 = 50. percentil.

Zdroj: Údaje o úveroch fyzickým osobám, NBS; vlastný výpočet

Obrázok č. 3 zobrazuje vývoj priemerného objemu novoposkytnutých úverov na bývanie vzhľadom na vybrané charakteristiky úverov a dlžníkov. Tieto grafy naznačujú podobné vzťahy ako pri pravdepodobnosti zadlženosti. Dlžníci s vyšším príjmom (nad hranicou mediánu) si berú v priemere o 20 000 až 40 000 EUR vyššie úvery v porovnaní s nízkopříjmovými dlžníkmi (pod hranicou mediánu), zatiaľ čo hodnota finančných aktív nevyzerá byť významným faktorom vplyvajúcim na objem poskytnutého úveru.⁹ Úroveň finančnej gramotnosti dlžníkov nie je súčasťou tejto databázy. Avšak z predošlých štúdií sa ukazuje, že úroveň finančnej gramotnosti na Slovensku silno koreluje s úrovňou dosiahnutého vzdelania (Cupak et al., 2019). Tu sa ukazuje, že práve dlžníci s vyšším vzdelaním si berú v priemere vyššie objemy úverov, a to niekedy až o 20 000 EUR. Dôležitou charakteristikou trhu úverov na bývanie na Slovensku je významný podiel nových úverov sprostredkovaných

⁹Treba však poznamenať, že na účely tejto analýzy nemáme dostupné celkové finančné aktíva danej domácnosti, iba finančné aktíva, ktoré má dlžník v bankovej skupine, odkiaľ čerpá úver.

samostatnými finančnými agentmi.¹⁰ O to viac zaujímavé je, že práve tieto sprostredkované úvery vykazujú systematicky vyššie objemy úverov o 10 000 až 15 000 EUR v porovnaní s úvermi, ktoré poskytuje priamo banka.

Tieto trendy v popisných štatistikách síce poukazujú na možné existujúce faktory vplyvajúce na úroveň úverovej zaťaženia, avšak pozerajú sa na ňu len cez objemy a nezohľadňujú vzájomné vplyvy všetkých ostatných potenciálnych faktorov súčasne. Preto odhadujeme dané vzťahy pomocou lineárneho regresného modelu definovaného rovnicou (2). Výsledky odhadov pre jednotlivé ukazovatele úverovej zaťaženia sa nachádzajú v tabuľkách 5 až 9 v postupnosti objem, LTV, DTI, DSTI a splatnosť úveru.

Každá tabuľka obsahuje rovnakú päťicu špecifikácií regresného modelu, spočívajúcu v postupnom pridávaní jednotlivých skupín premenných do daného modelu. V špecifikácii 1 zohľadňujeme iba parametre úveru, akými sú úroková miera a kolaterál, ktoré priamo ovplyvňujú ukazovatele úverovej zaťaženia. V 2. špecifikácii k nim pridávame súbor finančno-ekonomických charakteristík dlžníkov, pôsobiacich na ukazovatele úverovej zaťaženia prostredníctvom úverovej kapacity dlžníkov (možný poskytnuteľný/požadovateľný objem úveru). Špecifikácia 3 ďalej zohľadňuje vplyvy rôznych sociodemografických charakteristík dlžníkov, čím v modeli podchyťujeme vplyv bonity a preferencií dlžníkov. Špecifikáciou 4 zohľadňujeme špecifikum slovenského úverového trhu – kanál vplyvu finančných sprostredkovateľov. Posledná špecifikácia do modelu pridáva fixné efekty bánk, regiónov a kvartálov, čím kontrolujeme vplyvy pochádzajúce z celkových podmienok a nálad na úverovom trhu. Vďaka takémuto postupnému pridávaniu premenných do modelu sme schopní otestovať stabilitu odhadnutých koeficientov a detegovať potenciálne problémy spojené s multikolinearitou.

Dosiahnuté výsledky vplyvu úverových a finančno-ekonomických charakteristík sú intuitívne. Vyšší príjem zvyšuje úverovú kapacitu dlžníkov a tým aj objem úveru a LTV, pričom zároveň znižuje úverové zaťaženie (DTI, DSTI a splatnosť úveru). Naopak, vyššia hodnota kolaterálu je spojená s vyšším úverovým zaťažením, keďže vo väčšine prípadov je daný úver použitý na financovanie nehnuteľnosti použitej práve ako kolaterál v danom úvere. Zvýšené splátkové zaťaženie (DSTI) dlžníci do určitej miery kompenzujú predĺžovaním doby splatnosti. Zvyšujúca sa hodnota kolaterálu zároveň znižuje hodnotu ukazovateľa LTV. Vyzerá to, že dlžníci kupujúci drahšie nehnuteľnosti si zároveň berú aj vyššie úvery, prostredníctvom ktorých kúpu danej nehnuteľnosti financujú, ale len do určitej úrovne objemu. Táto úroveň môže byť determinovaná ich úverovou kapacitou, ale aj s pravdepodobne rastúcou bonitou dlžníkov kupujúcich drahšie nehnuteľnosti. Preto na dofinancovanie zvyšnej časti nehnuteľnosti sú často ochotní poskytnúť viac vlastných financií, čo sa prejaví na zníženej hodnote ukazovateľa LTV.

Hodnota finančných aktív dlžníkov znižuje všetky sledované ukazovatele úverovej zaťaženia. Vyššie finančné aktíva indikujú sklon dlžníkov vytvárať finančné rezervy. Práve použitím vlastných úspor na vyplatenie časti ceny kupovanej nehnuteľnosti si daní dlžníci mohli znížiť objem požadovaného úveru a tým aj ostatné ukazovatele úverovej zaťaženia.

---

¹⁰V roku 2022 dosiahol podiel sprostredkovaných úverov na bývanie úroveň okolo 65 %.

Prípadná držba ďalších úverov prirodzene znižuje možný poskytnuteľný objem (v nominálnych číslach, ako aj v pomere k hodnote kolaterálu) novej hypotéky a zároveň zvyšuje celkové úverové zaťaženie. Kým dodatočné úvery na bývanie vplývajú viac na celkové dlhové zaťaženie (DTI), dodatočné drahšie – spotrebiteľské – úvery ovplyvňujú najmä celkovú splátkovú zaťaženosť (DSTI). Aj preto sa zrejme títo dlžníci snažia zvýšenú splátkovú ťarchu rozložiť v čase prostredníctvom dlhších splatností úverov.

Významnú úlohu pri intenzite dlhu zohráva aj zdroj príjmu. Kým zamestnancom sa poskytujú nižšie úvery z hľadiska objemu, DTI, DSTI a splatnosti úveru oproti ostatným formám zdroja príjmu, hodnoty LTV sú medzi týmito skupinami porovnateľné. Jednou z možných interpretácií je, že zamestnanci majú oproti ostatným skupinám stabilnejší príjem, čo pre banky predstavuje menšiu neistotu, a teda aj riziko. To banky následne pretavia do rizikovej prirážky v úrokovej miere na úveroch poskytovaných podnikateľom a dlžníkom s iným zdrojom príjmu. V konečnom dôsledku sú potom tieto skupiny úverovo zaťaženejšie pri rovnakej úrovni LTV, a to aj napriek predĺžovaniu splatnosti úveru. Na druhej strane v prípade podnikateľov by sme mohli tieto výsledky prisúdiť napríklad aj pravdepodobne vyššej ochote riskovať v porovnaní so zamestnancami.

Vyššie dosiahnuté vzdelanie zvyšuje bonitu dlžníkov, čím im umožňuje docieľiť výhodnejšie úverové podmienky, t. j. vyššie objemy, LTV a DTI s porovnateľnými hodnotami DSTI a doby splatnosti úveru. Je taktiež pravdepodobné, že práve títo dlžníci majú vyššiu šancu prekonať platné obmedzenia v oblasti obozretného poskytovania úverov¹¹ prostredníctvom získavania povolených výnimiek. Vyššie vzdelanie dlžníkov do určitej miery súvisí s vyššou mierou finančnej gramotnosti, a preto tieto výsledky môžu reflektovať aj snahu o optimalizáciu vlastného úverového portfólia.

Z výsledkov vyplývajú aj možné rozdiely v spojitosti s pohlavím dlžníkov, pravdepodobne súvisiace s averziou voči riziku.

Vplyv veku na úverovú zaťaženosť je v súlade s teóriou životného cyklu (Modigliani & Brumberg, 1955). Najmladší dlžníci, čerstvo nastupujúci na trh práce, sú z dôvodu neexistujúcej kreditnej histórie v úverových možnostiach obmedzení a z pohľadu bánk predstavujú o niečo vyššie riziko. Avšak s predpokladom rastu príjmu s pribúdajúcimi rokmi bonita dlžníkov spolu s úverovou kapacitou rastie a s tým rastie aj úverová zaťaženosť. Tento rast sa však s každým pribudnutým rokom spomaľuje a po dosiahnutí vrcholu produktivity úverová zaťaženosť klesá. Výnimkou je vplyv veku na ukazovateľ DSTI, pri ktorom sa tento vzťah javí presne opačne – s rastúcim vekom klesá splátková zaťaženosť a od určitého veku smerom k dôchodkovému veku táto zaťaženosť rastie. S približovaním sa k dôchodkovému veku dlžníkov sa ich úverová kapacita znižuje, čo im zatvára brány k vyšším úverom. Súčasne však zaťažuje rozpočet dlžníkov z hľadiska splácania, a to najmä z dôvodu kratších poskytovaných splatností úverov danej skupine dlžníkov.

---

¹¹Viac informácií o aktuálne platných opatreniach nájdete na: <https://nbs.sk/financna-stabilita/nastroje-fs/>.

Tabuľka č. 5: Determinanty výšky poskytnutého úveru

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Úroková miera (% p. a.)	0,012 (0,024)	0,002 (0,019)	-0,002 (0,017)	-0,000 (0,016)	0,035 (0,047)
Hodnota kolaterálu (log)	0,780*** (0,034)	0,697*** (0,027)	0,650*** (0,024)	0,636*** (0,022)	0,622*** (0,027)
Disponibilný mesačný príjem (log)		0,299*** (0,028)	0,401*** (0,029)	0,398*** (0,027)	0,377*** (0,019)
Finančné aktíva (IHS)		-0,012*** (0,002)	-0,010*** (0,001)	-0,008*** (0,001)	-0,007*** (0,001)
Ostatné úvery na bývanie [‡]		-0,532*** (0,067)	-0,519*** (0,062)	-0,500*** (0,058)	-0,488*** (0,059)
Ostatné spotrebiteľské úvery [‡]		0,027 (0,024)	0,027 (0,019)	0,028* (0,016)	0,023* (0,012)
SZČO [‡]			0,038* (0,022)	0,034 (0,021)	0,046** (0,021)
Iný zdroj príjmu [‡]			0,024 (0,030)	0,037 (0,027)	0,035*** (0,012)
Vysokoškolské vzdelanie [‡]			0,030*** (0,005)	0,037*** (0,004)	0,030*** (0,003)
Muž [‡]			-0,034*** (0,007)	-0,028*** (0,006)	-0,023*** (0,005)
Vek			0,014*** (0,003)	0,015*** (0,003)	0,015*** (0,003)
Vek ²			-0,045*** (0,004)	-0,042*** (0,004)	-0,041*** (0,003)
Počet dospelých osôb			-0,064*** (0,010)	-0,059*** (0,008)	-0,044*** (0,010)
Počet detí			-0,036*** (0,010)	-0,032*** (0,008)	-0,032*** (0,006)
Sprostredkovaný úver [‡]				0,158*** (0,018)	0,182*** (0,020)
Fixné efekty bánk	Nie	Nie	Nie	Nie	Áno
Regionálne fixné efekty	Nie	Nie	Nie	Nie	Áno
Kvartálne fixné efekty	Nie	Nie	Nie	Nie	Áno
Adjusted R ²	0,433	0,528	0,586	0,599	0,612
N	356 823	356 823	356 823	356 823	356 823

Poznámky: Na odhad bola použitá vzorka úverov poskytnutých v období Q1 2013 – Q4 2022. [‡] označuje umelú premennú. Zamestnaný/-á, najviac stredoškolské vzdelanie, žena, nesprostredkovaný úver sú referenčné kategórie príslušných premenných. IHS označuje transformáciu pomocou inverzného hyperbolického sínusu, log označuje logaritmickú transformáciu. Štandardné chyby, klastrované na úrovni bánk, sú uvedené v zátvorkách. * p < 0,1; ** p < 0,05; *** p < 0,01.

Zdroj: Údaje o úveroch fyzickým osobám, NBS; vlastný výpočet

Tabuľka č. 6: Determinanty LTV pri poskytnutí úveru

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Úroková miera (% p. a.)	0,014 (0,010)	0,016 (0,011)	0,014 (0,010)	0,015 (0,010)	0,045* (0,027)
Hodnota kolaterálu (log)	-0,048*** (0,008)	-0,079*** (0,010)	-0,098*** (0,010)	-0,101*** (0,010)	-0,107*** (0,011)
Disponibilný mesačný príjem (log)		0,077*** (0,009)	0,125*** (0,007)	0,124*** (0,007)	0,121*** (0,005)
Finančné aktíva (IHS)		-0,005*** (0,001)	-0,005*** (0,001)	-0,004*** (0,001)	-0,003*** (0,001)
Ostatné úvery na bývanie [‡]		-0,037** (0,015)	-0,031** (0,015)	-0,026* (0,015)	-0,026* (0,015)
Ostatné spotrebiteľské úvery [‡]		0,033*** (0,008)	0,031*** (0,006)	0,031*** (0,006)	0,027*** (0,003)
SZČO [‡]			-0,008 (0,007)	-0,009 (0,006)	-0,007 (0,008)
Iný zdroj príjmu [‡]			0,009 (0,010)	0,012 (0,010)	0,002 (0,005)
Vysokoškolské vzdelanie [‡]			0,004* (0,002)	0,006** (0,003)	0,007*** (0,002)
Muž [‡]			-0,012*** (0,002)	-0,011*** (0,002)	-0,009*** (0,002)
Vek			0,001 (0,002)	0,001 (0,002)	0,004*** (0,001)
Vek ²			-0,013*** (0,003)	-0,012*** (0,003)	-0,015*** (0,002)
Počet dospelých osôb			-0,026*** (0,004)	-0,025*** (0,004)	-0,016*** (0,005)
Počet detí			-0,013*** (0,004)	-0,013*** (0,003)	-0,014*** (0,003)
Sprostredkovaný úver [‡]				0,045*** (0,006)	0,041*** (0,004)
Fixné efekty bánk	Nie	Nie	Nie	Nie	Áno
Regionálne fixné efekty	Nie	Nie	Nie	Nie	Áno
Kvartálne fixné efekty	Nie	Nie	Nie	Nie	Áno
Adjusted R ²	0,032	0,077	0,213	0,223	0,254
N	356 706	356 706	356 706	356 706	356 706

Poznámky: Na odhad bola použitá vzorka úverov poskytnutých v období Q1 2013 – Q4 2022. ‡ označuje umelú premennú. Zamestnaný/-á, najviac stredoškolské vzdelanie, žena, nesprostredkovaný úver sú referenčné kategórie príslušných premenných. IHS označuje transformáciu pomocou inverzného hyperbolického sínusu, log označuje logaritmickú transformáciu. Štandardné chyby, klastrované na úrovni bánk, sú uvedené v zátvorkách. * $p < 0,1$; ** $p < 0,05$; *** $p < 0,01$.

Zdroj: Údaje o úveroch fyzickým osobám, NBS; vlastný výpočet

Tabuľka č. 7: Determinanty DTI pri poskytnutí úveru

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Úroková miera (% p. a.)	0,035 (0,072)	-0,043 (0,066)	-0,052 (0,060)	-0,049 (0,059)	0,098 (0,138)
Hodnota kolaterálu (log)	1,336*** (0,118)	2,437*** (0,054)	2,258*** (0,044)	2,222*** (0,038)	2,101*** (0,068)
Disponibilný mesačný príjem (log)		-2,328*** (0,121)	-1,903*** (0,130)	-1,910*** (0,122)	-1,987*** (0,073)
Finančné aktíva (IHS)		-0,031*** (0,007)	-0,028*** (0,004)	-0,022*** (0,004)	-0,015*** (0,004)
Ostatné úvery na bývanie [‡]		0,907*** (0,178)	0,979*** (0,156)	1,026*** (0,139)	1,029*** (0,123)
Ostatné spotrebiteľské úvery [‡]		0,324*** (0,043)	0,314*** (0,031)	0,315*** (0,025)	0,266*** (0,023)
SZČO [‡]			0,102** (0,044)	0,092** (0,042)	0,134*** (0,044)
Iný zdroj príjmu [‡]			0,215** (0,102)	0,245** (0,102)	0,194** (0,076)
Vysokoškolské vzdelanie [‡]			0,105*** (0,020)	0,122*** (0,020)	0,118*** (0,024)
Muž [‡]			-0,081*** (0,017)	-0,066*** (0,014)	-0,040*** (0,015)
Vek			0,025 (0,020)	0,025 (0,020)	0,040*** (0,014)
Vek ²			-0,127*** (0,026)	-0,121*** (0,026)	-0,135*** (0,019)
Počet dospelých osôb			-0,362*** (0,041)	-0,348*** (0,043)	-0,254*** (0,039)
Počet detí			-0,137*** (0,032)	-0,129*** (0,031)	-0,139*** (0,020)
Sprostredkovaný úver [‡]				0,471*** (0,055)	0,392*** (0,029)
Fixné efekty bánk	Nie	Nie	Nie	Nie	Áno
Regionálne fixné efekty	Nie	Nie	Nie	Nie	Áno
Kvartálne fixné efekty	Nie	Nie	Nie	Nie	Áno
Adjusted R ²	0,143	0,390	0,485	0,494	0,519
N	342 659	342 659	342 659	342 659	342 659

Poznámky: Na odhad bola použitá vzorka úverov poskytnutých v období Q1 2013 – Q4 2022. ‡ označuje umelú premennú. Zamestnaný/-á, najviac stredoškolské vzdelanie, žena, nesprostredkovaný úver sú referenčné kategórie príslušných premenných. IHS označuje transformáciu pomocou inverzného hyperbolického sínusu, log označuje logaritmickú transformáciu. Štandardné chyby, klastrované na úrovni bánk, sú uvedené v zátvorkách. * $p < 0,1$; ** $p < 0,05$; *** $p < 0,01$.

Zdroj: Údaje o úveroch fyzickým osobám, NBS; vlastný výpočet

Tabuľka č. 8: Determinanty DSTI pri poskytnutí úveru

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Úroková miera (% p. a.)	0,014*** (0,003)	0,008 (0,005)	0,007 (0,005)	0,007 (0,005)	0,022* (0,013)
Hodnota kolaterálu (log)	0,023*** (0,007)	0,125*** (0,009)	0,126*** (0,009)	0,125*** (0,008)	0,124*** (0,007)
Disponibilný mesačný príjem (log)		-0,215*** (0,013)	-0,231*** (0,011)	-0,231*** (0,011)	-0,234*** (0,011)
Finančné aktíva (IHS)		-0,002*** (0,0005)	-0,002*** (0,0005)	-0,002*** (0,0005)	-0,002*** (0,0005)
Ostatné úvery na bývanie [‡]		0,083*** (0,009)	0,081*** (0,009)	0,082*** (0,009)	0,079*** (0,012)
Ostatné spotrebiteľské úvery [‡]		0,090*** (0,003)	0,091*** (0,002)	0,091*** (0,002)	0,082*** (0,002)
SZČO [‡]			0,024*** (0,003)	0,024*** (0,003)	0,024*** (0,003)
Iný zdroj príjmu [‡]			0,023*** (0,006)	0,023*** (0,006)	0,018*** (0,002)
Vysokoškolské vzdelanie [‡]			0,005** (0,002)	0,005** (0,002)	-0,0004 (0,003)
Muž [‡]			-0,002 (0,003)	-0,002 (0,003)	-0,001 (0,003)
Vek			-0,006*** (0,002)	-0,006*** (0,002)	-0,007*** (0,001)
Vek ²			0,009*** (0,002)	0,009*** (0,002)	0,010*** (0,002)
Počet dospelých osôb			0,008* (0,005)	0,008* (0,004)	0,009*** (0,003)
Počet detí			0,019*** (0,002)	0,019*** (0,002)	0,021*** (0,001)
Sprostredkovaný úver [‡]				0,006 (0,004)	0,003 (0,002)
Fixné efekty bánk	Nie	Nie	Nie	Nie	Áno
Regionálne fixné efekty	Nie	Nie	Nie	Nie	Áno
Kvartálne fixné efekty	Nie	Nie	Nie	Nie	Áno
Adjusted R ²	0,008	0,327	0,342	0,342	0,409
N	356 452	356 452	356 452	356 452	356 452

Poznámky: Na odhad bola použitá vzorka úverov poskytnutých v období Q1 2013 – Q4 2022. ‡ označuje umelú premennú. Zamestnaný/-á, najviac stredoškolské vzdelanie, žena, nesprostredkovaný úver sú referenčné kategórie príslušných premenných. IHS označuje transformáciu pomocou inverzného hyperbolického sínusu, log označuje logaritmickú transformáciu. Štandardné chyby, klastrované na úrovni bánk, sú uvedené v zátvorkách. * $p < 0,1$; ** $p < 0,05$; *** $p < 0,01$.

Zdroj: Údaje o úveroch fyzickým osobám, NBS; vlastný výpočet

Tabuľka č. 9: Determinanty splatnosti poskytnutého úveru

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Úroková miera (% p. a.)	0,176 (0,202)	0,020 (0,185)	-0,157* (0,082)	-0,139** (0,066)	0,539* (0,276)
Hodnota kolaterálu (log)	1,782*** (0,428)	3,289*** (0,310)	2,156*** (0,193)	1,997*** (0,158)	1,758*** (0,143)
Disponibilný mesačný príjem (log)		-2,875*** (0,328)	-0,714*** (0,204)	-0,753*** (0,188)	-1,074*** (0,125)
Finančné aktíva (IHS)		-0,121*** (0,028)	-0,075*** (0,022)	-0,047** (0,023)	-0,046*** (0,015)
Ostatné úvery na bývanie [‡]		-0,003 (0,417)	0,138 (0,315)	0,353 (0,246)	0,189 (0,166)
Ostatné spotrebiteľské úvery [‡]		1,119*** (0,319)	0,964*** (0,192)	0,973*** (0,157)	0,773*** (0,065)
SZČO [‡]			0,361** (0,148)	0,311** (0,127)	0,437*** (0,106)
Iný zdroj príjmu [‡]			-0,005 (0,350)	0,128 (0,294)	0,450*** (0,092)
Vysokoškolské vzdelanie [‡]			-0,305*** (0,098)	-0,232*** (0,088)	-0,088 (0,064)
Muž [‡]			-0,267*** (0,037)	-0,204*** (0,036)	-0,144*** (0,034)
Vek			0,569*** (0,112)	0,572*** (0,113)	0,673*** (0,103)
Vek ²			-1,447*** (0,144)	-1,423*** (0,144)	-1,541*** (0,137)
Počet dospelých osôb			-0,540*** (0,094)	-0,478*** (0,074)	-0,250*** (0,070)
Počet detí			-0,131* (0,069)	-0,093* (0,054)	-0,122*** (0,043)
Sprostredkovaný úver [‡]				2,062*** (0,151)	1,780*** (0,126)
Fixné efekty bánk	Nie	Nie	Nie	Nie	Áno
Regionálne fixné efekty	Nie	Nie	Nie	Nie	Áno
Kvartálne fixné efekty	Nie	Nie	Nie	Nie	Áno
Adjusted R ²	0,026	0,075	0,519	0,539	0,557
N	347 551	347 551	347 551	347 551	347 551

Poznámky: Na odhad bola použitá vzorka úverov poskytnutých v období Q1 2013 – Q4 2022. † označuje umelú premennú. Zamestnaný/-á, najviac stredoškolské vzdelanie, žena, nesprostredkovaný úver sú referenčné kategórie príslušných premenných. IHS označuje transformáciu pomocou inverzného hyperbolického sínusu, log označuje logaritmickú transformáciu. Štandardné chyby, klastrované na úrovni bánk, sú uvedené v zátvorkách. * $p < 0,1$; ** $p < 0,05$; *** $p < 0,01$.

Zdroj: Údaje o úveroch fyzickým osobám, NBS; vlastný výpočet

Štruktúra domácnosti takisto zohráva významnú úlohu pri intenzite zadlženosti. Vyšší počet dospelých osôb a detí v domácnosti znižuje úverovú zaťaženosť z pohľadu objemu aj z pohľadu splatnosti. Jednou z možných interpretácií je, že domácnosti s deťmi, uvedomujúc si svoju zodpovednosť, majú konzervatívnejší a opatrnejší prístup k finančnému plánovaniu, a to aj čo sa týka pasív. Zároveň vyšší počet dospelých členov môže reflektovať vyššiu hodnotu úspor použitých ako záloha pri hypotekárnom úvere. Na druhej strane vyšší počet členov domácnosti, či už dospelých, alebo detí, zvyšuje náklady domácnosti na základné životné potreby. To výrazne okresáva časť rozpočtu, ktorú je domácnosť schopná alokovať na splácanie úverov, a v konečnom dôsledku zvyšuje splátkovú zaťaženosť.

Samostatní finanční agenti sprostredkujú svojim klientom vo všeobecnosti vyššie hypotekárne úvery, a to v nominálnych číslach, ako aj v pomere k príjmu (DTI) alebo kolaterálu (LTV). Prostredníctvom výrazne dlhšej doby splácania sú však schopní klientom vybaviť úroveň splátkovej zaťažnosti (DSTI) porovnateľnú so zvyškom trhu.

Zohľadnením fixných efektov bánk, regiónov a štvrťrokov sme schopní dodatočne vysvetliť časť variability ukazovateľov úverovej zaťažnosti. Navyše sme týmto spôsobom odhalili dovtedy štatisticky nevýznamné vplyvy niektorých premenných. Vo všeobecnosti však výsledky poukazujú na stabilitu odhadnutých koeficientov vo všetkých špecifikáciách, čo sa týka smeru a štatistickej významnosti vplyvu a sčasti aj čo sa týka sily vplyvu, a tým podporujú robustnosť našich odhadov.

5. ZÁVER A DISKUSIA

Nadmerný rast zadlženosti domácností je spojený s rizikami ovplyvňujúcimi finančnú stabilitu. Aj preto je dôležité vedieť, aké faktory vplyvajú na rozhodnutie domácností zadlžiť sa a aké faktory ovplyvňujú mieru zadlženosti na úrovni domácností. K dôslednej analýze tejto otázky významne prispieva dostupnosť dostatočne granulórných údajov. V článku sme opísali dve databázy, ktoré sú aktuálne dostupné pre Národnú banku Slovenska na účely analýzy finančnej stability. Prvým je zisťovanie o financiách a spotrebe domácností (HFCS) a druhým sú údaje o úveroch fyzickým osobám.

Na základe údajov z HFCS sme odhadli faktory vplyvajúce na rozhodnutie domácností zadlžiť sa. Zvyšujúci sa príjem zvyšuje pravdepodobnosť zadlženosti a zároveň zamestnanecký status je spojený s vyššou pravdepodobnosťou zadlženosti v porovnaní s ostatnými formami zdrojov príjmu. Naopak, jednočlenné domácnosti sa zadlžujú s menšou pravdepodobnosťou. Tieto fakty pravdepodobne súvisia s hodnotením bonity potenciálneho dlžníka zo strany bánk. Vidíme aj rozdiely vo faktoroch vplyvujúcich na pravdepodobnosť zadlženosti prostredníctvom úveru na bývanie alebo spotrebiteľského úveru. Kým zvyšujúci sa objem čistých finančných aktív je spojený so zvyšujúcou sa pravdepodobnosťou brať si úver na bývanie, spotrebiteľské úvery si berú s vyššou pravdepodobnosťou domácnosti s nižším objemom finančných aj reálnych aktív. Úver na bývanie majú s vyššou pravdepodobnosťou domácnosti, kde referenčná osoba má vysokoškolské vzdelanie, a vidíme aj to, že finanční sprostredkovatelia sa zameriavajú najmä na sprostredkovanie práve úverov na bývanie.

Na základe údajov o úveroch fyzickým osobám sme odhadli vplyv jednotlivých faktorov na intenzitu zadlženosti medzi domácnosťami, ktoré si brali úver na bývanie. Zamerali sme sa na absolútnu hodnotu (objem úveru), relatívnu hodnotu (k príjmu, DTI a k hodnote kolaterálu, LTV), ako aj splátkové zaťaženie (DSTI) či splatnosť úveru. Ukazuje sa, že významnú rolu aj v tomto prípade zohráva príjem dlžníka a vzdelanie. Zvyšujúci sa príjem zvyšuje objem poskytnutého úveru na bývanie aj hodnotu LTV. Naopak, znižuje rizikové parametre ako DTI, DSTI alebo splatnosť. Čiže aj keď sa dlh v absolútnom vyjadrení zvyšuje s rastúcim príjmom, pomer dlhu k príjmu aj splátky sa znižujú. Dlžníci s vysokoškolským vzdelaním si berú vo všeobecnosti vyšší objem úveru a vykazujú aj vyššie rizikové parametre, ako je LTV, DTI alebo DSTI. Súvisí to pravdepodobne s väčšou bonitou týchto dlžníkov, ktorí sa tak často kvalifikujú aj na výnimky z jednotlivých zavedených limitov v oblasti úverov na bývanie.

Rastúca hodnota kolaterálu, teda nehnuteľnosti slúžiacej na zabezpečenie úveru na bývanie, znamená rastúci objem alebo dlhové bremeno, vedie však k poklesu LTV. To znamená, že objem úveru poskytnutý relatívne k hodnote nehnuteľnosti klesá s hodnotou nehnuteľnosti, čo môže odrážať aj vyššiu bonitu dlžníkov kupujúcich tieto nehnuteľnosti. Dlžníci tak vedia zafinancovať vyššiu časť nehnuteľnosti vo forme vlastných zdrojov. Ukazuje sa aj všeobecne, že s rastúcim objemom finančných aktív klesá tak absolútny objem úveru, ako aj jeho relatívna výška k príjmu alebo hodnote kolaterálu.

Okrem vzdelania sa ako determinanty úverovej zaťaženia ukazujú byť významné aj ďalšie sociodemografické charakteristiky, akými sú vek dlžníkov, zdroj príjmu dlžníkov či štruktúra domácnosti. V tejto súvislosti pravdepodobne zohráva úlohu kombinácia behaviorálnych faktorov (ochota riskovať alebo opačne, averzia voči finančnému riziku) a bonity dlžníkov. Kým napríklad dlžníci s deťmi alebo starší dlžníci sa k otázke zadlženosti stavajú skôr opatrnejšie, mladší dlžníci a dlžníci podnikatelia si vo všeobecnosti berú úvery vykazujúce vyššie (rizikovejšie) úverové parametre. Dlžníci so stabilnejším zdrojom príjmu (zamestnanie) sú v očiach bánk menej rizikovní, čo im umožňuje vybaviť si výhodnejšie úvery oproti napr. dlžníkom podnikateľom. Vďaka vyššej úverovej kapacite domácnosti s viacerými dospelými osobami, ako aj dlžníci na vrchole produktívneho veku žiadajú o vyššie a taktiež rizikovejšie úvery, čo im je zo strany bánk umožnené vďaka vyššej bonite týchto dlžníkov.

Neodmysliteľnou súčasťou trhu s úvermi na bývanie sú samostatní finanční agenti. Úvery sprostredkované týmito finančnými subjektmi vykazujú vyššie objemy v nominálnych (EUR), ako aj v relatívnych hodnotách (LTV, DTI). Splátková zaťaženosť (DSTI) týchto úverov je však porovnateľná s ostatnými úvermi, a to vďaka výraznému predlžovaniu splatnosti sprostredkovaných úverov.

Článok vznikol v rámci riešenia projektovej úlohy APVV-23-0329 a VEGA 1/0639/24.

LITERATÚRA

Cesnak, M., Cupak, A., Fessler, P., & Klacso, J. (2025). Heterogeneous Impacts of Macroprudential Policies: Financial Advisors, Regulatory Caps, and Mortgage Risk. *NBS Working Paper 3/2025*, 1-67.

- Crowe, C., Dell'Ariccia, G., Igan, D., & Rabanal, P. (2013). How to deal with real estate booms: Lessons from country experiences. *Journal of Financial Stability*, 9(3), 300-319.
- Cupak, A., Kolev, G., & Brokešová, Z. (2019). Financial literacy and voluntary savings for retirement: novel causal evidence. *The European Journal of Finance*, 25(17), 1606-1625.
- Duca, J., Muellbauer, J., & Murphy, A. (2010). Housing markets and the financial crisis of 2007 – 2009: Lessons for the future. *Journal of Financial Stability*, 6(4), 203-217.
- Georgarakos, D., Haliassos, M., & Pasini, G. (2014). Household Debt and Social Interactions. *The Review of Financial Studies*, 27(5), 1404-1433.
- Household Finance and Consumption Survey (HFCN). (2021). Household Finance and Consumption Survey: Methodological report for the 2021 wave. *ECB Statistical Paper Series No 45*, 1-87.
- Hunt, C. (2018). Economic implications of high and rising household indebtedness. *Reserve Bank of New Zealand Bulletin*, 78(1), 1-12.
- Jurča, P., Klacso, J., Tereanu, E., Forletta, M., & Gross, M. (2020). The Effectiveness of Borrower-Based Macroprudential Measures: A Quantitative Analysis for Slovakia. *IMF Working Paper No 2020/134*, 1-37.
- Klacso, J. (2024). How Micro Data Improve the Estimation of Household Credit Risk Within the Macro Stress Testing Framework. *Computational Economics*, 64(2), 707-733.
- Messner, T., & Zavadil, T. (2015). Are Indebted Households Poorer? Evidence from Slovakia. *NBS Working Paper 2/2015*, 1-29.
- Modigliani, F., & Brumberg, R. (1955). Utility analysis and the consumption function: An interpretation of cross-section data. *Post-Keynesian economics*, 388-436.
- Národná banka Slovenska (NBS). (2019). *Správa o finančnej stabilite november 2019*.
- Wooldridge, J. (2012). *Introductory Econometrics A Modern Approach*. South-Western Cengage Learning.

RESUMÉ

V článku poukazujeme na problematiku nadmernej zadlženosti domácností a s ňou spojené riziká finančnej stability. Predstavujeme mikroúdaje (údaje zo zisťovania o financiách a spotrebe domácností a údaje o úveroch fyzickým osobám) dostupné pre Národnú banku Slovenska, ktoré sú nevyhnutným nástrojom na komplexné pochopenie tejto problematiky. Vďaka granularite týchto údajov je možné sledovať rôzne aspekty zadlženosti jednotlivých domácností a dlžníkov v čase, ako aj prostredníctvom množstva finančných, sociodemografických či behaviorálno-kognitívnych charakteristík zadlžených domácností a jednotlivcov. Pomocou týchto údajov odhadujeme hlavné determinanty zadlženosti slovenských domácností, a to z pohľadu pravdepodobnosti zadlženia, ako aj z pohľadu intenzity samotného dlhu.

Pravdepodobnosť zadlženia odhadujeme celkovo, ale aj zvlášť pri jednotlivých formách dlhu – úveroch na bývanie a spotrebiteľských úveroch. Kým úvery na bývanie si berú skôr vzdelanejšie domácnosti a domácnosti s deťmi, spotrebiteľské úvery preferujú najmä domácnosti s nižšou hodnotou finančných aktív, teda s nižšou hodnotou úspor. V oboch prípadoch však výška a zdroj príjmu zvyšuje pravdepodobnosť zadlženia, čo poukazuje na to, že dostatočná a stabilná hodnota príjmu je vôbec prvou prekážkou, ktorú musia domácnosti a jednotlivci prekonať, aby sa dostali k úveru.

Intenzitu dlhu meriame pomocou viacerých ukazovateľov úverovej zaťaženia, akými sú objem úveru, LTV, DTI, DSTI a dĺžka splatnosti úveru. Vplyv finančno-ekonomických parametrov na dané ukazovatele intenzity dlhu je intuitívny. Vyšší príjem a hodnota finančných aktív vo všeobecnosti znižujú dlhovú zaťaženosť. Kým príjmy ju znižujú prostredníctvom vyššej úverovej kapacity a bonity (vyššie objemy a LTV), finančné aktíva ju znižujú prostredníctvom vyšších záloh použitých na kúpu nehnuteľnosti (nižšie objemy a LTV). Dlžníci siahajúci po drahších nehnuteľnostiach (kolaterál) na jej financovanie potrebujú vyššie objemy úverov, čo má za následok vyššie zaťaženie v pomere k príjmu. Zároveň sú však schopní značnú časť tejto hodnoty dofinancovať z vlastných zdrojov, čo sa prejavuje na nižšej hodnote LTV. Dodatočné úvery na pleciach dlžníkov prirodzene znižujú možný poskytnuteľný objem úveru a zvyšujú dlhové zaťaženie.

Pri intenzite dlhu zohrávajú dôležitú úlohu taktiež sociodemografické charakteristiky dlžníkov (vek, vzdelanie, zdroj príjmu, štruktúra domácností), vplývajúce najmä prostredníctvom preferencií a bonity dlžníkov. Zaujímavou súčasťou analýzy je aj skúmanie vplyvu finančných sprostredkovateľov na zadlženosť. Tí sa zameriavajú najmä na trh s úvermi na bývanie, pričom vo všeobecnosti zvyšujú dlhové bremeno dlžníkov, avšak rozkladajú ho v čase oveľa výraznejšie.

RESUMÉ

In this article, we highlight the issue of excessive household indebtedness and the associated risks to financial stability. We present micro data (data from the Household Finance and Consumption Survey and data on loans to individuals) available to the National Bank of Slovakia, which are an essential tool for a comprehensive understanding of this issue. Thanks to the granularity of these data, it is possible to monitor various aspects of indebtedness of individual households and borrowers over time, as well as across several financial, socio-demographic, or behavioral-cognitive characteristics of indebted households and individuals. Using these data, we estimate the main determinants of indebtedness of Slovak households, both in terms of the probability of indebtedness and the intensity of the debt itself.

We estimate the probability of indebtedness in general, but also separately for individual types of debt – housing loans and consumer loans. While housing loans are more likely to be taken out by better educated households and households with children, consumer loans are preferred by households with a lower value of financial assets, i.e. with a lower value of savings. In both cases, however, the level and source of income increases the probability of indebtedness, indicating that a sufficient and stable income is the very first obstacle that households and individuals have to overcome in order to access credit.

We measure debt intensity by means of several debt burden indicators such as loan volume, LTV, DTI, DSTI and loan maturity. The impact of financial and economic parameters on these debt intensity indicators is intuitive. Higher income and the value of financial assets generally reduce the debt burden. While income reduces it through higher credit capacity and creditworthiness (higher volume and LTV), financial assets reduce it through higher down payments used to purchase real estate (lower volume and LTV). Borrowers aiming for more expensive real estate (collateral) need higher loan volumes to finance it, resulting in a higher burden in proportion to income. At the same time, they are able to finance a significant part of this value with their savings, which is reflected in a lower LTV. Additional loans on the shoulders of borrowers naturally reduce the possible volume of credit available and increases the debt burden.

The socio-demographic characteristics of borrowers (age, education, source of income, household structure) also play an important role in debt intensity, mainly through the borrowers' preferences and creditworthiness. Interestingly, part of the analysis also examines the impact of financial intermediaries on indebtedness. They focus mainly on the housing loan market, generally increasing the debt burden of borrowers but spreading it much more significantly over time.

PROFESIJNÝ ŽIVOTOPIS

Mgr. Martin Cesnak pôsobí ako mladší výskumný pracovník v odbore výskumu v Národnej banke Slovenska. Okrem toho je interný doktorand na Katedre bankovníctva a medzinárodných financií Národohospodárskej fakulty Ekonomickej univerzity v Bratislave. Vo svojom výskume sa zameriava na analýzu mikrodát, trh s nehnuteľnosťami a finančnú stabilitu.

Doc. Ing. Andrej Cupak, PhD., pôsobí ako starší výskumný pracovník v odbore výskumu v Národnej banke Slovenska. Zároveň pôsobí ako docent na Katedre bankovníctva a medzinárodných financií Národohospodárskej fakulty Ekonomickej univerzity v Bratislave. Vo svojom výskume sa zameriava na analýzu mikrodát, finančnú gramotnosť a finančnú stabilitu.

RNDr. Ján Klacso, PhD., pôsobí ako vedúci oddelenia výskumu finančnej stability v odbore výskumu v Národnej banke Slovenska. Vo svojom výskume sa zameriava na analýzu makroprudenciálnych opatrení v rámci finančnej stability, trh s nehnuteľnosťami a na analýzu klimatických rizík a ich vplyvu na finančnú stabilitu.

KONTAKT

martin.cesnak@nbs.sk

jan.klacso@nbs.sk

andrej.cupak@nbs.sk

Informatívny článok/Information article

Denys ORLOV

Národná banka Slovenska, Ekonomická univerzita v Bratislave

Anna STRACHOTOVÁ

Národná banka Slovenska

ŠTATISTIKA ESCB: ÚČTY ROZDELENIA BOHATSTVA DOMÁCNOSTÍ

ESCB STATISTICS: DISTRIBUTIONAL WEALTH ACCOUNTS

ABSTRAKT

Príspevok predstavuje štatistiku účty rozdelenia bohatstva (Distributional Wealth Accounts), ktorá spája mikro- a makroúdaje o aktívach a pasívach domácností. Zdrojom mikroúdajov je Prieskum financií a spotreby domácností, zdrojom makroúdajov sú finančné účty za sektor domácností. Príspevok sumarizuje hlavné iniciatívy, ktoré viedli k zameraniu sa na informácie o ekonomických zdrojoch domácností a ich distribúcii. Predstavujeme vývoj projektu, publikované experimentálne dáta a predpokladané budúce rozšírenie projektu.

ABSTRACT

This paper presents the Distributional Wealth Accounts statistics, which link micro and macro data on household assets and liabilities. The source of micro data is the Household Finance and Consumption Survey and the source of macro data is the Financial Accounts for the Household Sector. This paper summarises the main initiatives that led to a focus on information on the economic sources of households and their distribution. We present the development of the project, published experimental data and its possible future expansion.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

domácnosti, rozdelenie bohatstva, finančné účty, sektorové účty, zisťovanie o bohatstve domácností

KEY WORDS

households, distribution of wealth, financial accounts, sectoral accounts, household wealth survey

1. ÚVOD

Nedávne finančné a hospodárske krízy a následné reakcie menovej politiky centrálnych bánk a fiškálnej politiky vyvolali otázky, aký dosah majú tieto politiky na situáciu domácností. Mikroúdaje o domácnostiach boli síce k dispozícii, napríklad zo zisťovaní o príjmoch a spotrebe, ale často neboli v súlade s makroekonomickými štatistikami, ktoré slúžia ako vstupy pre ekonomické modely a následné rozhodnutia o podobe hospodárskych opatrení.

Vznikla tak potreba prepojenia mikroúdajov o príjmoch, spotrebe a úsporách s makroagregátmi v národných účtoch. Medzinárodné organizácie rozbehli v tomto smere viaceré iniciatívy, napríklad Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) a Eurostat (OECD, 2013), Medzinárodný menový fond (IMF) (IMF, 2009).

Popri vývoji spotreby, príjmov a úspor, na základe ktorých sa zvyčajne hodnotí životný štandard občanov, je potrebné doplniť tento pohľad aj o situáciu z hľadiska bohatstva, čiže finančných aktív, reálnych aktív a dlhov (pasív) domácností. V spojitosti s vývojom spotreby, príjmov a bohatstva v čase je potrebné sledovať aj rozdelenie týchto fenoménov. Keďže rast alebo pokles môže byť rozdelený veľmi nerovnomerne, je potrebné mať informáciu o tom, ako sa vyvíja u domácností, ktoré sa nachádzajú v najnižších percentiloch (pomocou ukazovateľov materiálnej chudoby), a ako vyzerá situácia v najvyšších percentiloch, kde sa príjmy, resp. bohatstvo koncentruje. V tomto smere inicioval Európsky systém centrálnych bánk (European System of Central Banks, ESCB) viaceré na seba nadväzujúce projekty.

2. PROJEKTY ESCB ZAMERANÉ NA SEKTOR DOMÁCNOSTÍ

2.1. ZISŤOVANIE O FINANCIÁCH A SPOTREBE DOMÁCNOSTÍ

Zisťovanie o financiách a spotrebe domácností (Household Finance and Consumption Survey, HFCS) prináša od roku 2010 podrobné údaje o bohatstve, príjmoch a spotrebe domácností. Zisťovanie sa realizuje na národnej úrovni členských krajín eurozóny s použitím harmonizovanej metodológie. Zisťovanie prebieha v časovom intervale zvyčajne troch rokov. Koordinátorom projektu je Európska centrálna banka (ECB), ktorá zverejňuje správu o výsledkoch zisťovania na úrovni eurozóny. Doteraz prebehli štyri vlny zisťovania a v súčasnosti sa spracúvajú výsledky piatej vlny z roku 2023.

Údaje HFCS sa pravidelne používajú pri analýzach vplyvu menovej politiky na rôzne skupiny domácností z hľadiska zloženia ich finančného portfólia, zadĺženia alebo príjmov.

Určitou prekážkou ich širšieho využitia je časovo náročné spracovanie údajov zo zisťovania a pomerne nízka frekvencia. ESCB sa preto rozhodol použiť údaje HFCS ako kľúčový vstup pre novú štatistiku, účty rozdelenia bohatstva (Distributional Wealth Accounts, DWA).

2.2. PREPOJENIE MIKROÚDAJOV A MAKROÚDAJOV ZA SEKTOR DOMÁCNOSTÍ

ECB vytvorila v roku 2015 expertnú skupinu zameranú na prepojenie makro- a mikroúdajov za sektor domácností (ESCB's Expert Group Linking Macro and Micro Data for the Household Sector, EG-LMM). Zdrojom makroúdajov sú finančné účty (s presahom aj na nefinančné účty v prípade nehnuteľností) a HFCS pokrýva údaje za domácnosti na mikroúrovni. Skupina si vytýčila dva hlavné ciele. Prvým cieľom bolo vysvetliť pôvod hlavných rozdielov medzi údajmi z HFCS a finančnými účtami a kvantifikovať ich rozsah. Druhým cieľom EG-LMM bolo navrhnúť metódy odhadu informácie o rozdelení bohatstva v súlade s finančnými účtami sektora domácností. Mandát EG-LMM bol časovo obmedzený, skončil v roku 2019 a výsledky činnosti skupiny boli zosumarizované v publikácii ECB (2020).

Ako hlavné vysvetľujúce faktory rozdielov boli identifikované konceptuálne a metodologické rozdiely, ktoré majú vplyv na viaceré komponenty bohatstva (definícia populácie, sektora domácností, referenčné obdobie). Problematickejšie sú rozdielne koncepty oceňovania. Domácnosti v zisťovaní používajú vlastné hodnotenie svojich finančných aktív a ceny nehnuteľností v čase rozhovoru. Na celkové hodnoty nástrojov

má vplyv aj miera neodpovedí a chybných odpovedí. Aj keď je snaha získať údaje harmonizovaným spôsobom, existuje určitá heterogenosť medzi krajinami, keď je potrebné zohľadňovať napríklad rôzne špecifické národné finančné produkty. Údaje národných účtov používajú ocenenie podľa ESA manuálu. Makroekonomické finančné účty sú síce viacej štandardizované, ale ich nevýhodou je dostupnosť iba na vyššom stupni agregácie.

Tabuľka č. 1: Schematické prepojenie nástrojov finančných účtov a premenných HFCS, ktoré tvoria upravené čisté bohatstvo domácností v DWA

Nástroje v národných účtoch sektora domácností (S.14)		Premenné v HFCS	
Finančné účty aktíva			
F.22 F.29	Prevoditeľné kladý Ostatné vklady	DA2101	Vklady
F.3	Dlhové cenné papiere	DA2103	Dlhopisy
F.511	Kótované akcie	DA2105	Kótované akcie
F.512	Nekótované akcie	DA1140	Majetok súkromného podnikania
F.52	Akcie alebo podielové listy podielových fondov	DA2102	Podielové listy podielových fondov
F.62	Nároky na životné poistenie a anuitu	Suma (PFA080x) ak PFA020x = 4	Životné poistenie
Finančné účty pasíva			
F.4	Úvery/Pôžičky	DL1100	Úvery so zábezpekou
		DL1200	Ostatné úvery
Nefinančné aktíva			
N.11	Nehnutelnosti	DA1110	Hlavné bývanie domácnosti
		DA1122	Ostatné nehnuteľnosti
		DA1121	Nehnutelnosti slúžiace na podnikanie

Poznámka: Upravené čisté bohatstvo = finančné účty aktíva + nefinančné aktíva – finančné účty pasíva.

Zdroj: HFCS, ESA2010, EG-LMM

Pri podrobnom porovnávaní jednotlivých nástrojov na strane aktív a pasív prišla EG-LMM k záveru, že je možné nájsť nástroje, ktoré sú vzájomne dobre porovnateľné. Túto skupinu tvoria vklady, dlhopisy, obchodovateľné akcie, podielové listy podielových fondov a životné poisťky s investičným komponentom na strane aktív. Do vysokej miery sú porovnateľné aj úvery na strane pasív.

Pri penzijných nárokoch je porovnateľnosť pomerne nízka a niektoré nástroje finančných účtov ako obeživo, neživotné poistenie, finančné deriváty, ostatné pohľadávky a záväzky nemajú v HFCS pokrytie.

Koncept bohatstva, ktorý sa v HFCS sleduje, nie je tvorený len z finančných nástrojov, pozostáva aj z nefinančných aktív, keďže vlastnené domy, byty a ostatné nehnuteľnosti tvoria významnú časť bohatstva domácností. Vzhľadom na to bol pre

účty rozdelenia bohatstva vytvorený koncept „upravené čisté bohatstvo“, ktorý zahrnuje spomenuté dobre porovnateľné nástroje z finančných účtov, ako aj nehnuteľnosti. V tabuľke č. 1 sú uvedené tie aktíva a pasíva, z ktorých pozostáva upravené čisté bohatstvo.

Druhý cieľ EG-LMM – návrh metodológie, ako skonštruovať informáciu o rozdelení bohatstva z finančných účtov za sektor domácností, spočíval najmä vo zvolení spôsobu, ako sa bude pristupovať k nedostatočnému pokrytiu horného konca rozdelenia bohatstva v zisťovaní.

Všeobecne je známe, že rozdelenie bohatstva (ale aj príjmov) je nerovnomerné a výrazne koncentrované, keď malá časť domácností vlastní vysoký podiel bohatstva (príjmov). Skutočne bohaté domácnosti bývajú v zisťovaniach o bohatstve spravidla málo pokryté. Súvisí to s nízkym počtom takýchto domácností v celkovej populácii, takže sa nemusia dostať do hrubej vzorky domácností vytvorenej na zisťovanie, ako aj s ich neochotou sa na zisťovaní zúčastniť.

Problém s chýbajúcimi najbohatšími domácnosťami sa rieši aproximáciou horného konca empirického rozdelenia bohatstva pomocou Paretovho rozdelenia. Skutočnosť, že odhad Paretovho rozdelenia z údajov HFCS sa výrazne zlepšil, ak sa podarí zahrnúť do výberového súboru aspoň niekoľko veľmi bohatých domácností (tzn. pozorovaní), preukázala napríklad práca (Vermeulen, 2014). Tento poznatok sa pri zostavovaní DWA využil tak, že na základe verejne dostupných informácií o veľmi bohatých osobách, ktoré sú v danej krajine rezidentmi – najčastejšie sa používa rebríček najbohatších osôb časopisu Forbes – boli do súboru pridané aj tieto osoby.

2.3. ÚČTY ROZDELENIA BOHATSTVA DOMÁCNOSTÍ

Práca a výsledky expertnej skupiny EG-LMM vytvorili základy, na ktorých ďalej pracovala expertná skupina pre účty rozdelenia bohatstva (Expert Group on Distributional Accounts, EG DFA).

Aby bolo možné minimalizovať rozdiely medzi národnými účtami a HFCS, EG DFA vypracovala postupnosť krokov ako sa tieto rozdiely postupne odstraňovali:

- 1. krok: Synchronizovalo sa obdobie zberu údajov HFCS v jednotlivých vlnách so štvrťročnou publikáciou finančných účtov, upravila sa veľkosť populácie, keďže HFCS pracuje len so súkromnými domácnosťami, nie s kolektívnymi¹ domácnosťami.
- 2. krok: Úprava datasetu o veľmi bohaté domácnosti, ktoré majú tendenciu sa na zisťovaní o bohatstve nezúčastňovať. Pokiaľ neboli k dispozícii zdroje administratívnych údajov, použil sa rebríček najbohatších osobností. Od určitého prahu (výšky bohatstva, zvyčajne od úrovne 1 milión eur) bolo empirické rozdelenie aproximované Paretovým rozdelením.
- 3. krok: Ak medzi bohatstvom osôb na hornom konci rozdelenia a bohatstvom domácností z HFCS existoval prázdny interval, boli v tomto intervale odhadnuté umelé bohaté domácnosti pomocou Paretovej kalibrácie.

¹Kolektívne domácnosti sú napríklad osoby vo väzenských zariadeniach, členovia reholí v kláštoroch, obyvatelia zariadení sociálnych služieb a pod.

- 4. krok: Odhad portfólia finančných aktív a pasív, ktoré vlastní najbohatšie domácnosti a umelé domácnosti na základe modelových predpokladov.

V prípade potreby sa v jednotlivých krokoch zohľadňovali špecifiká na úrovni jednotlivých krajín, napríklad špecifické predpoklady o skladbe portfólia aktív domácností.

Po týchto úpravách bolo možné pristúpiť k vytvoreniu časového radu na rozdelenie bohatstva domácností. Pre každý nástroj sa najskôr vypočítala držba v jednotlivých deciloch v relatívnom vyjadrení, teda ako podiel na celkovom objeme nástroja (makroagregátu) z finančných účtov v období realizácie jednotlivých vln HFCS. Potom boli tieto podiely lineárne interpolované v časovom období medzi existujúcimi publikovanými vlnami zisťovania (pre Slovensko v období 2010 – 2021). V ďalšom kroku od poslednej, štvrtej vlny HFCS z roku 2021 pre všetky nasledujúce kvartály, za ktoré sú dostupné údaje finančných účtov, sa tieto podiely lineárne extrapolovali. Extrapolácia bola založená na predpoklade, že rozdelenie čistého bohatstva domácností sa nemení, zostáva rovnaké ako bolo pozorované v poslednej realizovanej vlne HFCS.

Finálny dataset na úrovni krajiny sa vytvoril pre násobením podielov za jednotlivé nástroje zodpovedajúcim makroagregátom z finančných účtov v danom štvrťroku.

Štatistiku DWA je potrebné považovať za experimentálnu štatistiku, keďže sa vo veľkej miere opiera o techniky odhadu založené na modelových predpokladoch, je stále vo fáze testovania a bude podliehať ďalším úpravám. Pri interpretácii výsledkov DWA je preto potrebná určitá obozretnosť.

3. ÚČTY ROZDELENIA BOHATSTVA DOMÁCNOSTÍ PRE VEREJNOSŤ

Prvé experimentálne výsledky ECB zverejnila v januári 2024. Údaje DWA údaje sa zverejňujú vždy v mesiaci nasledujúcom po publikácii štvrťročných finančných účtov na stránke ECB.²

Databáza údajov sa člení na eurozónu ako celok, členské krajiny eurozóny a Maďarsko. K dispozícii sú údaje o držbe ôsmich druhov aktív (vklady, podielové listy podielových fondov, dlhopisy, akcie, životné poistenie, nehnuteľnosti, finančný a nefinančný majetok súkromného podnikania) a dvoch komponentov pasív (úvery so zábezpekou a ostatné úvery) podľa decilov čistého bohatstva.

Dostupné je aj členenie čistého bohatstva podľa kategórií pracovná aktivita osoby na čele domácnosti (zamestnanec, podnikateľ, nezamestnaný, starobný dôchodca, nedefinovaný³) a vlastnícky status domácnosti (vlastník hlavného bývania, nájomca a iné).

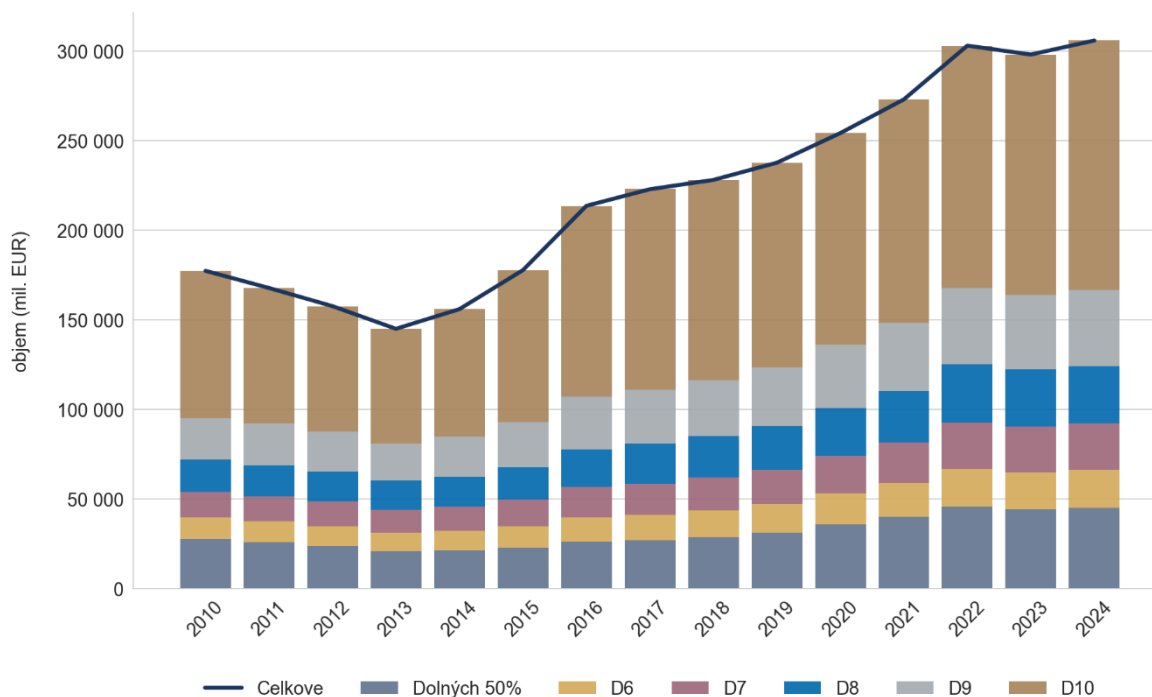
²<https://data.ecb.europa.eu/data/datasets/DWA/data-information>.

³Pracovná aktivita „nedefinovaný“ prináleží domácnostiam z rebríčka najbohatších osôb a umelým domácnostiam, keďže pre tieto skupiny domácností nie sú známe ich sociálno-demografické charakteristiky. Z hľadiska vlastníckeho statusu predpokladáme, že tieto domácnosti sú vlastníkami svojho hlavného bývania.

Na úrovni čistého bohatstva a jednotlivých nástrojov sú údaje dostupné v absolútnej hodnote v eurách, v hodnote na osobu (per capita) a v hodnote za domácnosť.

Databáza obsahuje aj agregátne ukazovatele ako priemer a medián čistého bohatstva, indikátory nerovnosti, konkrétne Giniho koeficient, čisté bohatstvo 5 % a 10 % najbohatších domácností, čisté bohatstvo 50 % najmenej bohatých domácností a ukazovateľ zadlženia – pomer dlhu k aktívam v celkovej populácii a na úrovni jednotlivých decilov čistého bohatstva. Podrobná informácia o všetkých publikovaných kategóriách a indikátoroch je uvedená v dokumente (ECB, 2024a).

Graf č. 1: Rozdelenie upraveného čistého bohatstva slovenských domácností podľa decilov

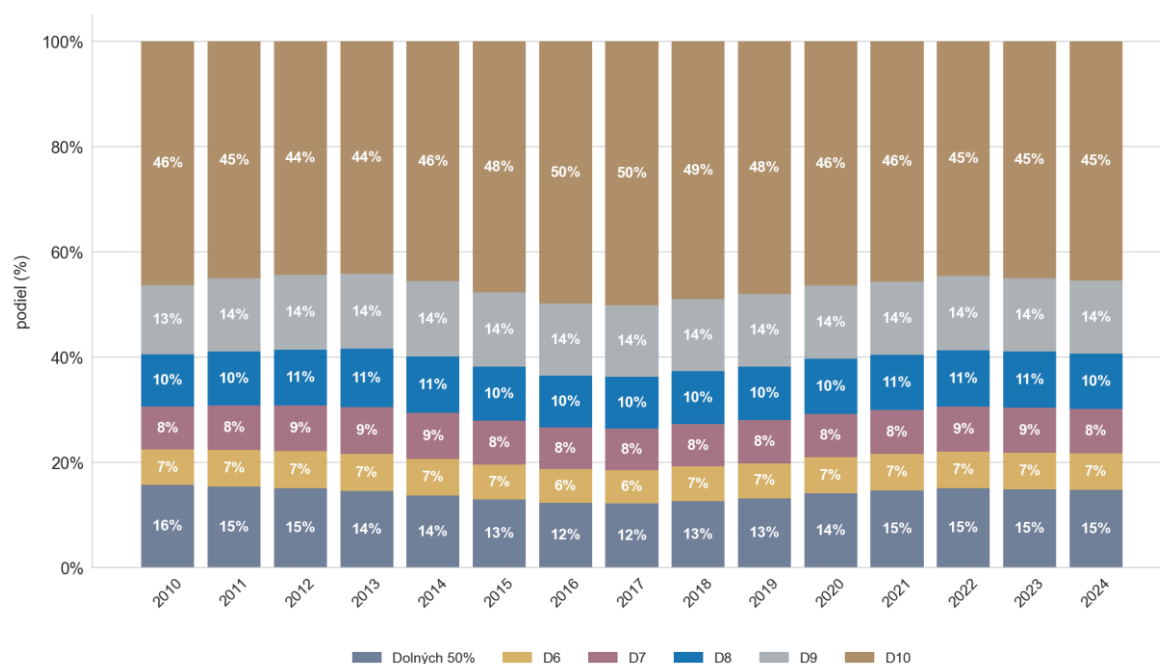
Zdroj: ECB; vlastné spracovanie

Vybrané výsledky za Slovensko ilustrujeme v grafoch č. 1 až 5. Rozdelenie upraveného čistého bohatstva v nominálnych hodnotách podľa decilov čistého bohatstva zachytáva graf č. 1. Vzhľadom na relatívne nízky podiel na celkovom čistom bohatstve je dolných 50 % domácností znázornených spoločne. Z grafu č. 1 vyplýva, že medzi rokmi 2010 – 2013 čisté bohatstvo slovenských domácností nominálne klesalo, od roku 2014 do roku 2022 zaznamenávalo rast.

Pri znázornení percentuálneho podielu jednotlivých skupín domácností (decilov) na celkovom upravenom čistom bohatstve je evidentná nerovnosť v rozdelení čistého bohatstva (graf č. 2), keď 50 % domácností s najnižším čistým bohatstvom vlastnilo ekvivalent iba 12 – 16 % z celkového bohatstva. Na druhej strane 10 % najbohatších domácností malo na celkovom bohatstve podiel v rozmedzí 44 – 50 %.

Najvyššia nerovnosť v rozdelení bohatstva v sledovanom období rokov 2010 až 2024 bola zaznamenaná v tretej vlne zisťovania HFCS v roku 2017, v nasledujúcej vlne HFCS v roku 2021 sa rozdelenie bohatstva posunulo mierne v prospech dolných 50 % domácností.

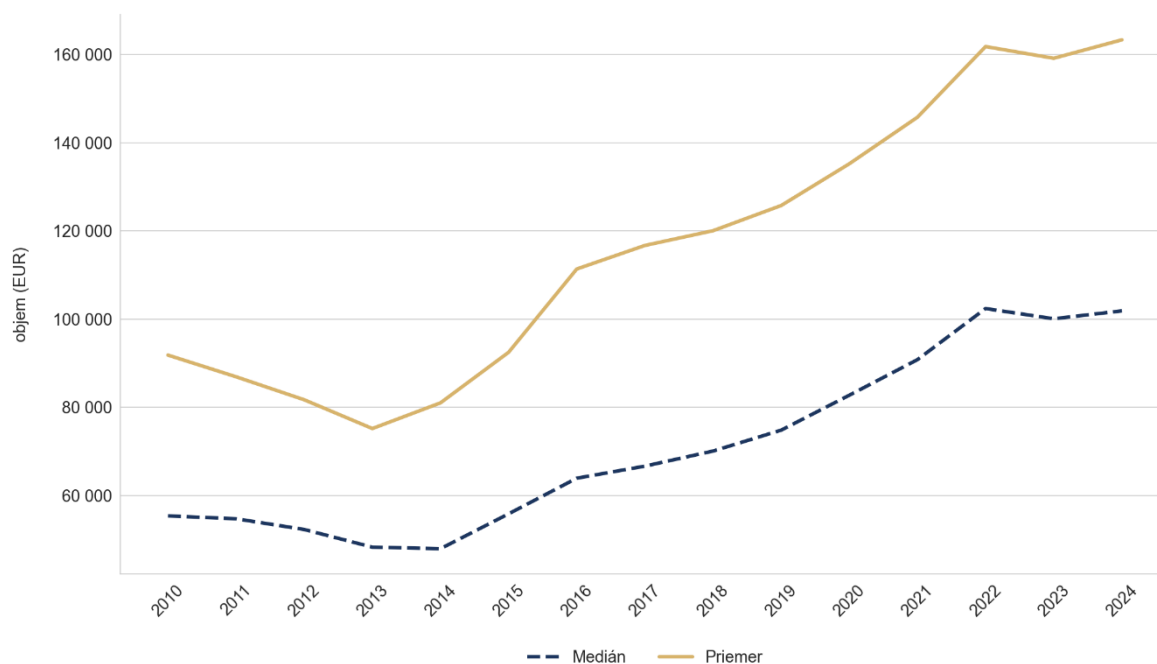
Graf č. 2: Rozdelenie upraveného čistého bohatstva slovenských domácností podľa decilov

Zdroj: ECB; vlastné spracovanie

Mediánová domácnosť (nachádzajúca sa v strede rozdelenia čistého bohatstva) vlastnila v roku 2010 čisté bohatstvo vo výške 56-tisíc eur, ako ilustruje graf č. 3. Bohatstvo mediánovej domácnosti sa zvyšovalo až k úrovni 90-tisíc eur (vo štvrtom štvrtroku 2021), v období ostatnej zverejnenej vlny HFCS. Extrapolácia na základe rozdelenia bohatstva z tejto vlny do konca roku 2024 naznačuje, že čisté bohatstvo mediánovej domácnosti by sa mohlo pohybovať na úrovni 100-tisíc eur.

Graf č. 3: Medián a priemer čistého bohatstva slovenských domácností

Zdroj: ECB; vlastné spracovanie

Bohatstvo priemernej domácnosti sa vzhľadom na koncentráciu vo vyšších decilocho rozdelenia bohatstva pohybovalo na vyšších úrovniach ako medián. V rámci sledovaného obdobia dosahovalo najnižšiu nominálnu úroveň 75-tisíc eur v roku 2013. Po roku 2021, pri extrapolácii na základe rozdelenia bohatstva zo štvrtej vlny HFCS, by sa mohlo pohybovať na úrovni 160-tisíc eur. Pomer priemeru k mediánu sa však výrazne nemenil, pohyboval sa v rozmedzí 1,5 – 1,8.

Graf č. 4: Portfólio aktív v prepočte na domácnosť

Zdroj: ECB; vlastné spracovanie

Pri pohľade na skladbu portfólia aktív v prepočte na domácnosť (graf č. 4) je zrejmé, že pre slovenské domácnosti sú nehnuteľnosti najvýznamnejším aktívom so 70 % podielom na celkových aktívach. Z finančných aktív majú najvyššie zastúpenie vklady.

Zastúpenie jednotlivých nástrojov možno považovať za pomerne stabilné. Medzi rokmi 2010 a 2024 sa mierne zvýšilo zastúpenie vkladov a podielových listov podielových fondov, naopak, mierny pokles nastal pri majetku súkromného podnikania, pri cenných papieroch (dlhových cenných papieroch a kótovaných akciách) a pri životnom poistení.⁴

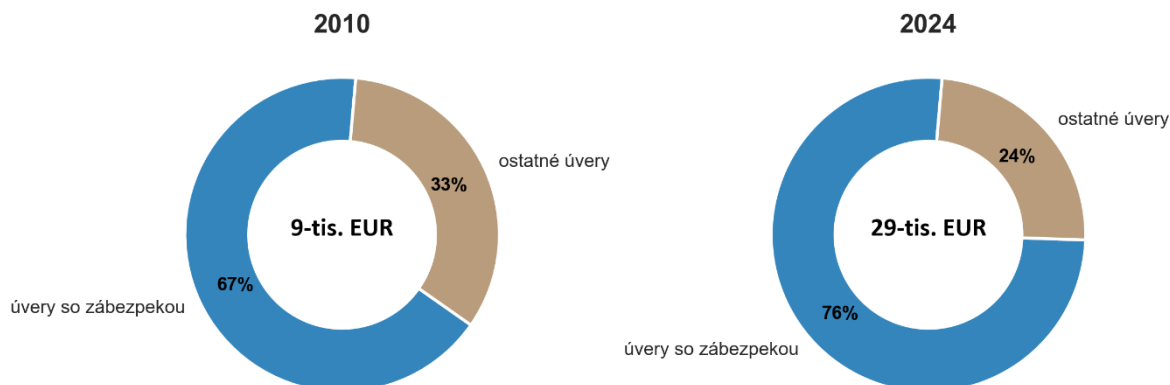
Vysoká miera vlastníctva nehnuteľností, najmä hlavného bývania domácností (podľa Cupáka a kol., 2023, sa dlhodobo pohybuje na úrovni 90 % domácností) podmieňuje nielen skladbu portfólia aktív domácností, ale aj štruktúru dlhu.

Zloženie dlhu v prepočte na jednu domácnosť znázorňuje graf č. 5. Zastúpenie úverov so zábezpekou bolo výrazne vyššie ako zastúpenie ostatných úverov. V sledovanom období sa podiel úverov so zábezpekou aj výrazne zvýšil vzhľadom na rast objemu týchto úverov v spojení s rastom participácie domácností na tomto type úverov (Cupák a kol., 2023).

Rast celkového dlhu medzi rokmi 2010 až 2024 prevyšoval rast aktív domácností, čo sa odrazilo na pomerne dynamickom náraste zadĺženia meraného ukazovateľom dlhu k aktívam. V sledovanom období tento ukazovateľ vzrástol z 8,8 % na 14,9 %.

⁴Za predpokladu, že portfólio aktív domácností zostane aj v roku 2024 rovnaké ako bolo pri zisťovaní v roku 2021.

Graf č. 5: Skladba dlhu v prepočte na domácnosť

Zdroj: ECB; vlastné spracovanie

Spolu s údajmi je na stránke ECB venovanej DWA dostupná aj metodologická poznámka podrobne vysvetľujúca postupnosť tvorby DWA (ECB 2024b). Granulárne údaje (na úrovni domácností) sú v súčasnosti dostupné len interným používateľom, teda analytikom z ECB a z národných centrálnych bánk.

4. ZÁVER

Cieľom príspevku bolo informovať o projekte účty rozdelenia bohatstva domácností a projektov ESCB, ktoré umožnili jeho realizáciu. ESCB má o túto tému záujem z dôvodu potreby analyzovať vplyv menovej politiky na rozdelenie bohatstva domácností a z toho plynúci vývoj nerovností v bohatstve a v príjmoch.

Novou fázou projektu bolo prvé zverejnenie údajov pre verejnosť na úrovni decilov čistého bohatstva eurozóny a jej členských krajín za jednotlivé komponenty čistého bohatstva a vybrané ukazovatele nerovnosti. Projekt má na data portáli ECB vlastnú stránku. Používatelia si môžu stiahnuť údaje vo forme pivotovej tabuľky v Exceli. Táto forma umožňuje pomerne jednoduché zadávanie výstupnej formy a parametrov.

Ďalšie rozširovanie projektu pôjde v smere dopĺňania konceptu upraveného čistého bohatstva o finančné nástroje, ktoré sú medzi HFCS a finančnými účtami kompatibilné v menšej miere. Uvažuje sa preto, že namiesto priameho prepájania s mikroúdajmi budú agregované hodnoty z finančných účtov alokované medzi domácnosti na základe modelových predpokladov a proxy premenných.

V súčasnosti sa v rámci štatistiky HFCS spracovávajú výsledky vlny z roku 2023, po finalizácii na národnej úrovni bude štatistika DWA aktualizovaná o novú dostupnú informáciu o rozdelení bohatstva domácností na mikroúrovni.

Článok vznikol v rámci riešenia projektových úloh APVV-23-0329 a 09I03-03-V05-00003.

LITERATÚRA

Cupák, A., Jurašková Kucserová, J., Klacso, J., & Strachotová, A. (2023). *Household Finance and Consumption Survey 2021: Výsledky zo Slovenska* (NBS Occasional Paper č. 2/2023). Národná banka Slovenska. <https://nbs.sk/dokument/a43bd58e-776c-4c1c-b761-cbe804537a0d/stiahnut/?force=false>

- European Central Bank. (2024a). *Overview note on the distributional wealth accounts (DWA)*.
https://data.ecb.europa.eu/sites/default/files/2024-01/DWA%20Overview%20note_0.pdf
- European Central Bank. (2024b). *Methodological note on the distributional wealth accounts (DWA)*.
https://data.ecb.europa.eu/sites/default/files/2024-01/DWA%20Methodological%20note_0.pdf
- Expert Group on Linking Macro and Micro Data for the Household Sector. (2020). *Understanding household wealth: Linking macro and micro data to produce distributional financial accounts* (ECB Statistics Paper No. 37). Európska centrálna banka. <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpsps/ecb.sps37~433920127f.en.pdf>
- International Monetary Fund. (2009). *The financial crisis and information gaps: Report to the G-20 finance ministers and central bank governors*.
<https://www.imf.org/external/np/q20/pdf/102909.pdf>
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2013). *OECD framework for statistics on the distribution of household income, consumption and wealth*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264194830-en>
- Vermeulen, P. (2014). *How fat is the top tail of the wealth distribution?* (ECB Working Paper No. 1692). European Central Bank.
<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp1692.pdf>

RESUMÉ

Účty rozdelenia bohatstva sú štatistikou ESCB, ktorá sa od roku 2024 zverejňuje štvrťročne ako experimentálny dataset za eurozónu a dvadsať krajín ESCB vrátane Slovenska. DWA spája informáciu o rozdelení bohatstva, ktorá je dostupná s nízkou, zvyčajne trojročnou periodicitou, a agregované údaje o bilancii domácností, dostupné štvrťročne. DWA dopĺňa a rozširuje údaje, ktoré boli doteraz dostupné z agregovaných sektorových účtov. Perspektívne sa bude dataset dopĺňať o ďalšie indikátory za domácnosti na úrovni decilov rozdelenia čistého bohatstva. Pracuje sa aj na rozšírení konceptu upraveného čistého bohatstva.

RESUME

The wealth distribution accounts are ESCB statistics that have been published quarterly since 2024 as an experimental dataset for the euro area and twenty ESCB countries, including Slovakia. The DWA combines information on wealth distribution, which is available with a low, usually three-year periodicity, and aggregated household balance sheet data, available quarterly. The DWA complements and extends the data that has been available so far from aggregated sector accounts. In the future, the dataset will be supplemented with additional indicators at the level of the net wealth distribution deciles. Work on widening the concept of adjusted net wealth is also underway.

PROFESIJNÝ ŽIVOTOPIS

Ing. Denys Orlov od roku 2024 pracuje v Národnej banke Slovenska v odbore štatistiky. Od roku 2024 je členom expertnej skupiny Distributional Financial Accounts za Slovensko. V roku 2025 sa stal členom siete expertov na zisťovanie o financiách a spotrebe (Household Finance and Consumption Network, HFCN) pri Európskej centrálnej banke, kde pôsobí ako národný expert za Slovensko. Zároveň pôsobí ako interný doktorand na katedre bankovníctva a medzinárodných financií Národohospodárskej fakulty Ekonomickej univerzity v Bratislave.

Ing. Anna Strachotová od roku 2020 pracuje v Národnej banke Slovenska v odbore štatistiky. Venuje sa príprave zisťovania HFCS a štatistickému spracovaniu údajov zisťovania. Od roku 2022 je členkou expertnej skupiny Distributional Financial Accounts za Slovensko. V roku 2014 sa stala členkou siete expertov na zisťovanie o financiách a spotrebe (HFCN) pri Európskej centrálnej banke, kde pôsobí ako národná expertka za Slovensko. V rokoch 1994 – 2019 pracovala ako vedecká pracovníčka v odbore výskumu NBS.

KONTAKT

denys.orlov@nbs.sk

anna.strachotova@nbs.sk

Informatívny článok/Information article

Monika RÁKOŠOVÁ
Štatistický úrad Slovenskej republiky

MIERA CHUDOBY ALEBO SOCIÁLNEHO VYLÚČENIA V SLOVENSKÝCH DOMÁCNOSTIACH

SLOVAK HOUSEHOLDS AT RISK OF POVERTY OR SOCIAL EXCLUSION

ABSTRAKT

Boj proti chudobe alebo sociálnemu vylúčeniu patrí medzi kľúčové dlhodobé ciele sociálnej politiky Slovenskej republiky aj Európskej únie. Na sledovanie tohto cieľa sa využíva komplexný ukazovateľ miery rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia, ktorý kombinuje tri dimenzie: príjmovú chudobu, závažnú materiálnu a sociálnu depriváciu a veľmi nízku intenzitu práce. Štatistický úrad SR každoročne vykonáva zisťovanie EU SILC, ktoré prináša detailné údaje o príjmoch a životných podmienkach domácností. Cieľom tohto príspevku je poukázať na stav chudoby alebo sociálneho vylúčenia na Slovensku v roku 2024 vo všetkých troch dimenziách chudoby za Slovensko aj za jednotlivé kraje. Súhrnný ukazovateľ miery rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia je zároveň podrobnejšie skúmaný z hľadiska vybraných typov domácností, pričom analýza siaha až na regionálnu úroveň.

ABSTRACT

The struggle against poverty or social exclusion is one of the key long-term objectives of the social policy of the Slovak Republic and the European Union. A comprehensive indicator of the risk of poverty or social exclusion is used to monitor this objective, combining three dimensions: income poverty, severe material and social deprivation and very low work intensity. The Statistical Office of the Slovak Republic conducts the EU SILC survey annually, which provides detailed data on household incomes and living conditions. The aim of this article is to indicate the state of poverty or social exclusion in Slovakia in 2024 in all three dimensions of poverty for Slovakia, but also in individual regions. At the same time, the composite indicator of the risk of poverty or social exclusion is analysed in more detail in terms of selected types of households, with the analysis extending to the regional level.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

chudoba, sociálne vylúčenie, príjmová chudoba, domácnosti, EU SILC

KEY WORDS

poverty, social exclusion, income poverty, households, EU SILC

1. ÚVOD

Znižovanie chudoby alebo sociálneho vylúčenia predstavuje dlhodobú prioritu verejných politík. Dosiachnutie zlepšenia životných podmienok ohrozených skupín obyvateľstva si vyžaduje existenciu strategických a dlhodobých plánov s jasne stanovenými cieľmi a opatreniami zo strany verejných inštitúcií. V tomto kontexte Európska komisia v roku 2021 navrhla hlavné ciele Európskej únie, ktoré by sa mali naplniť do roku 2030 v rámci implementácie akčného plánu na realizáciu Európskeho

piliera sociálnych práv. Na meranie cieľa v oblasti sociálnej inklúzie bol stanovený indikátor miery rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia (AROEPE), ktorý je hlavným indikátorom štatistického výberového zisťovania o príjmoch a životných podmienkach domácností (EU SILC). Štatistický úrad SR realizuje toto zisťovanie od roku 2005 každoročne. Jeho hlavným cieľom je poskytovať pravidelné podrobné informácie o príjmoch, úrovni a štruktúre chudoby a sociálnom vylúčení domácností na Slovensku. Vďaka respondentom, ktorí vyplnia dotazník, sa získavajú údaje dôležité pre hodnotenie životnej úrovne slovenských domácností, umožňujú sledovať a analyzovať životné podmienky domácností a ich členov v aktuálnom roku a aj z dlhodobého hľadiska. Výstupy zo zisťovania sú dôležitým podkladom v rozhodovacích procesoch, pre koncepčné zámery, analyzovanie sociálnej situácie v domácnostiach a následné prijímanie konkrétnych opatrení smerujúcich k zvyšovaniu kvality života obyvateľov SR. Zisťovanie je tiež súčasťou Európskeho štatistického programu a je realizované v súlade s nariadením Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 2019/1700 a delegovaných nariadení na príslušný rok.

Pri indikátore miery rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia sa okrem konceptu príjmovej chudoby zohľadňujú ďalšie dve dimenzie – materiálna a sociálna deprivácia a vylúčenie z trhu práce, t. j. indikátor je tvorený kombináciou troch čiastkových indikátorov:

- **Miera rizika príjmovej chudoby** – vyjadruje podiel osôb (v percentách) v celkovej populácii, ktorých ekvivalentný disponibilný (čistý) príjem sa nachádza pod hranicou rizika chudoby. Hranica rizika chudoby je stanovená ako 60 % mediánu národného ekvivalentného disponibilného príjmu.
- **Miera závažnej materiálnej a sociálnej deprivácie** – vyjadruje podiel populácie (v percentách), ktorá čelí vynútenému nedostatku v najmenej 7 položkách z nového zoznamu 13 položiek materiálnej a sociálnej núdze.
- **Miera veľmi nízkej intenzity práce** – vyjadruje podiel všetkých osôb vo vekovej kategórii 0 – 64 rokov žijúcich v domácnostiach, v ktorých členovia v pracovnom veku odpracovali počas predchádzajúceho roka menej ako 20 % zo svojho celoročného pracovného potenciálu. Referenčná populácia bola upravená tak, aby nezahŕňala osoby na dôchodku a študentov.

Indikátor miery rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia je definovaný ako počet ľudí, ktorí sú ohrození rizikom príjmovej chudoby a/alebo sú závažne materiálne a sociálne deprivovaní a/alebo žijú v domácnosti s veľmi nízkou pracovnou intenzitou. Sociálne vylúčenie pritom znamená mať nerovný prístup k základným zdrojom spoločnosti (zamestnanie, vzdelanie, bývanie, zdravotná starostlivosť, sociálna ochrana) a nemožnosť zapojiť sa do normálnych vzťahov a aktivít, do ktorých sa zapája väčšina ľudí v spoločnosti (napr. ekonomických, sociálnych, kultúrnych či politických vzťahov), ktorými sa zabezpečuje integrácia v spoločnosti. U jednotlivca to konkrétne znamená, že mu nie sú bežne dostupné tovary a služby, t. j. nie sú pokryté ani jeho základné životné potreby, je súčasne vylúčený z diania a vzťahov, do ktorých je zapojená väčšina spoločnosti v jeho okolí.

2. DIMENZIE CHUDOBY

V roku 2024 čelilo chudobe alebo sociálnemu vylúčeniu viac ako 980-tisíc osôb, teda približne 18,3 % z celkového počtu obyvateľov Slovenska. Podiel osôb ohrozených rizikom chudoby alebo sociálneho vylúčenia sa medziročne zvýšil o 0,7 percentuálneho bodu (p. b.). V predchádzajúcom roku (2023) bolo chudobou alebo sociálnym vylúčením ohrozených 17,6 % obyvateľov.

Tabuľka č. 1: Dimenzie chudoby v krajoch SR, 2024

Indikátor	Miera rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia		Miera rizika príjmovej chudoby		Miera závažnej materiálnej a sociálnej deprivácie		Miera veľmi nízkej intenzity práce	
	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.
SR	18,3	980 219	14,5	778 245	7,6	408 424	3,8	205 981
Bratislavský kraj	8,6	62 274	7,0	50 538	1,6	11 726	0,6	4 640
Trnavský kraj	12,1	67 610	8,3	46 311	2,6	14 356	3,8	21 347
Trenčiansky kraj	15,2	85 336	8,9	49 962	8,1	45 610	1,3	7 246
Nitriansky kraj	19,4	128 242	14,8	97 603	5,3	34 986	2,9	19 075
Žilinský kraj	13,7	92 946	11,4	77 286	2,2	15 232	1,7	11 854
Banskobystrický kraj	23,1	140 501	16,3	99 006	13,0	78 728	6,0	36 373
Prešovský kraj	28,0	223 974	24,2	193 884	16,0	128 195	7,1	56 605
Košický kraj	23,3	179 336	21,2	163 653	10,3	79 591	6,3	48 840

Zdroj: Štatistický úrad SR, EU SILC 2024

Najvyššia miera rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia sa dlhodobo vyskytuje v Prešovskom kraji. V roku 2024 tam čelilo chudobe približne 28,0 % obyvateľov, čo predstavuje približne 224-tisíc ľudí. Vysoký podiel osôb ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením, nad hranicou 20 %, bol aj v Banskobystrickom (23,1 %) a Košickom (23,3 %) kraji. Naopak, najnižší podiel obyvateľov ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením je dlhodobo v Bratislavskom kraji, kde v roku 2024 predstavoval 8,6 %. Pod hranicou chudoby za SR boli aj obyvatelia v Trnavskom (12,1 %), Žilinskom (13,7 %) a Trenčianskom (15,2 %) kraji.

3. CHUDOBA A SOCIÁLNE VYLÚČENIE VO VYBRANÝCH TYPOCH DOMÁCNOSTÍ

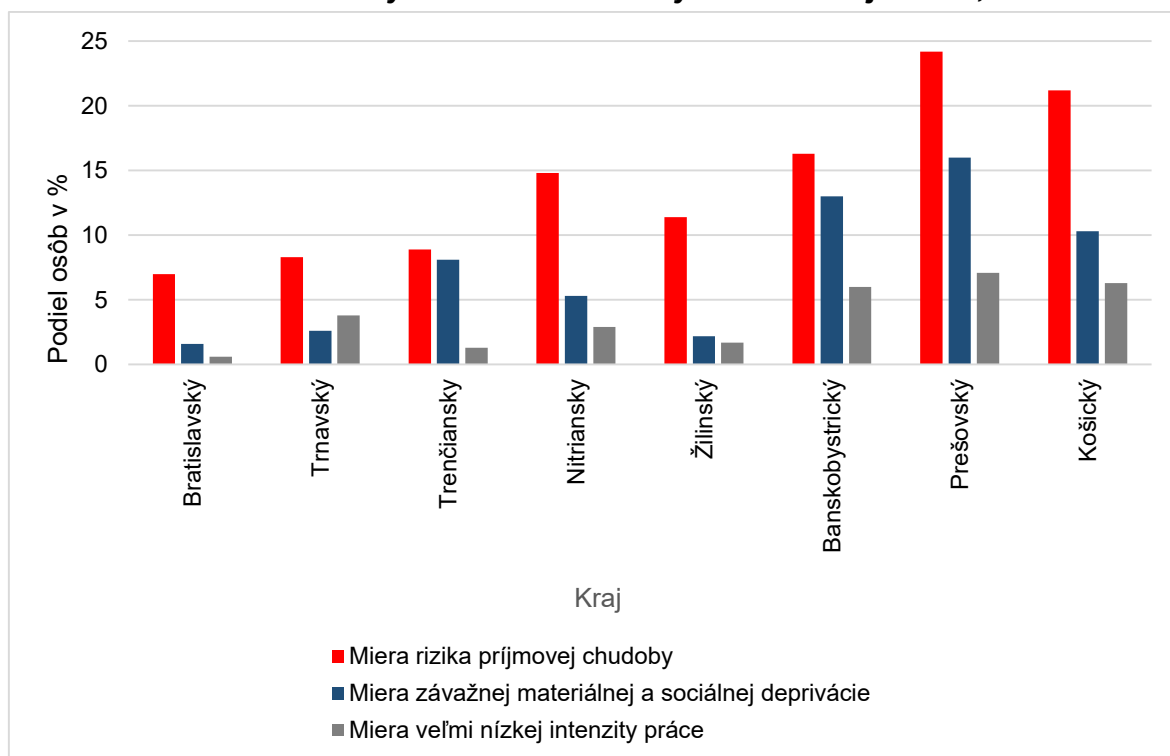
Jedným z častých problémov slovenských domácností je nízka úroveň príjmu. Tento problém sa výrazne odráža v údajoch, podľa ktorých je vypočítaná miera rizika príjmovej chudoby ako jedna z troch hlavných dimenzií chudoby, ktorá sa v hlavnom indikátore prejavuje najvýraznejšie. Nízkym príjmom čelili najmä Prešovský (24,2 %), Košický (21,2 %) a Banskobystrický kraj (16,3 %).

V grafe č. 1 je graficky zobrazené porovnanie situácie v krajoch z hľadiska troch dimenzií chudoby samostatne. Je možné vidieť, že v roku 2024 boli vo všetkých dimenziách chudoby najvyššie podiely osôb na východnom Slovensku, čiže v Prešovskom a Košickom kraji. Zaujímavé sú práve rozdiely medzi dimenziami chudoby, ktoré je možné vidieť v rámci samotných krajov. Vo väčšine krajov bola miera príjmovej chudoby výrazne vyššia od ostatných dimenzií chudoby, a to od 10,9 p. b.

v Košickom kraji po 3,3 p. b. v Banskobystrickom kraji. Výnimkou je Trenčiansky kraj, v ktorom rozdiel medzi mierou príjmovej chudoby a mierou závažnej materiálnej a sociálnej deprivácie bol len 0,8 p. b.

Veľmi nízkou intenzitou práce bolo v SR v roku 2024 ohrozených 3,8 % osôb vo vekovej kategórii 0 – 64 rokov. Najvyššie podiely týchto osôb boli na východnom Slovensku, ale aj v Banskobystrickom kraji, kde bolo až 6 % týchto osôb zasiahnutých veľmi nízkou intenzitou práce. V Bratislavskom kraji bolo v roku 2024 iba 0,6 % osôb ohrozených touto dimenziou chudoby.

Graf č. 1: Dimenzie chudoby alebo sociálneho vylúčenia v krajoch SR, 2024

Zdroj: Štatistický úrad SR, EU SILC 2024

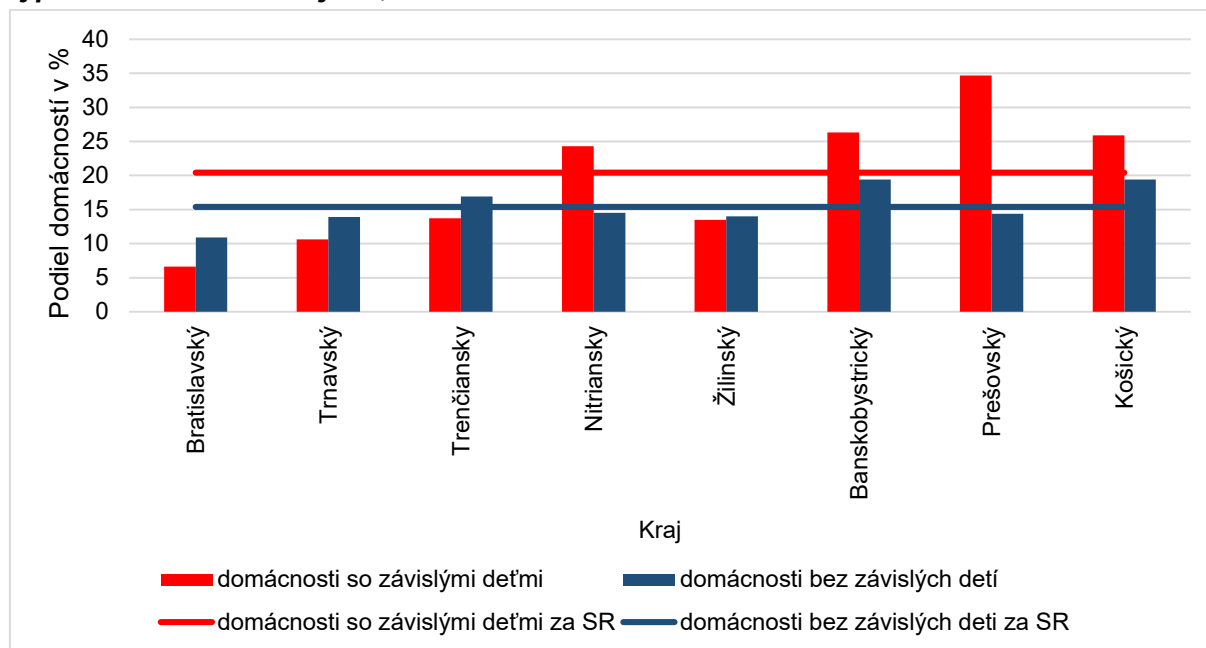
Hlavný indikátor miery rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia sa ďalej analyzoval z pohľadu typu domácnosti. Graf č. 2 zobrazuje mieru chudoby alebo sociálneho vylúčenia v domácnostiach so závislými deťmi a domácnostiach bez závislých detí v jednotlivých krajoch. Obsahuje zároveň aj informáciu o tom, aký je podiel týchto domácností ohrozených chudobou za celú SR.

Z pohľadu Slovenskej republiky možno konštatovať, že domácnosti so závislými deťmi sú ohrozenejšie ako tie, ktoré závislé deti nemajú. Pod závislým dieťaťom sa rozumie osoba, ktorá je členom domácnosti a ktorej vek je menej ako 18 rokov alebo je vo veku od 18 do 24 rokov, ekonomicky neaktívna a býva aspoň s jedným rodičom. V roku 2024 boli domácnosti so závislými deťmi v SR 1,3-násobne viac ohrozené rizikom chudoby alebo sociálneho vylúčenia ako domácnosti bez detí. Kým v domácnostiach bez závislých detí bola miera rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia 15,4 %, v domácnostiach so závislými deťmi bola na úrovni 20,4 %. To znamená, že v podmienkach SR sú domácnosti, ktoré sa starajú o závislé deti, z hľadiska ohrozenia chudobou podstatne rizikovejšie ako domácnosti bez detí.

Z detailnejšej analýzy úrovne krajov je však možné vidieť, že pri niektorých krajoch to neplatí.

Graf č. 2: Podiel domácností ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením podľa typu domácností v krajoch, 2024

Zdroj: Štatistický úrad SR, EU SILC 2024

V krajoch západného Slovenska, s výnimkou Nitrianskeho kraja, bola miera rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia vyššia v domácnostiach bez závislých detí. V Bratislavskom kraji je miera rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia v domácnostiach bez závislých detí vyššia až o 4,3 p. b. oproti miere rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia v domácnostiach so závislými deťmi. V Prešovskom kraji bola v roku 2024 opačná situácia. Miera rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia v domácnostiach so závislými deťmi tu bola zo všetkých krajov najvyššia, čelilo jej až 34,7 % týchto domácností. Pritom podiel domácností bez závislých detí, ktoré čelili chudobe alebo sociálnemu vylúčeniu v Prešovskom kraji, bol len 14,4 %.

Z kategórie domácností so závislými deťmi boli najviac ohrozené neúplné domácnosti (1 rodič s 1 závislým dieťaťom), kde bola miera rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia 37,8 %. Bolo to takmer 2,1-krát viac ako u celkovej populácie. Ďalej boli najviac ohrozené domácnosti s vyšším počtom detí, t. j. domácnosti 2 dospelých s 2 a viac závislými deťmi (19,5 %). V kategórii domácností bez závislých detí boli najviac ohrozené chudobou alebo sociálnym vylúčením domácnosti pozostávajúce z jednotlivca, a to až 28,3 %. Najmenej ohrození chudobou v tejto kategórii boli domácnosti 2 dospelých, v ktorých bol aspoň jeden z nich vo veku 65 rokov a viac (12,9 %). Vyššia zraniteľnosť chudobou alebo sociálnym vylúčením je spojená s horšou schopnosťou domácnosti mobilizovať zdroje (najmä svoju pracovnú silu, ktorá je najdôležitejším zdrojom príjmu), ale aj s počtom detí v domácnosti.

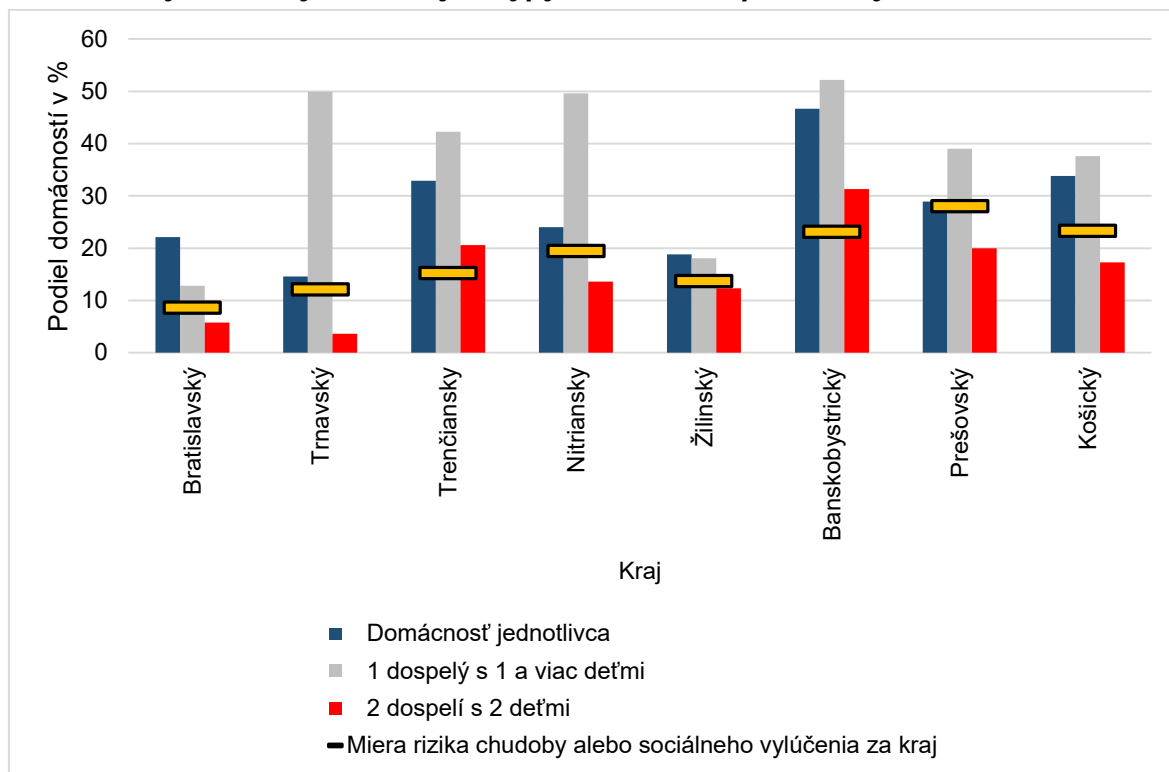
Počet a podiel obyvateľov ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením v rôznych typoch domácností sa v rámci krajov Slovenska výrazne líši, čo je zrejmé aj v roku 2024. Medzi najohrozenejšie typy domácností patria domácnosti 1 dospelého s 1 a viac deťmi (označované aj ako neúplné domácnosti), domácnosti jednotlivca a v niektorých krajoch aj domácnosť 2 dospelých s 2 deťmi.

Tabuľka č. 2: Miera rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia vo vybraných typoch domácností v krajoch SR, 2024

Typ domácnosti	Domácnosti bez závislých detí spolu	z toho vybrané:			Domácnosti so závislými deťmi spolu	z toho vybrané:		
		Domácnosť jednotlivca	2 dospelí, obaja vo veku do 65 r.	2 dospelí, aspoň jeden vo veku 65+ r.		1 dospelý s 1 a viac deťmi	2 dospelí s 1 dieťaťom	2 dospelí s 2 deťmi
SR	15,4	28,3	14,1	12,9	20,4	37,8	16,2	14,3
Bratislavský kraj	10,9	22,1	12,3	12,9	6,6	12,8	4,2	5,8
Trnavský kraj	13,9	14,6	13,5	7,6	10,6	49,9	16,2	3,6
Trenčiansky kraj	16,9	32,9	15,4	14,1	13,7	42,3	19,0	20,6
Nitriansky kraj	14,5	24,0	12,2	9,5	24,3	49,6	22,6	13,6
Žilinský kraj	14,0	18,8	9,8	13,2	13,5	18,1	16,2	12,3
Banskobystrický kraj	19,4	46,7	13,0	16,8	26,3	52,2	15,5	31,1
Prešovský kraj	14,4	28,9	26,7	22,4	34,7	39,0	36,4	20,0
Košický kraj	19,4	33,8	16,2	8,8	25,9	37,6	12,9	17,3

Zdroj: Štatistický úrad SR, EU SILC 2024

V Bratislavskom kraji boli najviac ohrozené chudobou alebo sociálnym vylúčením domácnosti jednotlivca (22,1 %). Najvyšší podiel domácností jednotlivca ohrozených chudobou bol v Banskobystrickom kraji (46,7 %) a tiež v Košickom (33,8 %) a Trenčianskom (32,9 %) kraji. Neúplné domácnosti boli v roku 2024 ohrozené chudobou alebo sociálnym vylúčením výrazne v Banskobystrickom (52,2 %), Trnavskom (49,9 %) a Nitrianskom (49,6 %) kraji.

Graf č. 3: Vybrané najohrozenejšie typy domácností podľa krajov, 2024

Zdroj: Štatistický úrad SR, EU SILC 2024

Domácnosti 2 dospelých s 2 deťmi boli najmenej ohrozené v Trnavskom kraji (3,6 %). Tento typ domácnosti je jediným z vybraných ohrozených typov domácností, ktorý je v štyroch krajoch SR pod mierou rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia v danom kraji. Všetky ostatné typy domácností sa nachádzajú nad hranicou chudoby kraja. Okrem už spomenutého Trnavského kraja (o 8,5 p. b menej) ide o Prešovský kraj (o 8,0 p. b.) a Nitriansky kraj (o 5,8 p. b.).

4. ZÁVER

Z uvedenej analýzy vyplýva, že chudoba alebo sociálne vylúčenie na Slovensku sú naďalej aktuálnym problémom, pričom ich rozsah a intenzita sa významne líšia medzi jednotlivými regiónmi aj typmi domácností. Najvyššie miery ohrozenia sa koncentrujú najmä na východnom Slovensku, v Prešovskom a Košickom kraji. V týchto krajoch sa kumuluje viacero nepriaznivých faktorov, ako nízka úroveň príjmov, vyššia nezamestnanosť a obmedzený prístup k pracovným príležitostiam. Mimoriadne zraniteľné sú neúplné domácnosti a domácnosti jednotlivcov, ktoré čelia vyššiemu riziku chudoby alebo sociálneho vylúčenia.

Zároveň sa ukazuje, že domácnosti so závislými deťmi, najmä ak ide o osamelých rodičov, patria medzi najviac ohrozené skupiny, čím sa potvrdzuje význam cielenej podpory pre tieto skupiny v rámci verejných opatrení. Regionálne rozdiely v podieloch ohrozených domácností poukazujú na potrebu prispôbovať opatrenia proti chudobe miestnym podmienkam a posilniť regionálnu sociálnu politiku.

Podrobnejšie analýzy sa nachádzajú v publikácii Chudoba a sociálne vylúčenie na Slovensku v roku 2024 (Výstupy zo zisťovania EU SILC 2024), dostupnej v elektronickej podobe na webovej stránke Štatistického úradu SR.

PROFESIJNÝ ŽIVOTOPIS

Ing. Monika Rákošová absolvovala inžinierske štúdium na Ekonomickej univerzite v Bratislave v odbore obchodný manažment (2012). Po ukončení štúdia pôsobila niekoľko rokov na alma mater v Centre podnikateľských činností a univerzitných služieb. Od roku 2020 pracuje v sekcii sociálnych štatistík a demografie Štatistického úradu SR, kde sa v roku 2023 stala riaditeľkou odboru štatistiky životnej úrovne obyvateľstva. V tejto oblasti sa špecializuje na problematiku sociálnej ochrany podľa metodiky ESSPROS a výberové zisťovania v domácnostiach.

KONTAKT

monika.rakosova@statistics.sk

INFORMÁCIE PRE PRISPIEVATEĽOV

Príspevky prijímame v slovenskom, v českom a v anglickom jazyku. Musia rešpektovať odborné zameranie časopisu a jeho vedecký charakter. Zaslaný príspevok nesmie byť v recenznom konaní v inom časopise, ani uverejnený v odbornej a inej tlači.

Príspevky zasielajte v elektronickej forme vo formáte MS Word alebo Open Office, typ písma Arial, veľkosť 12, riadkovanie 1. Nad titulkom treba uviesť meno autora a jeho pracovisko.

Súčasťou príspevku je abstrakt (základný popis cieľa a spôsobu spracovania faktov v rozsahu do 100 slov), kľúčové slová (maximálne 5), resumé (stručné zhrnutie obsahu článku s dôrazom na jeho prínos a najvýznamnejšie závery v rozsahu do 500 slov), profesijný životopis (v rozsahu do 120 slov) a kontakt (e-mailová adresa autora). Názov článku, abstrakt, kľúčové slová a resumé poskytne autor aj v anglickom jazyku. Zoznam použitej literatúry v abecednom poradí s úplnými bibliografickými údajmi sa uvádza na konci článku. Odkazy na literatúru sa uvádzajú v texte číslami v hranatých zátvorkách. Poznámky s poradovým číslom sú umiestnené pod čiarou na príslušnej strane textu, ku ktorému sa vzťahujú. Podrobnejšie pokyny nájdú autori na ssad.statistics.sk.

Rozsah vedeckých článkov je okolo 15 normostrán, informatívnych článkov 6 normostrán, recenzie, rozhovory a informácie publikujeme v rozsahu maximálne 3 normostrany. Tabuľky, mapy, grafy a obrázky musia mať názov a uvedení zdroj údajov; odporúčame, aby kopírovali šírku textu. Skratky sa používajú len minimálne, pri prvom použití je potrebné skratku v zátvorke rozpísať. Redakcia zabezpečuje jazykovú úpravu textu.

Príspevky sú recenzované. Oponentské konanie je obojstranne anonymné. Konečné rozhodnutie o publikovaní článku vydáva redakčná rada.

Redakcia si vyhradzuje právo zverejniť články schválené redakčnou radou v tlačenej a elektronickej podobe na ssad.statistics.sk.

INFORMATION FOR AUTHORS

Articles are accepted in Slovak, Czech and English languages and must comply with the journal's professional specialisation and scientific nature as well. The submitted articles should not be reviewed by another journal and should not have already been published in any specialised or other press.

Please submit your articles in electronic form, in MS Word or Open Office format, Arial font, size 12 and typed in single spacing. The author's name and workplace should be indicated above the title.

Articles should contain an abstract (general description of the objective and the processing methods used up to 100 words), key words (max. 5), resume (brief summary of the article's content emphasizing its contribution and the most important conclusions up to 500 words), curriculum vitae of the author (no more than 120 words) and the author's contact (e-mail address). The author should submit the article's title, abstract, key words and resume in English language. List of the literature used with full bibliographic data should be given in alphabetical order at the end of an article. Bibliographic citations should be given in square brackets. References are indicated by numbers in a text in square brackets. Footnotes should be numbered in the order of the corresponding page of a text. Authors can find more details at the website ssad.statistics.sk.

Scope of a scientific article is about 15 standard pages, informative articles should be up to 6 standard pages in length, reviews, discussions and information not more than 3 standard pages. Tables, maps, graphs and pictures should have a title and the data source indicated, it is also advised to copy the width of a text. Abbreviations should be used only rarely and should be appropriately explained in parentheses when first used. Language text revisions are provided by the editorial office.

Articles are reviewed. The opponent procedure is mutually anonymous. The final decision on the article's publication is made by the editorial board.

The editorial office reserves the right to publish articles approved by the editorial board in printed and electronic form at the website ssad.statistics.sk.

SLOVENSKÁ ŠTATISTIKA A DEMOGRAFIA

je jediný recenzovaný vedecký časopis so zameraním na prezentáciu moderných štatistických a demografických metód a postupov. Propagujeme miesto a význam slovenskej štatistiky v Európskom štatistickom systéme, spoluprácu Eurostatu a národných štatistických úradov pri harmonizácii zisťovaní a multidimenzionálny rozmer štatistiky. Podporujeme rozvoj štatistickej teórie a jej prepojenie s praxou. Naším cieľom je prispievať k využiteľnosti štatistických výstupov v rôznych oblastiach a k zvyšovaniu ich kvality a efektivity.

Publikujeme analytické články, prognózy, názory, diskusné príspevky, recenzie, rozhovory, informácie a oznamy z rôznych oblastí štatistiky (národné účty, produkčné štatistiky, sociálne štatistiky, štatistika životného prostredia a pod.) a demografie (demografická štatistika, teoreticko-metodologické východiská demografie, historická demografia a pod.), vrátane sčítania obyvateľov, domov a bytov ako neodmysliteľnej súčasti demografickej štatistiky.

Vydáva:

Štatistický úrad Slovenskej republiky
Slovenská štatistická a demografická spoločnosť

Identifikačné čísla vydavateľov:

IČO 00166197 / 00178764

Vychádza:

Štyrikrát ročne

Dátum vydania:

15. júl 2025

Tlač:

Reprografické stredisko
Štatistického úradu SR

Predplatné:

20 € (na rok)
5 € (za jeden výtlačok)

Objednávky prijíma:

Informačný servis
Štatistického úradu SR
Tel.: +4212/502 36 339
+4212/502 36 335
E-mail: info@statistics.sk

Evidenčné číslo/Evidence number 272/08

SLOVAK STATISTICS AND DEMOGRAPHY

is the only scientific reviewed journal focusing on the presentation of modern statistical and demographic methods and procedures. Our aim is to promote the position and importance of Slovak statistics in the European Statistical System, cooperation between the Eurostat and the national statistical offices in the field of survey harmonisation and the multidimensional character of statistics as well. We support the development of statistical theory and its connection with practice. We aim to contribute to the utility of statistical outputs in various fields and to the improvement of quality and efficiency.

We publish analytic articles, prognoses, views, discussion contributions, reviews, discussions, information and announcements from various statistical fields (national accounts, production statistics, social statistics, environmental statistics etc.) and demography (demographic statistics, theoretical and methodological bases of demography, historical demography etc.) including the population and housing census as an essential part of demographic statistics.

Issued by:

Statistical Office of the Slovak Republic
Slovak Statistical and Demographic Society

Companies registration numbers:

00166197 / 00178764

Published:

Four times a year

Date of issue:

15th July 2025

Press:

Reprographic centre of the
Statistical Office of the SR

Subscription:

€20 (per year)
€5 (for one copy)

Orders are to be addressed to:

Information Service of the
Statistical Office of the SR
Tel.: +4212/502 36 339
+4212/502 36 335
E-mail: info@statistics.sk